

T.C
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ



DÜNYA BANKASI KREDİLERİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

ÖNDER GÜMÜŞ

DANIŞMAN:

PROF.DR. Sibel TURAN

EDİRNE 2011

Tezin Adı: Dünya Bankası Kredileri: Türkiye Örneği Üzerine Bir İnceleme

Yazar : Önder GÜMÜŞ

ÖZET

Dünya Bankası kurulduğu 1944 yılından günümüze kadar kalkınma konusunda faaliyet gösteren ve iki dünya savaşı ile yıkılan Avrupa'nın imarından sonra misyon olarak kendine yoksullukla mücadeleyi seçmiş en önemli uluslararası ekonomik örgütlerden birisidir.

Günümüzde yoksulluktan arınmış bir dünya oluşturmayı kendine misyon olarak edinmiş olan Dünya Bankasına gerek yönetim yapısı gerekse çalışma yöntemleri açısından çeşitli eleştiriler yapılmaktadır. Bu olumsuz eleştirileri giderme adına Dünya Bankası'na önemli görevler düşmektedir.

Türkiye Dünya Bankasına üye olduğu 1947 yılından günümüze kadar Dünya Bankasıyla yakın ilişki içerisinde bulunmuştur. İlişkiler dalgalı bir seyir izlemesine rağmen özellikle 24 Ocak 1980 kararlarından sonra Türkiye pek çok proje için Dünya Bankasından finansman sağlamıştır. Bankanın en çok fon sağladığı ülkelerden de biri olan Türkiye hali hazırda yirmiyi aşkın ve hemen her alanda mevcut aktif projeleri yürütmeye devam etmektedir. Dünya Bankası ve Dünya Bankası Kredilerinin özelliklerinin bilinmesi, gerek uluslararası ekonomik ilişkilerin boyutunun anlaşılması gerekse kamu idarecilerinin bu imkanlardan yeterince ve sağlıklı bir şekilde faydalanabilmesi açısından önem taşımaktadır.

Son yıllarda Dünya Bankası Türkiye'de gerçekleştireceği projeler için Ülke Destek Stratejisi adını verdiği bir yöntemle kredi sağlamaktadır. Bu yöntemle hem projeler verimli ve etkin alanlara aktarılmaya çalışılmakta hem de diğer Uluslararası kuruluşlarla işbirliği içinde çalışılmaktadır. Dünya Bankası Kredilerinin kullanımında bir takım sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunların giderilmesi noktasında gerekli tüm kurumlara önemli görevler düşmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dünya Bankası, Proje ve Uyum Kredileri, Ülke Destek Stratejisi, Ülke İşbirliği Stratejisi, Kredi Kullanım Koşulları

The name of thesis: The World Bank Loans: A Review On The Example Of Turkey

Author :Önder GÜMÜŞ

ABSTRACT

Since it was founded in 1944, The World Bank which has been working for development and choosen fighting against poverty as a mission after reconstruction of Europe following the world wars is one of the most important international economical organization.

Nowadays, there are many criticism against The World Bank both in terms of working methods and management structure whose mission is working for a world free of poverty. The World Bank has a great responsibility for eliminating this negative criticism.

Turkey has a closer relationship with The World Bank since it became its member in 1947 to the present day. Despite the fluctuating affairs, Turkey has taken funds from The World Bank for many projects especially after the decions of 24 january 1980 . Turkey, which is one of the well-funded countries of the bank, already conduct more than twenty active projects almost in every area. Knowing the characteristics of The World Bank and The World Bank Loans is important to understand the extent of international economic relations Also the public administrators can benefit from these facilities in a healthy and adequate way.

In recent years, The World Bank provides credits by the method called Country Assistance Strategy for the projects that take place in Turkey. With this method projects are tried to transfer in to efficient and effective areas as well as working in cooperation with international organizations. Some problems have been experienced in the use of world bank loans. Every related foundations has an important role eliminating this issues.

Key Words: The World Bank, Project and Adjustment Loans, Country Asistance Strategy, Country Partnership Strategy, The Conditions Of Using Credits

ÖNSÖZ

Dünya Bankası uluslararası ekonomik ilişkilerde her zaman gündemde olan ve çok sık eleştirilere maruz kalan bir kuruluştur. Bu tez Dünya Bankası'nı eleştiri aldığı hususları da içerecek şekilde araştırmak ve Dünya Bankası Türkiye ilişkilerinin tarihsel gelişimini, mevcut durumunu ve Türkiye'nin kredi kullanımında yaşadığı sorunları analiz etmek amacıyla hazırlanmıştır.

Bu tezin hazırlanmasında pek çok değerli insanın katkısı olmuştur. Özellikle araştırmamın her aşamasında bana sabırla destek olan, bilgi ve deneyimlerini esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Sibel TURAN'a sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca bana her yönden destek olan T.C. Merkez Bankası idarecileri ve iş arkadaşlarıma da teşekkürü bir borç bilirim.

Beni bu süreçte hep destekleyen, sabır ve anlayışıyla bana hep güç veren sevgili eşim Ferda Gül GÜMÜŞ'e sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TABLolar LİSTESİ	x
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
EKLER LİSTESİ	xv
PROBLEM	xvi
AMAÇ	xvii
ÖNEM	xvii
SINIRLAMALAR	xvii
TANIMLAR	xvii
ARAŞTIRMA MODELİ	xvii
VERİLER VE TOPLANMASI	xvii
VERİLERİN ÇÖZÜMÜ VE YORUMLANMASI	xviii
GİRİŞ	1

1.BÖLÜM

ULUSLARARASI FİNANS SİSTEMİ

VE DÜNYA BANKASI GRUBU

1.1.Uluslararası Finans Sistemi	5
1.1.1.Bretton Woods Öncesi Gelişmeler	5
1.1.2.Bretton Woods Sistemi	7

1.2.Dünya Bankasının Kısa Tarihçesi	8
1.3.Dünya Bankası Grubu	11
1.3.1.Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD)	13
1.3.2.Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA)	15
1.3.2.1.Kuruluşu ve Üyeleri	15
1.3.2.2.Amaçları	16
1.3.2.3.Sermaye	17
1.3.2.4.IDA Kaynaklarının Kullanımı	18
1.3.2.5.IDA-Türkiye İlişkileri	19
1.3.2.6.Yapısı ve Yönetimi	19
1.3.2.7.IDA 2004-2009 Mali Yılı Önemli Finansal Göstergeler	20
1.3.3. Uluslararası Finansman Kurumu (IFC)	21
1.3.3.1.Kuruluşu ve Üyeleri	21
1.3.3.2.Amaçları	22
1.3.3.3.Sermayesi	23
1.3.3.4.IFC Kaynakları ve Sağladığı İmkanlar	24
1.3.3.5. IFC 2004-2009 Mali Yılları Önemli Finansal Göstergeler	25
1.3.3.6. IFC-Türkiye İlişkileri	25
1.3.4.Çok Taraflı Garanti Yatırım Ajansı (MIGA)	26
1.3.4.1. Kuruluşu	26
1.3.4.2. Amaçları	27
1.3.4.3. Sermaye ve Oy Dağılımı	28
1.3.4.4. İşlevleri ve Faaliyet Şekilleri	28
1.3.4.5.MIGA Türkiye İlişkileri	30
1.3.4.6. 2004-2009 Mali Yılları Önemli Finansal Göstergeler	30

1.3.5. Uluslar arası Yatırım Anlaşmazlıkları Çözüm Merkezi (ICSID)	31
1.3.5.1. Kuruluşu ve Üyeleri	31
1.3.5.2. Amaçları	31
1.3.5.3. Örgüt Yapısı ve Yönetim	32
1.3.5.4. Mali Kaynakları, Faaliyetleri ve Türkiye ICSID İlişkileri	33

2.BÖLÜM

DÜNYA BANKASI (IBRD) AMACI, YAPISI VE FAALİYET ALANLARI

2.1. Dünya Bankasının Kuruluş Amacı	36
2.2. Milenyum Kalkınma Hedefleri ve Dünya Bankası	37
2.3. Yoksullukla Mücadele ve Dünya Bankası	42
2.4. Dünya Bankasının Organizasyon Yapısı ve Yönetimi	46
2.4.1. Governörler Kurulu	47
2.4.2. İcra Direktörleri Kurulu	48
2.4.3. Dünya Bankası Başkanı	49
2.4.4. Departmanlar	50
2.4.4.1. Teknik Departmanlar	50
2.4.4.2. Yönetim ve Hukuk Departmanları	51
2.4.5. Kalkınma Komitesi	52
2.5. Üyelik ve Üye Ülkelerle Dünya Bankası İlişkileri	52

2.5.1. Sermaye Yapısı ve Oy Gücü	53
2.5.2. Sermaye Dışındaki Finansal Kaynaklar	56
2.5.3. 2009 Yılı Önemli Finansal Göstergeler	56
2.5.4. 2009 Yılında IBRD Tarafından Sağlanan Fonların Türleri Bölgesel ve Sektörel Dağılımları	57
2.5.5. Dünya Bankası Tarafından En Çok Fon Sağlanan Ülkeler ve Ülke Kredi Riskleri	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÜNYA BANKASINCA SAĞLANAN KREDİ TÜRLERİ

3.1. Dünya Bankası Kredi Türleri	61
3.2. Yatırım (Proje) Kredileri	62
3.2.1. Program Uyum Kredileri (APL)	64
3.2.2. Acil İyileştirme Kredileri (ERL)	65
3.2.3. Hazırlık Kredileri (LIL)	66
3.2.4. Teknik Yardım Kredileri (TAL)	67
3.2.5. Aracı Kurum Kredileri	68
3.2.6. Özel Yatırım Kredileri (SIL)	69
3.2.7. Sektör Yatırım ve Koruma Kredileri	70
3.3. Yatırım Projelerinin Aşamaları	71
3.3.1. Projenin Belirlenmesi	71
3.3.2. Projenin Hazırlanması	72
3.3.3. Projenin Değerlendirilmesi	72

3.3.4. Müzakere ve Projenin Onaylanması	73
3.3.5. Projenin Uygulanması	74
3.3.6. Proje Sonuçlarının Değerlendirilmesi	75
3.3.7. Proje Kredilerinin Avantaj ve Dezavantajları	76
3.4. Uyum Kredileri	78
3.4.1. Uyum Kredilerinin Özellikleri	78
3.4.2. Yapısal Uyum Kredileri	79
3.4.3. Uyum Kredilerinin Anlaşma Türleri	81
3.5. Karma Kredi Anlaşmaları	83
3.6. Dünya Bankası Kredilerinin Kullanım Koşulları	84
3.7. Dünya Bankası Kredilerinin Kurumsal Dayanakları	87

4. BÖLÜM

DÜNYA BANKASI TÜRKİYE İLİŞKİLERİ VE KREDİ KULLANIMINDA YILLAR İTİBARIYLA GELİŞMELER

4.1. Dünya Bankası Türkiye İlişkilerinin Genel Değerlendirilmesi	90
4.2. Dünya Bankası'nın Türkiye'ye Yönelik Ülke Destek Stratejisi ve Değerlendirilmesi	98
4.3. Türkiye'de CAS'ın Alt Yapısı	98
4.4. Bankanın 1993-2004 Yılları Arasında Türkiye'deki Yardımlarının Değerlendirilmesi	101
4.5. 2004-2007 Yılları CAS Uygulama Sonuçlarının Değerlendirilmesi ve CAS Tamamlama Raporu	107

4.6. Dünya Bankası'nın 2008-2011 Mali Dönemi İçin Türkiye İle Ülke İşbirliği Stratejisi	109
4.7. 1950'den Günümüze Türkiye'de Dünya Bankası Kredileri	113
4.8. 1950-2002 Dünya Bankası Kredilerinin Sektörel Dağılımı	114
4.9. Türkiye'de 2010 Yılı Dünya Bankasınca Desteklenen Aktif Yatırım Projeleri Ve Projelerin Sektörel Dağılımı	115
4.10. Dünya Bankası Kredilerinin Geri Ödemesi ve Borç Servisi	118
4.11. Dünya Bankası Kredi Kullanımlarında ve Uygulanmasında Yaşanan Sorunlar	119
4.12. Dünya Bankasının Türkiye Projelerinde Diğer Uluslararası Örgütlerle İşbirliği	123
4.12.1. IMF İle İşbirliği	123
4.12.2. Avrupa Birliği İle İlişkiler	124
4.12.3. Birleşmiş Milletler Sisteminin Diğer Üyeleri İle İşbirliği	125
SONUÇ	128
KAYNAKÇA	132

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: IDA 2004-2009 Önemli Finansal Göstergeler	20
Tablo 2: IFC 2004-2009 Önemli Finansal Göstergeler	25
Tablo 3: MIGA 2004-2009 Önemli Finansal Göstergeler	30
Tablo 4: T.C. Hükümeti Aleyhine ICSID Bünyesinde Görülen Davalar	34
Tablo 5: Türk Şirketlerinin Yabancı Hükümetlere Karşı Açtıkları Davalar	35
Tablo 6: Milenyum Kalkınma Programı Hedef ve Performans Ölçüleri	39
Tablo 7A: Türkiye'nin Milenyum Kalkınma Hedefleri	40
Tablo 7B: Türkiye'nin Milenyum Kalkınma Hedefleri	41
Tablo 8: Dünya Bankasında En Fazla Sermaye Payına Sahip 11 Ülke ve Türkiyenin Sermaye Payları ve Oy Güçleri	54
Tablo 9: IBRD Önemli Finansal Göstergeler	57
Tablo 10: Dünya Bankasınca 2007 Mali Yılında En Fazla Fon Sağlanan Ülkeler	59
Tablo 11: Türkiye'de Dünya Bankasınca Sağlanan Program Uyum Kredileri	64
Tablo 12: Türkiye'de Dünya Bankasınca Sağlanan Acil İyileştirme Kredileri	66
Tablo 13: Türkiye'de Dünya Bankasınca Sağlanan Teknik Yardım Kredileri	67
Tablo 14: Türkiye'de Dünya Bankasınca Sağlanan Aracı Kurum Kredileri	68
Tablo 15: Türkiye'de Dünya Bankasınca Sağlanan Özel Yatırım Kredileri	70
Tablo 16: Türkiye'de Dünya Bankasınca Sağlanan Yapısal Uyum Kredileri	82
Tablo 17: Türkiye'de Dünya Bankasınca Sağlanan Programlı Yapısal Uyum Kredileri	83
Tablo 18A: Ülke Destek Stratejisi Türkiye Hedefleri	103
Tablo 18B: Ülke Destek Stratejisi Türkiye Hedefleri	104
Tablo 18C: Ülke Destek Stratejisi Türkiye Hedefleri	105

Tablo 19: Türkiye CAS Uygulama Sonuçları	107
Tablo 20: Türkiye'nin Uzun Vadeli Stratejik Hedefleri	108
Tablo 21: 1950-2002 Yılları Arası Kullanılan Kredilerin Sektörel Dağılımı	114
Tablo 22A: 2010 Yılı İtibarıyla Türkiyedeki Aktif Projeler	115
Tablo 22B: 2010 Yılı İtibarıyla Türkiyedeki Aktif Projeler	116
Tablo 22C: 2010 Yılı İtibarıyla Türkiyedeki Aktif Projeler	117
Tablo 23: Aktif Projelerin Sektörel Dağılımı (2010)	117
Tablo 24: Operasyonlar Portföyü (IBRD/IDA)	118
Tablo 25A: Önemli Kalkınma Ortakları	126
Tablo 25B: Önemli Kalkınma Ortakları	127

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ARIP	Tarım Reformu Uygulama Projesi
AYB	Avrupa Yatırım Bankası
APL	Program Uyum Kredileri
a.g.e	Adı Geçen Eser
BM	Birleşmiş Milletler
CAS	Ülke Destek Stratejisi
CPS	Ülke İşbirliği Stratejisi
CAE	Ülke Destek Değerlendirmesi
DB	Dünya Bankası
DEİ	Hazine Müsteşarlığı Dış Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü
DRL	Borç Azaltma Kredileri
ERL	Acil İyileştirme Kredileri
ESAF	Arttırılmış Uyum Kolaylığı
FAO	Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
FIL	Aracı Kurum Kredileri
FY	Mali Yıl
FSAP	Mali Sektör Değerlendirmesi
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GYÜ	Gelişme Yolundaki Ülkeler
GOÜ	Gelişmekte Olan Ülkeler

HKK	Hazine Kontrolörleri Kurulu
IEG	Dünya Bankası Bağımsız Değerlendirme Grubu
IMF	Uluslararası Para Fonu
IBRD	Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası
IDA	Uluslararası Kalkınma Birliği
IPA	Avrupa Birliği Katılım Öncesi Yardım Aracı
IFC	Uluslararası Finansman Kurumu
ICSID	Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıkları Çözüm Merkezi
KOBİ	Küçük ve Orta Boy İşletmeler
LIL	Hazırlık Kredileri
MEDA	Avrupa-Akdeniz Ortaklığı
MIGA	Çok Taraflı Garanti Yatırım Ajansı
N/A	Mevcut Değil, Uygulanabilir Değil
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
OPEC	Petrol İhraç Eden Ülkeler Birliği
PEPSAL	Programatik Mali Sektör ve Kamu Sektörü Kredisi
PSAL	Programlı Yapısal Uyum Kredileri
RIL	Rehabilitasyon Kredileri
SAF	Yapısal Uyum Kolaylığı
SAL	Yapısal Uyum Kredileri
SECAL	Sektörel Uyum Kredileri
SIL	Özel Yatırım Kredileri
SIM	Sektör Yatırım ve Koruma Kredileri
SSAL	Özel Yapısal Uyum Kredileri
TAL	Teknik Yardım Kredileri

UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
USD	Amerikan Doları
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Teşkilatı
UNIDO	Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü
WB	Dünya Bankası
WBG	Dünya Bankası Grubu
WHO	Dünya Sağlık Örgütü

EKLER LİSTESİ

Ek-1: 1950'den Günümüze Dünya Bankası Kredileri Tablosu

141

PROBLEM

Dünya Bankası kurulduğu 1944 yılından günümüze kadar uluslararası finans sisteminde IMF ile birlikte önemli bir yere sahiptir. Dünya Bankası'nın Avrupa'nın imarı ile başlayan misyonu az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin kalkınma sorunlarına çözümler bulma ve uygun vadeli ve düşük faizli kredilerle bu ülkelerin kalkınma çabalarına destek olma şeklinde evrilmiştir. Günümüzde ise Dünya Bankası misyonunu yoksullukla mücadele şeklinde belirlemiştir.

Dünya Bankası uluslararası ekonomik örgütler arasında üye sayısı itibarıyla da en önde gelen kuruluşlardan birisidir. Dünya Bankası aslında Dünya Bankası Grubu'nun beş önemli kuruluşundan sadece birisidir. Her kuruluşun kalkınma çabası içerisindeki ülkelere yönelik farklı işlevleri vardır. Bu nedenle Dünya Bankası Grubu'nu oluşturan kuruluşların bu kuruluşların imkanlarından faydalanılabilmesi açısından iyi bilinmesi gerekmektedir.

Türkiye Dünya Bankasına 1947 yılında üye olmuş ve üye olduğu yıldan itibaren çok çeşitli projeler için Dünya Bankası Kredilerinden yararlanmıştır. Hali hazırda yirmiyi aşkın proje için kredi kullanmaya devam etmektedir. Dünya Bankası kredileri farklı özelliklere sahip yatırım ve uyum kredileri ile bunların karışımı olan karma kredilerden oluşmaktadır. Türkiye'de başta Hazine Müsteşarlığı olmak üzere pek çok kurum Dünya Bankası ile işbirliği içinde çalışmaktadır. Bu kredilerin uygun alanlarda kullanımı yönüyle Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın diğer üyeleri ile ortak hareket alanları mevcuttur. Bu yönüyle kredilerin tüm bu kuruluşlarla işbirliğini sağlayacak şekilde koordine edilmesi önem arz etmektedir.

AMAÇ

Bu çalışmanın amacı dünyadaki en önemli uluslararası ekonomik kuruluşlardan birisi olan Dünya Bankasını eleştiri aldığı bir takım yönleri ile birlikte araştırmak, Dünya Bankası'nın verdiği krediler ile kalkınma konusundaki yerini anlamak, Türkiye'nin Dünya Bankası kredilerinden ne ölçüde istifade ettiğini, kredi kullanımında yaşanan sorunları analiz etmek amacıyla hazırlanmıştır.

ÖNEM

Türkiye'nin Avrupa Birliğine katılım sürecinde özellikle kalkınma konularında Dünya Bankası kredilerinin önemi daha da artmıştır. Avrupa Birliğinden sağlanacak destekler, Avrupa Yatırım Bankasından alınacak kredilerle Dünya Bankası kredilerinin koordineli bir şekilde uygun alanlara aktarılması daha da önem kazanmıştır.

SINIRLAMALAR

Çalışmada öncelikle Dünya Bankası Grubunu oluşturan kuruluşlara ve Dünya Bankası Kredi türlerine değinilecek, özellikle son beş yıllık dönemde bu kuruluşların performansları ele alınacaktır. Türkiye'nin Dünya Bankası kredilerinden ne ölçüde yararlandığı ve kredi kullanımında yıllar itibarıyla gelişmeler rakamlarla ortaya konulacaktır.

TANIMLAR

Araştırma sonucu ortaya çıkan ana temalar, bulgular tespit edilirken gerekli tanımlar ve kavramlar özellikle sosyal ve ekonomik terimlerle açıklanmıştır.

ARAŞTIRMA MODELİ

Araştırmanın temelini oluşturan Dünya Bankası kredilerinin ve Türkiye'nin bu kredilerden ne ölçüde yararlandığının, kredi kullanımında yaşanan sorunların anlaşılabilmesi için gerekli literatür taraması yapılmış ve gerekli ekonomik verilere ulaşmak için internet kaynaklarından yararlanılmıştır. Bu veriler ışığında Türkiye ile Dünya Bankası ilişkileri ve kredilerin kullanımında yıllar itibarıyla yaşanan gelişmeler yorumlanmaya çalışılmıştır.

VERİLER VE TOPLANMASI

Konu ile ilgili verilerin toplanmasında konu ile ilgili kitaplar, makaleler, süreli yayınlar, resmi kurum ve kuruluşların yayınları ve özellikle Dünya Bankası resmi internet sitesinden yararlanılmıştır.

VERİLERİN ÇÖZÜMÜ VE YORUMLANMASI

Literatür taramasından sonra elde edilen veriler analitik bir yaklaşımla ele alınmış ve soruna ilişkin saptamaların doğrulanıp doğrulanmadığı araştırılmıştır. Bu çerçevede Dünya Bankası'nın uluslararası ekonomik bir örgüt olarak kalkınma çabalarındaki yeri ve Türkiye'nin de kalkınma çabası içerisinde Dünya Bankası ile işbirliği açıklanmaya çalışılmıştır. Konunun sosyal ve ekonomik boyutuna özel önem verilmiştir.

GİRİŞ

Dünya Bankası 1944 yılında Bretton Woods¹ Sisteminin önemli bir parçası olarak IMF ile birlikte kurulmuş ve uluslararası parasal sistemde önemli misyonlar üstlenmiştir. IMF kriz olgusu ve Dünyadaki küresel krizlerin önlenmesi ve ekonomik istikrarın sağlanması ve sürdürülebilirliği üzerinde yoğunlaşırken, Dünya Bankası kalkınma teması üzerine yoğunlaşmış ve kuruluşundan bu yana kalkınmakta olan ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişmelerini sağlayabilmek için çok sayıda projeyi desteklemiş ve uluslararası para yönetiminin bir parçası olarak dünyadaki kalkınma yardımı kaynaklarının en önemli aktörlerinden birisi olarak önemli görevler üstlenmiştir

Banka ilk kurulduğunda Dünya savaşları sonunda yıkılan ve ekonomisi alt üst olan Avrupa ülkelerinin imarını ve kalkınmasını amaçlamış, ancak zaman içinde değişen dünya konjonktürüne paralel olarak dönüşüm sergilemiş ve günümüzde misyonunu “yoksulluktan arınmış bir dünya oluşturmak” olarak belirlemiştir (<http://web.worldbank.org>, Erişim Tarihi: 02.01.2011) Dünya Bankası Grubu ile Dünya Bankası terimleri çoğu zaman birbirine karıştırılan iki terimdir. Dünya Bankası Grubu, her biri nihai karar almaya yetkili üye ülkelerinin sahibi oldukları, birbiriyle yakın ilişki içerisinde koordineli bir şekilde faaliyet gösteren ancak farklı misyonlar üstlenmiş olan beş kuruluştan oluşmaktadır. Bu kuruluşlar: Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD), Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA), Uluslararası Finans Kurumu (IFC), Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı (MIGA) ve Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıkları Çözüm Merkezi (ICSID) dir. "Dünya Bankası" terimi ise bu beş kuruluştan sadece IBRD ile IDA'yı ifade etmekte olup çoğu zaman sadece IBRD için kullanılmaktadır (Eğilmez, 1996:64). Diğer dört kuruma üye olabilmek için öncelikle IBRD'ye üye olmak zorunluluğu bulunmaktadır.

¹ ABD'nin Bretton Woods kasabasında temelleri atılan ve İki Dünya Savaşı sonrası krize giren dünya ekonomisini yeniden düzenleme çabaları sonucu oluşturulan sistemin adıdır. Bu sistemde sisteme taraf olan ülkeler paralarını dolara sabit bir kur üzerinden bağlamışlardır. Dolar ise bir ons altın 35 dolar olacak şekilde altına bağlanmıştır (Seyidoğlu, 1999:543-544).

Türkiye'nin kullandığı kredinin çok büyük bölümü IBRD kaynaklıdır ve bu çalışmamızda Dünya Bankası terimi IBRD'yi ifade edecek şekilde kullanılmıştır. Bu nedenle bu çalışmada daha çok IBRD-Türkiye ilişkileri üzerinde durulacaktır. Türkiye, Dünya Bankası'na 1947 yılında üye olmuş ve ilk kredisini 1950 yılında kullanmıştır. İlişkiler zaman zaman duraklamalar yaşamış, bazen gerginlikler çıkmış ancak yine de günümüze kadar güçlenerek gelmiştir. İlişkilerin artarak gelişmesinde Özellikle 24 Ocak 1980'de açıklanan Türk Ekonomisi'ni liberalleştirme programı² etkili olmuştur (Halişçelik, 2008:1). Türkiye Dünya Bankası kredilerinden en fazla yararlanan ülkelerden birisidir. 1999 yılında gerçekleşen Marmara depreminden sonra, Türkiye'nin Dünya Bankasından sağlamış olduğu kredilerde önemli artışlar gerçekleşmiştir. Bankadan Sağlanan fonlar daha çok makroekonomik istikrarın sağlanması ve sürdürülebilmesi, bazı ekonomik ve sosyal reformların yapılması, büyümenin ve verimlilik artışının sağlanması üzerinde yoğunlaşmıştır. Banka bu yönüyle yani uyguladığı kredi politikası ile ülkelerin sosyal ve ekonomik yönden dönüşümlerini sağlama kudretinde bulunan çok önemli bir Uluslararası aktördür. Çevreden Adalet sistemine ekonomik ve sosyal reformlardan enerjiye kadar çok yönlü bir çalışma ve etkileşim alanına sahiptir.

Dünya Bankası Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılım sürecinde de Avrupa Birliği ve diğer Kalkınma Ortakları ile yakın ilişki içerisinde çalışmış ve üyelik hedefi doğrultusunda Banka yardımları devam etmiştir. Özellikle ikiz kardeş tanımlaması yapılan IMF ile ortak çalışmalar yürütmüş olan Dünya Bankası Birleşmiş Milletler Teşkilatından sonra dünyada en fazla üyeye sahip kuruluşlardan birisi olarak uluslararası alanda etkin bir örgüt olarak faaliyet göstermektedir. Dünya uluslararası sisteminin bir parçası olan ve uluslararası ekonomik örgütlerden en önemlilerinden biri olan Dünya Bankası'nı ve faaliyet alanlarını tanımının

² 24 Ocak 1980 tarihinde ekonomik literatüre geçen ve ekonomide yapısal dönüşümleri içeren bir programdır. Bu kararlar ile dış ticaret serbestleştirilmiş, ihracatı destekleyici önlemler alınmış, bazı ürünler haricinde sübvansiyonlar kaldırılmış ve devletin ekonomideki payını küçülten önlemler alınmıştır (<http://tr.wikipedia.org>, Erişim Tarihi: 02.01.2011).

uluslararası sistem, ulus devletler, merkez ve çevre arasındaki ilişkileri anlamada fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Dünya Bankasının Türkiye’de hali hazırda yürüttüğü yirmiye aşkın aktif proje mevcut olup, sağlıktan eğitime, enerjiden çevre sorunlarına kadar pek çok alanda Bankadan destek sağlanmaktadır. Dünya Bankası Türkiye’de kısmen ya da tamamen finanse ettiği proje ya da programlarla tecrübe ve bilgilerini aktarırken aynı zamanda önerileriyle Türk ekonomisinin gelişimine katkılar sağlamaktadır. Ancak özellikle işbirliği içinde bulunduğu IMF ile ortak yürütülen bu çalışmaların aslında gelişmekte olan ülkelere bazen acı reçeteler olarak sunulduğu ve fakirlik sorunsalının çözümünden ziyade bu ülkeleri daha da bağımlı hale getirdiği yönünde pek çok eleştirel yaklaşım bulunmaktadır.

Bu çalışmada Türkiye’de pek çok önemli proje ve hükümet programlarını destekleyen, dünyada kalkınma yardımı kaynaklarının en büyüklerinden birisi olan ve uluslararası ekonomik sistemin en önemli parçalarından biri olarak IMF ile birlikte yaklaşık yetmiş yıldır uluslararası ekonomik ilişkilerin önemli bir aktörü olarak faaliyet gösteren Dünya Bankası Grubu’nu oluşturan kurumların yapısı, işleyişleri, mali yılı performansları, Dünya Bankası’nca sağlanan kredi türleri ve diğer imkânların ne olduğu ve finansmanı Dünya Bankasınca karşılanan projelerin safhaları üzerinde durulacaktır. Son olarak, Dünya Bankasının Türkiye’de yürüttüğü faaliyetler, Bankadan kullanılan kredilerin çeşit ve türleri, Türkiye-Dünya Bankası ilişkilerinin tarihsel gelişimi üzerinde durulacak, konuya ilişkin tespit, eleştiri ve önerilere yer verilecektir.

Yukarıda kısaca bahsedilen amaçlara bağlı olarak hazırlanan tez çalışmamız, dört temel bölüme ayrılmıştır. I. Bölümde Dünya Bankası Grubu’nu oluşturan kuruluşlar tanıtılmaya çalışılacaktır. Bu kapsamda; Dünya Bankası Grubu’nun tarihçesine yer verilerek, Dünya Bankası Grubu’nun faaliyet alanlarının neler olduğuna değinilecektir. Çalışmamızın II. Bölümünde grubun en önemli kurumu olan, Türkiye’nin kullandığı kredinin çok büyük bölümünü de sağlayan, IBRD’nin

kuruluşu, amacı, yapısı ve faaliyet alanları ile Dünya Bankasına yöneltilen bazı eleştirilere değinilecektir.

Çalışmamızın III. Bölümünde, Dünya Bankası tarafından sağlanan kredi türleri ve diğer imkânlar üzerinde durulacaktır. Bu kapsamda sağlanan üç kredi türü olan “Yatırım (Proje) Kredisi”, “Uyum (Program) Kredisi” ve “Karma Kredi” anlaşma türleri üzerinde ayrıntılı bir değerlendirme yapılacaktır. Türkiye’de Dünya Bankasınca sağlanan kredi türlerinden örnekler verilerek sağlanan garantiler ve diğer imkânlardan bahsedilecektir.

Çalışmamızın son bölümü olan IV. Bölümünde ise Dünya Bankası Türkiye ilişkilerine değinilecek, Türkiye Dünya Bankası ilişkilerinin tarihsel gelişiminin yanında kullanılan kredilerinin neler olduğu, kredi portföylerinin durumu ile Dünya Bankasının Türkiye’de uyguladığı ve yeni bir kredi verme aracı olarak görülen Ülke İşbirliği Stratejisi ve Ülke Yardım Değerlendirmelerine değinilecek, Dünya Bankası kredilerinin kullanımında karşılaşılan bazı ana sorunlara başlıklar halinde kısaca bahsedilecektir. Ayrıca Dünya Bankasının Türkiye’de yakın ilişki içerisinde çalıştığı diğer uluslararası örgütler ve kuruluşlar ile ilgili faaliyetleri analiz edilmeye çalışılacaktır. Çalışmanın Sonuç kısmında ise tezimizin önceki bölümlerinde yer alan konularla ilgili genel bir değerlendirme yapılacaktır.

1.BÖLÜM

ULUSLARARASI FİNANS SİSTEMİ VE DÜNYA BANKASI GRUBU

1.1.Uluslararası Finans Sistemi

Dünya Bankası ile uluslararası finans sistemi arasında karşılıklı etkileşim mevcut olup, bu sistem içerisinde Banka önemli bir yere sahip bulunmaktadır. Dolayısıyla uluslararası finans, Banka operasyonlarını yakından ilgilendirmektedir. Az gelişmiş ülkelerin değişen kalkınma stratejileri ve bu stratejilerden doğan finans ihtiyaçları Bankanın borç verme politikalarını etkilemektedir. Ülkelerin borç geri ödeme güvenilirlikleri ne kadar çok ise alabilecekleri kredi miktarları da o ölçüde çok olmaktadır. Bu durum Bankanın bir finans kurumu olduğunu ve doğrudan finans piyasasından etkilendiğini göstermektedir. Çalışmanın bu ayrımında Dünya Bankasının da kuruluşuna giden Bretton Woods öncesi gelişmeler ile yine Bretton Woods sistemine değinilecek ve Dünya Bankası'nın özellikle ABD ve diğer başat devletlerle ilişkisi üzerinde Hegemonik Denge Teorisi üzerinden kısa bir değerlendirme yapılacaktır. Bu bağlamda öncelikle Bretton Woods düzenlemeleri öncesi finansal sistemin durumuna değineceğiz.

1.1.1.Bretton Woods Öncesi Gelişmeler

I.Dünya Savaşı'nın başlamasına kadar dünyada altın standardı denilen bir sistem uygulanmıştır. Bu dönemde dünya ekonomisinde merkez Batı Avrupa özellikle de İngiltere olmuştur. Bu sistemde ulusal paralar arasındaki değişim oranı ilgili paraların altın kapsamına göre belirlenmekteydi. Döviz kurlarındaki değişimler altının bir ülkeden diğerine gönderilmesi için gereken masrafların belirlediği altın ithal ve ihraç noktalarıyla sınırlıydı. Ekonomi politikalarının öncelikli hedefi dış dengeydi ve ülkeler bu ilkeler çerçevesinde bir dış dengesizliğin para arzı üzerindeki otomatik etkilerini önleme yoluna gitmeyeceklerdi (Seyidoğlu, 1999:540).

Bu sistem ekonomik ilişkilerin evrimi içerisinde kendiliğinden ortaya çıkmış bir sistemdir. Yani kuralları önceden belirlenmiş bir sistem değildir. Altının para olarak genel bir kabul görmesi sonucu oluşmuştur. Uluslar arası altın hareketleri açık veren ülkelerde para arzını düşüren, fazla veren ülkelerde arttıran bir niteliğe sahipti. Paranın miktar teorisine göre yurt içi para arzındaki değişiklikler, yurt içi fiyat düzeylerinin değişmesine yol açıyordu (Şen, 1985:1)

Birinci Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla bu sisteme ara verildiyse de ülkeler savaş biter bitmez yeniden altın standardı uygulamasına dönmeye başladılar. İlk olarak ABD 1919'da eski kur üzerinden altın standardına dönüş yaptı. İngiltere de 1925 yılında savaş öncesi parite üzerinden altın standardı uygulamasına yeniden geçti. 1928 yılına gelindiğinde tüm ülkeler altın standardı uygulamasına geri dönmüşlerdi (Seyidoğlu, 1999:540).

Büyük Depresyon olarak bilinen 1929 buhranı altın standardının terk edilmesini hızlandırıcı bir unsur olmuştur. ABD'de sermaye piyasasında bir panik biçiminde ortaya çıkan buhran tüm ülkeleri etkiledi. ABD'de ithalat düştü ve gümrük tarifeleri yükseldi. Bu duruma ilk tepki olarak diğer devletler altın standardını terk etti ve dış alımları üzerine kısıtlamalar koydu. Altın standardı yıkıldıktan sonra ulusal paraları birbirine dönüştürme olanağı kalmamıştı. Bu da ülkeleri iki yanlı anlaşmalar yapmaya zorlayan bir sebep olmuştur. Para alanları ve benzeri mali bloklamalar ilk defa bu dönemde ortaya çıkmıştır (Seyidoğlu, 1999:540-541).

Altın standardının yıkılmasından sonra çoğunluğu İngiliz sömürgesi olan bazı ülkeler paralarını sterline bağladılar. Fransa'nın önderliğinde bir grup ise (İsviçre, Belçika ve Hollanda) paralarını altına bağlamayı sürdürdüler. Almanya ve çoğunluğu az gelişmiş olan bir grup ise Türkiye dahil olmak üzere kambiyo denetimi uygulamasına geçmiştir. ABD önceleri dalgalanmaya bıraktığı doları 1934 yılında çıkardığı Altın Rezerv Kanunu ile yeniden altına bağladı. Bir ons altın'ın değeri 35 dolar olarak belirlenmiş ve bu sabit oran 1971 yılına kadar aynı kalmıştır (Şen, 1985:3).

1.1.2.Bretton Woods Sistemi

İkinci Dünya Savaşı sonrası uluslar arası sistemde, daha önce pek rastlanılmayan sıkı bir uluslararası işbirliği görülmeye başlanmıştır. Önceki dönemlerde yaşanan gelişmelerin ve yıkılan ekonomilerin de etkisiyle uluslararası ticari ve mali sistemin kurulmasına ihtiyaç duyuluyordu. Bu nedenle ülkeler daha savaş bitmeden ABD'nin Bretton Woods kasabasında bir araya geldiler.

Bu sistem İngiltere ve ABD'nin arasındaki uzlaşma sonucu meydana gelmiştir. İngilizler Keynes Planı verdikleri planı savunurken ABD ise White Planı adını verdikleri bir başka planı savunuyordu. Sonunda Hazine Bakanı White tarafından hazırlanan bu tasarı onaylandı. ABD tasarı da sabit kur sistemini savunuyor ve dünya ticaretine getirilen kısıtlamaların kaldırılmasını istiyordu. Sonuç olarak bu konferansa katılan daha çok Batılı devletler Bretton Woods sistemine onay verdiler. Bu sistemde her ulusal para dolara bağlanacak dolarda 1 ons=35 dolar fiyatından altına bağlanmıştır. Dolayısıyla her ülkenin bir dolar bir de altın paritesi olmuş oluyordu (Seyidoğlu, 1999:544).

Ayrıca bu konferanslarda Uluslararası Para Fonu ile birlikte bizim de çalışmamızın konusu olan Dünya Bankası'nın kurulması kararlaştırıldı. IMF uluslar arası para sisteminin işleyişinden sorumlu olacak Dünya Bankası ise Avrupa'nın onarım ve kalkınma çabalarına kaynak sağlayacaktı. Bretton Woods sisteminde dış ödeme dengesizliklerinin giderilmesinde devalüasyon ve revalüasyon gibi kur değişikliğini öngören değişikliklere en son gidilmesi, öncelikle yurt içi para ve maliye politikası önlemlerinin kullanılması istenilmekteydi (Seyidoğlu, 1999:544).

Bu konferansla birlikte ortaya çıkan bir gerçek de artık uluslararası sistemde İngiltere'nin en önemli güç olmadığıdır. Hem İngiltere'de hem de ABD'de bu durumu gören ve yeni hegamonik bir gücün ortaya çıkmasında yarar gören aydın ve siyasetçiler vardı. Aslında ABD kamu oyu ülkelerin kendi kaderini tayin etmesi ve demokrasinin üstünlüğü gibi kavramlara inançla bağlıydılar. Ancak Hegamonik İstikrar Teorisi'nin savunucuları ABD gibi sistemi düzenleyecek ve istikrarını

sağlayacak bir hegemonik istikrar gücünün olması gerektiğini söylemiş ve bunun İngiltere'nin İmparatorluğundan farklı bir anlamı olduğunu savunmuşlardır. Böylece kamu oyu da ABD'nin yeni konumuna hazırlanılmaya başlanmıştır. Bu teorinin teoriyenleri 1920-1930 döneminde hegemonik bir gücün uluslararası alanda yer almaması sonucu ekonomik yıkımların yaşandığını savunmaktaydılar. Bu teorinin başka bir savı da ülkeler arasında artan karşılıklı bağımlılığın ve sorunlara ortak çözümler bulma ihtiyacının hegemonyayı daha zorunlu hale getirmesidir (Mülkiye Dergisi, 2006: 38-40).

Bu teoriye göre, bir ülkenin hegemonik bir güce ulaşması diğer ülkelerin koordine olmasına ve disipline girmesine hizmet ederek, her bir ülkenin kendini güvende hissetmesine ve piyasalarını uluslar arası rekabete açma ve komşusuna zarar verme politikalarından kaçınmasına yol açar. Bunun tam aksine, hegemonyanın zayıflaması iktisadi olarak içe kapanma, istikrarsızlık ve rekabetçi bölgesel blokların yaratılması sonuçlarını doğurur (Duman, 2002:9-10).

Bu teorik temellendirme çalışmaları ile birlikte Bretton Woods Konferanslarında oluşturulan sistem uzun dönem etkinliğini sürdürmüştür. Bu dönemde kurulması kararlaştırılan finansal kurumlardan biri Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası olup, zaman içinde değişen amaçları ile günümüzde de önemini korumaya devam etmektedir. Bizim Dünya Bankası diye tanımladığımız ancak aslında beş ayrı kuruluştan oluşan Dünya Bankası Grubunu ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak açıklamaya çalışacağız.

1.2.Dünya Bankasının Kısa Tarihçesi

Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu ile birlikte, 1-22 Temmuz 1944 tarihleri arasında Bretton Woods'ta toplanan ve 28 ülke temsilcisinin katıldığı Birleşmiş Milletler (BM) Para ve Finans Konferansında kurulmuştur. 27 Aralık 1945 tarihinde, Banka'ya katılan üyelerin (sermayenin %65'ni temsil eden ülkeler) önemli miktarının Banka'nın ana sözleşmesini onaylamaları ile birlikte çalışmalarına başlamıştır. Ana sözleşme, çeşitli tarihlerde değişikliğe uğramış olup, 11 madde ve 2

Ek'ten oluşmaktadır. Banka İlk ticari işlemini ise 25 Haziran 1946 tarihinde yapmıştır. Banka 15 Kasım 1947 tarihinde BM Genel Kurulunun bir kararıyla BM'nin bir uzmanlık kuruluşu haline gelmiştir (Karluk,1998:243; Hasgüler ve Uludağ, 2004:88).

1929-33 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri'nde etkili olan“Büyük Buhan” ve 1939-45 yılları arasında Avrupa kıtasında meydana gelen II. Dünya Savaşı ile dünya ekonomisinin yeniden yapılanması gerektiği ortaya çıkmıştır. Söz konusu bu yapılanmanın ihtiyaç duyduğu kaynak arayışı sonucunda kurulmaya ve faaliyete geçmeye başlayan uluslararası kuruluşlar, bu çabaların ortak sonucu gibi görülebilir (Yalçın: 2005:25).

Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu (IMF)'nin kurulduğu 1944 yılı İkinci Dünya Savaşı'nın bittiğinin, kapitalizmin en büyük krizinin gerçekleştiği iki savaş arası dönemin kapandığının sinyallerini veren yıldır. Savaş sonucunda Avrupa'nın her yanı büyük bir yıkıma uğramış, savaşa katılan bütün ülkelerin sanayileri, altyapıları bir bütün olarak toplumsal yapıları büyük yaralar almıştır (Başkaya ve Ördek,2008:197).

Dünya Bankası ve IMF'nin kurulduğu Bretton Woods konferansında her devlet kendi talebini dile getirmiştir. Bu talepler dönem hakkında ve bu dönemde yaşanan hegemonya mücadelesi hakkında bize çok önemli ip uçları vermektedir. Konferansta iki tez üzerinde tartışmalar yaşanmış ve sonunda dönemin daha diri ve güçlü gücü ABD'nin tezi kabul görmüştür (Seyidoğlu, 1999:544).

Bu dönemde ABD savaş sırasında ortaya çıkan muazzam üretim gücünün devamını ve üretken sermayesinin hiçbir engelle karşılaşmadan küreselleşmesini talep etmekteydi. İngiltere ve diğer Avrupa devletleri ise konferansta sömürgeleriyle kurdukları iki taraflı ticaret anlaşmalarının devamını öngören tezi savunmuşlar ancak o dönemde savaş nedeniyle İngiltere'nin ABD'ye büyük oranda borçlanması nedeniyle İngiltere isteklerini kabul ettirememiş ve ABD'nin önerileri kabul görmüştür.

Bretton Woods ikizleri de denen bu iki kuruluştan IMF uluslararası parasal işbirliğinin ve ticaretin dengeli bir şekilde gelişmesine yardımcı olmak, ödemeler dengesi sıkıntısı çeken üye ülkelere kotaları oranında maddi destekte bulunarak ödemeler dengesi sorunlarına çözüm bulmak ve bunların bir sonucu olarak da küresel ekonomik istikrarın sağlanması konularında bir misyon üstlenmiştir. Dünya Bankası ise misyonunu; savaştan tahrip olmuş Batı Avrupa ülkelerinin yeniden inşası ve bu ülkelerin savaş ekonomisinden sorunsuz bir biçimde çıkışını kolaylaştırmak, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasına yardımcı olmak olarak belirlemiştir (Halişçelik,2008:5).

Dünya Bankası'nın amaçları, ABD'nin Marshall yardımı çerçevesinde Avrupa'ya sağladığı destek sonucu Avrupa'nın imarından sonra değişmiş ve Banka, gelişmekte olan ülkelerin yatırım kredisi gereksinmelerini karşılama amacını hedefleyen bir yatırım ve kalkınma bankasına dönüşmüştür (Parasız, 2009:279). Banka kuruluşunda Avrupa'nın yeniden imarını hedeflediği için Bankanın isminde yer alan imar kelimesi ile bu amaç ifade edilmiştir. Batı Avrupa ülkelerinin hızla kalkınıp gelişmesi sonucu Bankanın fonksiyonu değişirken daha çok az gelişmiş ülkelere kredi veren bir kurum halini almıştır (Özgöker, 2006:20).

Günümüzde Dünya Bankası misyonunu “ Kalıcı sonuçlar elde etmek için yoksullukla tutkuyla ve profesyonelce mücadele etmek. Kaynak sağlama, bilgi paylaşımı, kapasite geliştirme ve kamu sektörü ve özel sektörde ortaklıklar oluşturma yoluyla insanların kendilerine ve çevrelerine yardım etmelerine yardımcı olmak” olarak belirlemiştir (www.worldbank.org.tr, Erişim: 21.12.2009).

Bankanın bu yeni misyonu, Banka'nın birimlerinin, örgüt yapısının, yönetiminin, faaliyetlerinin, çalışma tarzının iyi bilinmesini gerektirmektedir. Bu bilgi özellikle kamu yöneticilerinin ellerindeki imkanların farkına varmasına ve iyi değerlendirmesine katkı sağlayacaktır (Kaya,2003:5).

Dünya Bankası'nın günümüzde neredeyse tüm siyasal, ekonomik ve kamu yönetimine ilişkin tartışmaların odağında yer aldığı görülmektedir. Kurum bazı

çevreler tarafından az gelişmiş ülkelerin kalkınmasının finansmanı açısından tek kaynak biçiminde sunulurken bazı çevrelerce de dünyanın neo-liberal ideolojinin isteklerine göre yeniden şekillenmesine katkıda bulunan bir kurum olarak nitelendirilmektedir.

Dünya Bankası'nın temel misyonunun yoksulluğun yok edilmesi olduğu önceden belirtilmişti. Ancak kurumun izlediği politikaların yoksulluğu ne ölçüde azalttığı konusunda çok farklı değerlendirmeler bulunmaktadır. Özellikle, yatırımlar için sağlanan yardımlarla yoksulluğun azaltılmadığı, teknoloji açığının kapatılmadığı, eğitim ve beşeri sermaye birikimi için sağlanan kaynakların hem büyüme hem de yoksullukla mücadelede istenilen sonuçları ortaya koyamadığı bir çok araştırmacı tarafından vurgulanmaktadır (Öztürk, 2006:37).

1.3.Dünya Bankası Grubu

Dünya Bankası ile Dünya Bankası Grubu zaman zaman birbirine karıştırılmaktadır. “Dünya Bankası Grubu” kavramının bu nedenle açıklığa kavuşturulması faydalı olacaktır. Bizim bildiğimiz ve haberlerde ve gazete sayfalarında sık sık adı geçen ve IMF heyetinin yanında yapısal ve sektörel kredi dilimlerini serbest bırakmak amacıyla zaman zaman ülkemize heyetler halinde ziyaretler gerçekleştiren Dünya Bankası, esasen Dünya Bankası Grubu adı verilen daha geniş ve organize bir topluluğun iki önemli kurumundan meydana gelmektedir.

“Dünya Bankası Grubu” beş farklı kuruluştan oluşmaktadır. Bu kuruluşları şöyle sıralayabiliriz. Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD), Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA), Uluslararası Finans Kurumu (IFC), Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı (MIGA), Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıkları Çözüm Merkezi (ICSID). Her biri farklı işlevlere sahip olan bu kuruluşların tümünün tek bir grup halinde ifade edilmesinin nedeni, hepsinin başkanlığının Dünya Bankası Başkanı'nın üstlenmiş olmasıdır. Bir başka deyişle Dünya Bankası Grubunu oluşturan tüm

kuruluşlar, kaynak ve hesapları açısından birbirlerinden bağımsız olmalarına karşın, yönetim açısından Dünya Bankası'na bağlı çalışmaktadırlar.

Dünya Bankasını oluşturan beş kurum kalkınmanın değişik yönlerinde uzmanlaşmışlardır. Ancak hepsi birlikte fakirliğin azaltılması için çalışmaktadırlar. Dünya Bankası terimi sadece IBRD ve IDA'yı ifade etmekte iken Dünya Bankası Grubu bütün kurumları ifade eder. Dünya Bankası terimi ilk defa Bretton Woods konferansı ile ilgili The Economist dergisinde 22 Temmuz 1944 yılında yayınlanan bir makalede kullanılmıştır. Dünya Bankası terimi resmi olarak ta 1975 yılında IBRD ve IDA adlı kuruluşların oluşturduğu bir terim olarak kullanılmaya başlandı (A Guide to The World Bank, 2007:11).

Dünya Bankası; Krediler, politika önerileri ve teknik yardımlar ile geliştirmekte olan ülkelerde fakirliğin azaltılmasını ve hayat standartlarının yükseltilmesini amaçlayan çok geniş kapsamlı projeleri desteklemektedir. Bu amaçları gerçekleştirmek için orta gelirli ve krediyi hak eden en fakir ülkelere yardım eden IBRD ile dünyanın en fakir ülkelerine odaklanan IDA arasında işbirliği yapılmıştır. IBRD ve IDA aynı personel ve idare ile çalışan, yöneticileri ortak olan ve projeleri değerlendirmede ortak standartlar kullanan kuruluşlardır. Bazı ülkeler bu iki kuruluştan da kredi kullanabilmektedirler (A Guide to The World Bank, 2007:11).

Bu beş kuruluşun bir grupta toplanması tümünün başkanlığının Dünya Bankası (IBRD) Başkanının üstlenmiş olmasının, yönetim, amaç ve fonksiyonları bakımından Dünya Bankası ile doğrudan ilişkili bulunmasının ve diğer kurumlara üye olmak için öncelikle Dünya Bankası'na üye olma zorunluluğunun getirdiği pratik bir sonuçtur. Bir başka deyişle, bütün bu kuruluşlar kaynak ve hesapları bakımından birbirinden bağımsız olmakla birlikte, üyelik, amaçlar ve yönetim ilişkileri açısından Dünya Bankası şemsiyesi altında toplanmışlardır. Bu nedenle, Dünya Bankası ile ilgili olarak yapılan ayrıntılı yorum ve değerlendirmelerin genel anlamda diğer kurumlar içinde geçerli olduğunu kabul etmek gerekir (Kaya ,2003:6).

Türkiye şu an kişi başına milli gelir seviyesi IDA'nın kredi verebilmek için şart koştuğu eşik sınırın üstünde olduğundan başka bir deyişle IDA'dan mezun olduğundan, kullanılan kredilerin çok büyük bölümü Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD) kaynaklıdır. Bu sebeple çalışmamızda Banka ya da Dünya Bankası deyimi IBRD için kullanılacak ve daha çok IBRD Türkiye ilişkilerin yer verilecektir. Aşağıda Dünya Bankası Grubunu oluşturan kuruluşlara kısaca değinilecek ve sonrasında konumuzun esasını oluşturan IBRD daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

1.3.1.Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (The International Bank for Reconstruction and Development-IBRD)

Dünya Bankası Grubuna dahil beş kuruluşun gerek tarihsel olarak en eskisi, gerekse etkinlik alanının genişliği olarak en köklüsü olan IBRD'nin 2009 yılı itibariyle 186 üyesi bulunmaktadır (<http://www.referansgazetesi.com>, Erişim Tarihi: 02.01.2010). Dünyada irili ufaklı 200 ülkenin bulunduğu dikkate alındığında IBRD'nin üye sayısı bakımından belki Birleşmiş Milletler hariç, dünyadaki en geniş katımlı uluslararası kuruluş olduğu görülmektedir.

Orijinal adının da çağrıştırdığı gibi, Banka ilk kuruluşunda daha çok II.Dünya savaşında yıkılıp tahrip olan ekonomileri yeniden imar ve inşa etmek gibi bir işlev üstlenmişti. Daha sonraki yıllarda Banka'nın odaklandığı etkinlik alanı gelişmekte olan ülkelere yönelik kalkınma yardımları ve proje kredilerine kaymıştır. Günümüzde Türkiye'nin de dahil olduğu, kaynak sıkıntısı çeken ve ekonomik yapılanmasında köklü değişiklikler yapma çabalarında yapısal uyum sorunları yaşayan gelişmekte olan ülkelerin uyguladıkları ekonomik politikalar üzerinde önemli ölçüde söz sahibi haline gelmesi, Dünya Bankasını hem ilgi odağı haline getirmiş, hem de değişik görüş açılarından Dünya Bankası'na yönelik tepkileri arttırmıştır (Çalış,Akgün ve Kutlu,2006:80).

IBRD, günümüzde orta gelirli ve yoksul olmakla birlikte kredi değerliliğine sahip ülkelerde yoksulluğu; krediler, garantiler ve kredi dışı olanaklar aracılığıyla

sürdürülebilir kalkınmaya destek vererek ve analitik ve danışma hizmetlerinde bulunarak azaltmayı hedeflemektedir.

IBRD'den borçlanan ülkeler, ticari bankalardan yapacakları borçlanmalara kıyasla daha uygun şartlarda (düşük faiz, daha uzun vade, anapara ödemelerinin başlamasında önce 3-5 yıllık ödemesiz bir dönem, döviz cinsi ve faizin dönüştürülmesi vb.) ile borçlanabilirler. IBRD, genel olarak, yoksulluğun azaltılması, sosyal hizmetlerin sağlanması, çevrenin korunması, yaşam standartlarının iyileştirilmesi ve ekonomik kalkınmanın teşvik edilmesi gibi amaçlarla ülkelere kredi sağlamakta ve/veya bu amaçlarla yürütülen proje ve programları kısmen ya da tamamen finanse etmektedir. IBRD söz konusu konularda uzmanlaşmış bir kurum olarak da değerlendirilebilir (Tünsoy, 2005:5).

Üye ülkelerin sahibi buldukları IBRD'de oylama gücü, kredilerin tahsisinde önemli bir rol oynamaktadır. Oylama gücünün belirlenmesinde ise her üyenin göreceli ekonomik ödeme gücüne göre hesaplanan sermaye payı dikkate alınmakta, bunun sonucu olarak da sermaye payı yüksek olan ülkeler Dünya Bankası'nın kaynaklarının tahsisi ve kullanımı konusunda etkin olmaktadır. Ancak bu ülkeler aynı zamanda kuruluşun nasıl finanse edildiğinden ve paraların nasıl harcandığından müştereken sorumlu olmaktadır. Dünya Bankası üyelerine sağladığı fonlarının büyük bölümünü sermayelerinden ziyade dünya finans piyasalarından borçlanma yolu ile sağlanmaktadır (Halişçelik, 2008:10).

IBRD sağladığı fonların büyük bir kısmını dünya finans piyasalarından sağlamaktadır. IBRD AAA notuna sahip bir finansal kuruluştur fakat diğer finansal kuruluşlardan farklı olarak ortakları bağımsız hükümetlerdir ve politika üretmede bu üye ülkelerin de söz hakkı vardır. Diğer finansal kuruluşlardan farklı olarak IBRD kalkınmayı desteklemeyi amaçlar ve kar amacı gütmaz. IBRD'nin kredi verdiği ülkeler tipik orta gelirli ülkelerdir. Bazı ülkeler düşük kişi başına milli gelir nedeniyle IDA kaynaklarından istifade edebilirler (A Guide to The World Bank, 2007:13).

IBRD ülkeleri gelir durumlarına göre sınıflandırmakta ve belli gelirin üzerindeki IBRD fonlarından istifade edebilirken belli gelirin altındakiler aynı zamanda IDA fonlarından da istifade edebilirler. Bu ülkeler genellikle günlük iki doların altında kişi başına gelir düzeyine sahip ülkelerdir. Orta gelir düzeyine sahip ülkeler yıllık olarak kişi başına milli geliri 876 dolar ile 10.725 dolar olan ülkelerdir. Kişi başına milli geliri bu sınır değerler içinde olan ülkeler IBRD'den mezun olmuş kabul edilir ve fonlarından istifade edemez. IBRD kazanç maksimizasyonunu amaç edinmese de 1948 yılından bu yana net kar elde etmektedir.

1.3.2.Uluslararası Kalkınma Birliği (International Development Association-IDA)

1.3.2.1.Kuruluşu ve Üyeleri

Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA) 1960 yılında kurulan, Dünya Bankası'nın iki temel kuruluşundan biri olan ve gelişmekte olan ülkelerin en az gelişmişlerine, bu ülkelerin kalkınma yolundaki çabalarına destek olmak üzere çok düşük veya düşük faizli ve uzun vadeli kalkınma kredileri veren; bu ülkelerin sürdürülebilir bir kalkınmayı gerçekleştirebilmek için ihtiyaç duydukları fiziksel altyapı, kurumlar, politikalar ve beşeri sermayenin oluşturulabilmesine yardım eden bir kuruluştur (Karluk, 1998:280-281).

IDA'nın kurulmasına önayak olan nedenlerin başında az gelişmiş ülkelerin bir kısmının alım güçleri düşük, alt yapıları zayıf ve dolayısıyla normal-geleneksel IBRD'nin verdiği koşullarda kredi alamayacak, alsa da geri ödeyemeyecek durumda olmaları gelmektedir. Şubat 1958 tarihinde ABD senatörü E.S.M.Monroney, Gelişme Yolundaki Ülkelere (GYÜ) Dünya Bankası kredilerinden daha uygun şartlarda, düşük faizli, uzun vadeli ve kolay ödenebilir taksitlerle finansman sağlayacak bir uluslararası kuruluşun yaratılması fikrini ortaya atmıştır. Bu nitelikte örgütün kurulması ile, GYÜ'lerin hızla artan dış borç yüklerinde de bir ölçüde düşme ortaya çıkabilecektir. Monroney'in bu girişimi üzerine 1 Ekim 1959 tarihinde yapılan

Dünya Bankası Governörler Kurulu Toplantısında ABD, Yönetim Kurulu'nun bu konuda bir taslak geliştirmesini önermiştir. Kurulun hazırladığı metin, 1 Şubat 1960 tarihinde 68 banka üyesi tarafından uygun bulunmuştur (Karluk, 1998:280).

IDA'nın sözleşmesi 24 Eylül 1960'da yürürlüğe girmiştir ve 8 Kasım 1960 tarihinde çalışmalarına başlamıştır. IDA'nın 2010 yılı itibariyle 169 üyesi vardır. IDA'ya üye olmanın şartı Dünya Bankasına üye olmaktır. IDA ana sözleşmesinin VI/11'nci maddesine göre her üye ülke IDA ile ilişkilerini yürütmek üzere bir kurumunu yetkilendirir. Eğer böyle bir yetkilendirme yapılmamışsa, üye ülkenin Dünya Bankası ile ilişkilerini yürüten kurumu, IDA ile ilişkiler açısından da yetkili olur.

1.3.2.2.Amaçları

IDA'nın kuruluş amacı ana sözleşmesinin birinci maddesinde, özetle *“Üye ülkelerden en az gelişme düzeyinde bulunanlara verimliliği ve yaşam standartlarını yükseltmek suretiyle kalkınma amaçlarına katkıda bulunacak kredileri, bu ülkelerin ödemeler dengesinde önemli bir yük oluşturmayacak koşullarla sağlamak”* biçiminde ifade edilmektedir. Belirtilen kuruluş amacı nedeniyle IDA'nın sağladığı kredileri IBRD kredilerinden iki yönden farklıdır. Birincisi; Dünya Bankası bütün gelişme yolundaki ülkelerin kalkınma amacına yönelik kredi açtığı halde IDA yalnızca en az gelişmiş durumdaki gelişme yolundaki ülkelere yönelik kredi açmaktadır. İkincisi; Dünya Bankası üye ülkelere kredi açarken onların ödemeler dengesinde yük yaratıp yaratmayacağı ile bir dereceye kadar ilgili olduğu halde IDA bu konuyla çok fazla ilgilidir. Gerçekten de Dünya Bankası kredileri vade olarak piyasa kredilerine göre uzun bir vadeyi (5 yılı ödemesiz olmak üzere 15-17 yıl) kapsarken genellikle piyasa faiz oranlarına yakın bir faiz uygulamaktadır. IDA ise tam anlamıyla imtiyazlı krediler vermektedir. Bu kredilerin vadesi 35-40 yıl, faizi ise sıfırdır (Eğilmez, 1996:93-94).

1.3.2.3.Sermaye

IDA'nın kredi vermede kullandığı fonlar beş kaynaktan sağlanmaktadır. Bunlardan birincisi sermaye katılımları olup, iki gruba ayrılan üye ülkelerin katılımları farklı farklı olmaktadır. Birinci gruptaki üye ülkeler yüksek gelir grubunda olan ülkelerdir ve kendi sermaye paylarını serbestçe kullanabilmektedir. İkinci grubu oluşturan ve düşük gelire sahip olan ülkeler, yalnızca sermaye katılımlarının %10'luk kısmını konvertibl³ dövizlerle, geri kalan kısmını ulusal parayla ödemektedirler.

IDA, ikinci grup üye ülkelerin kredi payları açısından yapacakları sermaye ödemesini nakden almamakta ve bu miktar kadar bir faizsiz taahhüt senedi (promissory note) üye ülkenin muhafaza kurumu nezdinde IDA adına tutulmasını yeterli bulmaktadır.

İkinci kaynak sağlama metodu kaynakların yeniden oluşturulmasıdır zaman zaman bu şekilde özellikle yüksek gelir grubuna sahip ülkelerden kaynak sağlanmaktadır. Örneğin ABD'nin 1981 yılında katkısını arttırması, 1984-1987 yılları arasında onuncu kez yeniden yapılanma sonucu yoksullukla mücadelede IDA'ya 46 milyar dolar sağlamıştır. *Şu an için IDA onbeşinci yeniden yapılandırmasını yapmış ve bu sayede 41,7 milyar dolar kaynak sağlamıştır. Bu IDA tarihinde bir rekor olmuştur ve bir önceki yani 14.yeniden yapılandırmaya göre 9,5 milyar dolarlık bir artış elde edilmiştir* (Worldbank Annual Report, 2008:4).

IDA aynı zamanda bu yüksek gelir grubuna sahip ülkelerden Hibe ve Katkı şeklinde de fon sağlamaktadır. Bununla birlikte Dünya Bankası gelirlerinden IDA'ya yapılan transferler de mevcut olup çok önemli bir rakama ulaşmamaktadır. IDA açtığı kalkınma kredilerinin kullanılmayan miktarı karşılığında yıllık %5 oranında bir taahhüt komisyonu ve kullanılan bölümü karşılığında %75 oranında bir hizmet ücreti alır. Bu tutarlar da, IDA'nın gelir kaynakları arasında yer alır.

³ Konvertible bir ekonomi terimi olup, kısaca ulusal paraların serbestçe birbirlerine dönüştürülebilmesini ifade eder (<http://www.ekodialog.com>, Erişim Tarihi: 02.01.2011).

Geleneksel olarak IDA'nın kredileri devletlere verilmekle beraber üçüncü dünya ülkelerinin bütün kamusal ve özel kurumları IDA'dan ödünç alabilir. IDA kredilerinden yararlanmak için genel olarak kişi başına gelir düzeyinin 805 dolardan daha düşük olması gerekmektedir. IDA kredileri temel de tarıma, kırsal kalkınmaya, ulaşım, enerji ve özellikle proje dışı finansmana yöneliktir. IDA kredilerinin %85'i az gelişmiş ülkelere gitmektedir. Özel yardım Programı Afrika'ya yönelik olarak verilmekte ve sefaletle mücadeleyi hedef almaktadır (Parasız, 2009:34).

1.3.2.4.IDA Kaynaklarının Kullanımı

IDA bir kredi kuruluşudur ve dolayısıyla IDA kaynakları kredi olarak ve kredi anlaşmaları çerçevesinde kullanılabilir. IDA kredilerine “kalkınma kredisi” adı verilmektedir. IDA kaynaklarından yararlanabilmek için üye ülkenin fakirlik çizgisinin altında kalan ülkeler sınıflandırmasına dahil olması gerekir. Fakirlik çizgisi 2008 mali yılı için 1,065 dolardır.

IDA kalkınma kredileri fakirlik çizgisi altında kalan bahsettiğimiz bu ülkelere bir kredi anlaşması çerçevesinde verilmektedir. Bu kredi anlaşması üye ülkenin yaşam standartlarının veya verimliliğinin ve dolayısıyla kalkınmışlık düzeyinin yükseltilmesine yönelik bir projeye dayanması gerekmektedir. Bu projelerin aşamaları Dünya Bankası projelerinin aşamalarına benzer.

IDA, Dünya Bankası gibi hükümetlere kredi açar. Özel kesim kuruluşlarının IDA kredilerinden yararlanmaları mümkün değildir. IDA kalkınma kredileri de Dünya Bankası yatırım kredilerinde olduğu gibi eğer üye ülkenin ayrı tüzel kişiliğe sahip bir kuruluşu tarafından yürütülecek bir projeye veriliyorsa bu takdirde ilgili kuruluşla “proje anlaşması” ve üye ülkeyi temsilen mali ajan ile “garanti anlaşması” imzalanması söz konusu olmaktadır (Eğilmez, 1996:98).

IDA 1960 yılından bu yana 207 milyar dolar fon sağlamıştır. Son yıllarda yıllık sağlanan fon miktarı artarak 14 milyar dolara ulaşmıştır (The World Bank Annual Report, 2009: 8-9).

1.3.2.5.IDA-Türkiye İlişkileri

Türkiye IDA'ya 7 Eylül 1960 tarihli ve 77 sayılı yasa ile katılmıştır. Türkiye'nin IDA'daki sermayesi 117.980 milyon dolar, oy gücü %0,59'dur (<http://siteresources.worldbank.org>, Erişim Tarihi: 02.01.2011). Türkiye, IDA'da İkinci Grup ülkeler arasında yer almaktadır. Dünya Bankası'nda Guvernör ve Guvernör Vekili olanlar IDA'da da aynı sıfatları taşımaktadırlar. Türkiye'nin IDA İcra Direktörleri Kurulu'nda temsili, Dünya Bankasındaki grup aracılığıyla yürütülmektedir.

Türkiye geçmişte IDA'dan kredi kullanan bir ülke iken sonradan “donör ülke” (sermayedar olup kaynaklarından yararlanamayan) konumuna geçmiştir. IDA'dan kredi kullanabilmek için ilgili ülkenin kişi başına yıllık gelirinin belirli bir miktarı geçmemesi gereklidir. Buna “fakirlik eşiği” adı verilmektedir. Türkiye'nin de içinde bulunduğu bu durumdaki ülkelerin IDA'ya üye olmalarının başlıca nedeni gelişmekte olan ülkelerin kalkınmalarına ilişkin görüşlere katılmak ve IDA kredilerinin yöneldiği projelere şirketlerinin mal veya hizmet satıcısı olarak katılabilmelerini sağlamaktır (Eğilmez ve Kumcu, 2004:82).

1.3.2.6.Yapısı ve Yönetimi

IDA, Dünya Bankası ile aynı yönetime sahiptir. Guvernörler ve Yönetim Kurulları, Dünya Bankası ile özdeştir. Sadece üye ülkelerin oy hakları, Dünya Bankası'ndakinden farklıdır. IDA'nın her üyesinin 500 oy hakkı vardır. Üyeler 5.000 dolar sermaye taahhüdü için ek bir oy hakkına sahip olurlar. Birinci Grupta yer alan 26 ülke sermaye ve katkıların %95.61'ini taahhüt etmelerine rağmen, IDA'nın yönetiminde %61.59 oranında oy hakları vardır (Karluk,1998:284).

Dünya Bankası İcra Direktörleri Kurulu'na ABD, Almanya, Japonya, Fransa ve İngiltere tarafından atanmış icra direktörleri ile Suudi Arabistan, Çin ve Rusya tarafından tek başlarına seçilmiş icra direktörleri ve diğer ülkelerin oluşturdukları grupların seçtikleri seçilmiş icra direktörleri, IDA açısından da İcra Direktörlüğüne

atanmış veya seçilmiş sayılırlar. Dünya Bankası Başkanı aynı zamanda IDA'nın da başkanlığını yapar. Başkan, Dünya Bankası'nda olduğu gibi IDA açısından da İcra Direktörleri Kurulunun oylarda eşitlik dışında, oy hakkı olmayan başkanıdır. Guvernörler Kurulu, İcra Direktörleri Kurulu ve Başkanın görev ve yetkileri Dünya Bankasındakilerin aynıdır. Dünya Bankasının personeli ve departmanları da IDA'nın hizmetlerini yürütürler (Eğilmez,1996:94-95).

Dünya Bankası, IDA ve IFC'nin İcra Direktörleri Kurulu aynı kişilerden oluştuğu için kurul toplantıları da bu üç kurumu kapsayacak şekilde yapılır. Bu birlikteliğe rağmen IDA kendi sermayesine ve ayrı hesaplara sahip bir kurumdur. IDA, Dünya Bankasından ayrı sermayeye sahip ancak yönetimleri ve denetimi açısından Dünya Bankası ile aynı bünyede bulunan bir yapıya sahiptir. Bu husus IDA'nın ana sözleşmesi'nin VI/6'ncı maddesinde şöylece belirlenmiştir: IDA, Dünya Bankası'ndan ayrı bir kurum olup kaynak ve hesapları Banka'ninkilerden ayrı olarak tutulur ve saklanır. Banka ve IDA birbirlerinin karar ve yükümlülüklerinden dolayı yükümlü tutulamazlar (Eğilmez,1996:95).

1.3.2.7. IDA 2004-2009 Mali Yılları Önemli Finansal Göstergeler

IDA'nın mali tablolarına göre 2004-2009 mali yıllarındaki önemli finansal göstergeleri karşılaştırmalı olarak aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

TABLO 1:IDA 2004-2009 ÖNEMLİ FİNANSAL GÖSTERGELER (MİLYON DOLAR)						
Finansal Göstergeler	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Faaliyet Geliri	-1.684	-986	-2.043	-2.075	1.818	-
Kredi Bakiyesi	115.743	120.907	127.028	102.457	113.452	112.484
Toplam Kaynaklar	127.930	130.378	102.871	110.212	123.619	127.950
Desteklenen Proje Sayısı	158	165	173	189	199	176
Desteklenen Kalkınma Projesi sayısı	23	33	30	35	29	33
Taahhüt Bazında Sağlanan Fonlar	9.035	8.696	9.506	11.867	11.235	14.041

Kaynak:The World Bank Annual Report 2008 ve The World Bank Annual Report 2009

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere IDA 2004-2007 yılları arasındaki faaliyetlerinden zarar etmiş ancak 2008 yılı faaliyetlerinden 1.818 milyon dolar kar

elde etmiştir. 2009 mali yılı faaliyet geliri rapor edilmemiştir. 2009 mali yılında 33 tanesi kalkınma projesi olmak üzere toplam 176 proje desteklenmiş ve kredi bakiyesi 2008 mali yılına göre düşüş göstererek 112.484 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

1.3.3.Uluslararası Finansman Kurumu (International Finance Corporation-IFC)

1.3.3.1.Kuruluşu ve Üyeleri

Uluslararası Finansman Kurumu (IFC) uluslararası yatırım ve kalkınma bankasıyla ticari bankanın birleşimi gibi bir kuruluştur. Dünya Bankası ve IDA gelişme yolundaki ülkelerin hükümetlerine kredi açarken IFC geliştirmekte olan ülkelerin özel kuruluşlarına yani özel sektöre kredi veren bir kuruluştur. Bu iki kuruluşla IFC arasındaki en belirgin fark budur. Özel sektör yatırımcılarına vermiş olduğu bu krediler için devlet garantisi talep etmemektedir. IFC, özel sektörden yatırımcıların uygun bulmadığı bölge ve sektörlerde yatırımda bulunmaktadır (Eğilmez, 1996:100).

IFC'nin kuruluş tarihi 1951 yılına kadar gerilere gider. Dünya Bankası'nın açmış olduğu kredilerde mutlaka ilgili hükümetten geri ödeme garantisi istemesi, Bankanın çalışma alanını oldukça daraltmıştır. ABD 1951 yılında, Gelişme yolundaki ülkelere daha fazla yardım yapılması hususunda başkan Truman'ın Dört Nokta Programı çerçevesinde bir girişim başlatmıştır. Fakat Truman'dan sonra gelen Eisenhower zamanında bu program ihmal edilmiştir (Karluk,1998:288).

1953 yılında, bloklar arasındaki silahlanma yarışının yavaşlaması üzerine Sovyetler Birliği'nin kapitalist sistem ile ticari ve ekonomik alanda savaşacağı öngörülmüştür. Bu durumda ABD'nin siyasetini yeniden gözden geçirmesine neden olmuştur. ABD Aralık 1954'te Dünya Bankasından ayrı bir finans kurumu oluşturulması konusunda başlatılan çalışmalar çerçevesinde bir taslak hazırlanmasını istemiştir. 11 Nisan 1955 tarihinde hazırlanan ana sözleşme Dünya Bankası Yönetim

Kurulu tarafından uygun bulunmuştur ve 20 Temmuz 1956'da 31 ülkenin sermayenin %75'ini taahhüt etmesiyle IFC kurulmuş ve çalışmalarına başlamıştır (Karluk, 1998:288-289).

Özel sektör aracılığıyla ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmek amacıyla 1956 yılında kurulan Uluslararası Finans Kurumu (IFC)'nin üye sayısı 182 olup (<http://web.worldbank.org>, Erişim Tarihi: 02.01.2011), Türkiye aynı yıl içerisinde bu kuruluşa üye olmuştur. Dünya Bankası Başkanı aynı zamanda IFC'nin başkanlık görevini de yürütmektedir. IFC Dünya Bankası Grubunun diğer kurumlarıyla koordineli bir şekilde faaliyetlerini sürdürür ancak yasal ve mali açıdan bağımsızdır.

1.3.3.2.Amaçları

IFC'nin kuruluş amacı, ana sözleşmesinin 1.maddesinde yer almaktadır. Bu madde "IFC'nin temel amacı, Dünya Bankası'nın üye ülkelere yönelik faaliyetlerini desteklemek için, üye ülkelerde, özellikle daha az gelişmiş bölgelerdekiler öncelikli olmak üzere, verimli özel kesim kuruluşlarının büyümesini özendirmek yoluyla ekonomik kalkınmaya daha fazla katkıda bulunmaktır" hükmünü taşımaktadır (Karluk, 1998:289).

IFC'nin kuruluşundaki temel amaç "kredi verilen ülkelerde özel kesimin gelişmesinin teşviki ve bunun için yerli ve yabancı sermayenin harekete geçirilmesidir."IBRD tarafından özel kesime verilen kredilerde devlet garantisinin aranması, bazı ülke hükümetlerinin bu garantiyi sağlamaktan kaçınması, ayrıca IBRD'nin orta ve daha uzun vadeli kredi vermeye yetkili kılınmış olması, IFC'nin kurulmasının ana nedenidir (Alpar ve Ongun, 1985:128).

Kuruluş amacından da anlaşılacağı üzere IFC geliştirmekte olan ülkelerin özel kesim kuruluşlarına kredi vermektedir. Bu kuruluşlara verdiği krediler için IBRD ve IDA'dan farklı olarak devlet garantisi talep etmemektedir. IFC'nin görevlerini şu şekilde sıralayabiliriz.

- a) İş ortaklarıyla çalışarak IDA ülkeleri dahil olmak üzere gelişme yolundaki ülkelerde sürdürülebilir özel girişim yatırımlarını desteklemek,
- b) Müşterilerine uzun vadeli kredi, garanti ve risk yönetimi sağlamak ve yerel şirketlerle uzun süreli ilişkiler kurmak
- c) Çevresel ve sosyal sürdürülebilirliği sağlamak.
- d) Yerel finansal piyasaları geliştirmek ve danışmanlık hizmeti vermek.

1.3.3.3.Sermayesi

IFC'nin kendine ait bir sermayesi vardır ve bu sermaye ABD doları cinsinden ifade edilir. Sermaye artırımını için yapılacak teklifin karar haline gelebilmesi için genel olarak beşte dört oranında oy gücü ile desteklenmesi gerekmektedir. Sermaye artırımlarında üye ülkelerin yeni pay almaları zorunluluğu yoktur (Eğilmez, 1996:103).

IFC ana sözleşmesine göre kurum borçlanmak ve tahvil ve pay senedi alım satımı yolu ile de kaynak sağlayabilir. Diğer taraftan kuruluş IBRD ve IDA'dan farklı olarak, üye ülkelerdeki şirketlere ortak olabilir ve sermaye piyasalarında yatırım fonları kurabilir. Dolayısıyla IFC'nin bu şekilde yatırım yaparak da kar ve kar payı elde ederek sermayesini arttırma imkanı vardır.

IFC, kredi değerliliği en yüksek derecede olan yani AAA olan bir kurum olduğu için piyasalardan hem uzun vadeli hem de uygun koşullarda ve düşük maliyetlerle borçlanma yapabilmektedir. Dünya Bankasında olduğu gibi IFC'de de sermaye ve gelir fazlaları toplamı ile açabileceği kredi miktarları arasında bir ilişki vardır. Bu ilişki Dünya Bankasında olduğundan daha fazla borçlanmaya imkan veren daha esnek bir ilişkidir.

IFC ve Dünya Bankası'nın sermayeleri birbirlerinden ayrıdır. IFC'nin kuruluş sermayesi olan 100 milyon dolar, 1.000 dolarlık 100.000 hisseye ayrılmıştır. Zamanla Dünya Bankasının diğer üyelerinin de IFC'ye katılabilmeleri amacıyla sermaye, Governörler Kurulu'nun basit çoğunluğu ile %10 oranında

çoğaltılabilmektedir. Daha fazla artırım için yukarıda da bahsettiğimiz gibi beşte dört çoğunluk gerekmektedir (Karluk, 1998:290).

1.3.3.4.IFC Kaynakları ve Sağladığı İmkanlar

IFC'nin üye ülkelerden gelişme yolundakilere sunduğu imkanlar Dünya Bankası ve IDA'nın sunduğu tek imkan olan krediye göre daha geniş bir çeşitliliğe sahiptir. Nitekim IFC ana sözleşmesi'nin V/2'nci maddesinde "finansman çeşitleri" belirtilirken IFC'nin elindeki fonları, koşullara uygun alanlara yatırabileceği belirtilmek suretiyle kuruma önemli bir esneklik tanınmıştır (Eğilmez,1996:105).

IFC'nin sağladığı bu kaynakları üç başlıkta toplayabiliriz:Proje Kredileri, Sermaye katılımı ve Diğer imkanlar. Bunlardan ilk ikisi ayrı ayrı olabileceği gibi beraberde yürütülebilmektedir. IFC kredileri verilirken bazı koşulları göz önünde bulundurur. Bu koşullar projenin karlılığı, verimliliği, kaynak yeterliliği gibi fizibiliteye yönelik koşullardır. IFC bu krediler için ayrıca üye ülkenin garantisini aramaz.

IFC kredileri, vade ve maliyet açısından piyasa koşullarına uygun olarak açılır. IFC büyük çaplı projelerin ya da yaygın finansman katılımında yarar görülen projelerin finansmanında sendikasyon yolunu kullanabilir. Sendikasyon kredisinde, IFC lider rolünü üstlenir ve projenin finansmanını özel bankalarla birlikte yürütür. Böylelikle IFC bir şemsiye kurum görevi yaparak özel fonların da gelişme yolundaki üye ülkelere yönlendirilmesine yardımcı olur (Eğilmez,1996:106).

IFC 2009 mali yılı değerlendirmelerine ve yıllık raporuna göre 14,5 milyar dolar yeni yatırımda bulunmuştur. Bu yatırımların 10,5 milyar dolarını kendi kaynaklarından karşılarken 4 milyar dolarını diğer kaynaklardan sağlamıştır. 2008 yılı yatırımları ise 16,2 milyar dolar civarındadır. IFC'nin projelerinin neredeyse yarısı en fakir ülkeler grubunda yer alan ülkelere özellikle Afrika ülkelerinde gerçekleştirilmiştir (www.ifc.org, Erişim Tarihi:20.12.2009).

1.3.3.5.IFC 2004-2009 Mali Yılları Önemli Finansal Göstergeler

TABLO 2: IFC 2004-2009 ÖNEMLİ FİNANSAL GÖSTERGELER (MİLYON DOLAR)						
Finansal Göstergeler	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Faaliyet Geliri	982	1953	1409	2.739	1.938	-153
Likit Varlıklar	13.055	13.325	12.730	13.269	14.622	17.864
Krediler, Öz Kaynak Yatırımları ve Teminatlar	10.279	11.489	12.787	15.796	23.319	22.214
Toplam Sermaye	7.782	9.821	11.141	14.017	18.261	16.122
Proje Sayısı	217	236	284	299	372	447
Projelerden Faydalanan Ülke Sayısı	64	67	66	69	85	103

Kaynak: The World Bank Annual Report 2009 ve IFC Annual Report 2009

IFC mali tablolarına göre, yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere 2004-2008 yılları arasındaki faaliyetlerinden net gelir elde etmiştir. 2009 yılı faaliyetlerinden ise 153 milyon ABD Doları zarar etmiştir. IFC 2009 yılında 103 ülkede toplam 447 projeye destek vermiştir. 2009 mali yılı sonunda toplam sermayenin de bir önceki yıla göre azalarak 16.122 milyar ABD doları olduğu görülmektedir. Projelerden yararlanan ülke sayısının da genel olarak artış içinde olduğu görülmektedir (WB Annual Report , 2009:10 ve IFC Annual Report, 2009:2)

1.3.3.6.IFC-Türkiye ilişkileri

Türkiye 1956 yılında kurucu üye olarak 476.000 dolar sermaye ile IFC'ye girmiştir. Türkiye'nin bu kuruluşteki sermayesi 14,5 milyon dolar, oy sayısı 14,795 ve buna bağlı olarak ta oy gücü 0,62 dir. Türk özel sektörünün son yirmi yılda dünyaya açılma çabalarının sonuçsuz kalmadığının bir işareti şeklinde değerlendirilebilecek bir olgu olarak, Türkiye'nin IFC olanaklarını kullanma bakımından en önde gelen ülkelerden biri olduğunu vurgulamakta yarar vardır (Çalış, Akgün ve Kutlu, 2006:81).

Türkiyenin IFC deki oy gücü Dünya Bankası ve IDA daki oy gücünden daha yüksektir. Türkiye IFC de Avrupa Departmanının 1 nolu bölümünde bulunmaktadır. Türkiye'yi IFC ile ilişkilerinde Hazine temsil eder. IFC, kredi açarken Hazine garantisi istemediği için, özel kesim kuruluşları IFC'nin finanse etmesini istedikleri projelerini doğrudan IFC'ye kendileri sunmaktadırlar. Türkiye IFC'den ilk krediyi 1964 yılında Türkiye Sınai Kalkınma Bankası aracılığıyla almıştır. IFC'nin Türkiye'de finanse ettiği projeler makine ve ekipmanı, tekstil, turizm, tarım, imalat sanayi, demir çelik, sermaye piyasası ve mali hizmetler alanlarında yoğunlaşmıştır (Eğilmez, 1996: 106-109).

Türkiye IFC'den kredi kullanımında Dünyada 4'üncü, bölgesinde ise 1'inci sıradadır. IFC'nin sağlamış olduğu toplam fonların %6,34'ü ve bölgede kullanılan fonun %30,13'ü Türkiye tarafından kullanılmıştır. Türkiye bugüne kadar IFC'den yaklaşık 2,1 milyar doları sendikasyon kredisi olmak üzere 5,8 milyar dolar fon sağlamıştır. Sağlanan fonlar genellikle mali sektörün geliştirilmesi, KOBİ'lerin güçlendirilmesi ve üretimin genişletilmesi alanlarında kullanılmıştır. Türkiye'de 2002-2007 yılları arasında sağlanan kredilerin %42'si finans ve sigortacılık sektörü, %13'ü bilişim, %12'si sanayi ve tüketim mamulleri sektörlerinde kullanılmıştır (Halişçelik, 2008:179).

1.3.4.Çok Taraflı Garanti Yatırım Ajansı (Multilateral Investment Guarentee Agency-MIGA)

1.3.4.1.Kuruluşu

Dünya Bankası'nın IFC gibi bir yan kuruluşu olan Çok Taraflı Garanti Yatırım Ajansı (MIGA), gelişmekte olan ülkelere yabancı sermaye yatırımlarını özendirmek için, yatırımcıları ticari olmayan risklere karşı özellikle de savaş veya kamulaştırma risklerine karşı korumak üzere 1988 yılında kurulmuştur (Eğilmez, 1996:110).

MIGA'nın temel misyonu; ekonomik büyüme, yoksulluğu azaltma ve insanların yaşam kalitesini yükseltmek amacıyla doğrudan yabancı sermayenin gelişme yolundaki ülkelere yönlendirilmesidir. Bu amaçla MIGA, üye ülkelerdeki yatırımları özendirmek amacıyla çeşitli riskler için garantiler vermekte, teknik yardım ve online yatırım hizmetleri sağlamaktadır (Halisçelik, 2008:20).

MIGA üyeliği, Dünya Bankasına üye olan bütün ülkelere açıktır. MIGA'da üye ülkeler gelişmiş ve gelişme yolundaki ülkeler olmak üzere ikiye ayrılır. Üye ülkeler istedikleri zaman MIGA üyeliğinden ayrılabilirler. MIGA sözleşmesinde yer alan yükümlülük ve sorumlulukları yerine getirmeyen ülkelerin üyelik haklarının askıya alınması yetkisi Governörler Konseyine aittir. Kararlar, toplam oy gücünün yarısından bir fazlasıyla alınır (Eğilmez, 1996: 110).

MIGA, Dünya Bankası ve IFC ile işbirliği içinde ve bu kurumların çabalarını tamamlayıcı yönde çalışmalarda bulunur. Yatırım uzlaşmazlıklarına, talep olması durumunda müdahale eder ve arabuluculuk yapar. Ayrıca, yatırım olanaklarıyla ilgili bilginin ülkelere yaygınlaştırılabilmesi için teknik yardım hizmeti de vermektedir. Türkiye 1988 yılında MIGA'ya üye olmuştur. Toplamda 175 üyesi bulunmaktadır (<http://web.worldbank.org>, Erişim Tarihi: 02.01.2011).

1.3.4.2.Amaçları

MIGA'nın temel amaçları kuruluş andlaşmasının 2'nci maddesinde belirtilmiştir. Buna göre MIGA'nın temel amacı, üye ülkeler arasında yatırım fonlarının verimlilik amacı doğrultusunda özellikle gelişme yolundaki ülkelere doğru, akımını özendirmek ve bu çerçevede Dünya Bankası ve IFC'nin çabalarına tamamlayıcı yönde katkıda bulunmaktır. Bu özendirme faaliyetini gerçekleştirmek için MIGA, üye ülkelerin gelişme yolundaki üye ülkelere yatırım yapacak yatırımcılarına ticari olmayan risklere karşı garanti vermek ve çeşitli danışmanlık hizmeti sunmak şeklinde işlevleri yerine getirmektedir (Eğilmez, 1996:110).

1.3.4.3.Sermaye ve Oy Dağılımı

MIGA'nın sermayesi 1 milyar SDR'dir. Sermaye herbiri 10.000 yazılı değerde 100.000 hisseye bölünmüştür. Üyelerin sermayeye ilişkin yükümlülükleri, 1 Ocak 1981'den 30 Haziran 1985'e kadarki dönemde SDR karşısında ortalama paritesi 1.082 olarak belirlenen ABD doları cinsindedir. Bu pariteden hareketle MIGA'nın sermayesi dolar cinsinden 1.082 milyon dolar olarak ifade edilmektedir. Buna göre yeni bir sermaye artırımını yapıncaya kadar üye olacak ülkelere tahsis edilebilecek yaklaşık 55 milyon dolarlık miktar mevcuttur (Karluk,2009:269).

Üye ülkeler sermaye payı yükümlülüklerinin ilk %10'luk bölümünü serbestçe çevrilebilir döviz cinsinden, ikinci %10'luk bölümü faizsiz taahhüt senedi verilme suretiyle ödenmekte geri kalan %80'lik bölüm ise MIGA tarafından bir ödeme çağrısı yapıncaya kadar ödenmemektedir. Gelişme yolundaki üye ülkeler sermaye payının ödenmesi gereken bölümünün %25'ini kendi milli paraları ile ödemek zorundadır.

MIGA'da her üye ülkenin 177 temel oyu vardır. Bunun amacı Ajansa mali katılımı ve üye ülkelerin ortak çıkarlarını gözetmektir. Bununla birlikte ülkelere aldıkları her hisse için iştirak oyu verilmektedir. Sanayileşmiş ülkelerin MIGA'ya taahhüdü fazla olduğu için oy güçleri de buna nispetle %59,473 oranındadır ve gelişme yolundaki ülkelerin oy güçlerinden çoktur. Gelişme yolundaki ülkelerin içinde yer aldığı grubun oy güçleri ise %40,527'dir (Karluk, 2009:270).

1.3.4.4.İşlevleri ve Faaliyet Şekilleri

MIGA'nın temel işlevi, yabancı yatırımcıların bu kuruluşa üye olan gelişmekte olan ülkelere yapacakları yatırımlarını ticari olmayan risklere karşı garanti altına almaktır. Bu çerçevede yatırım yapacak olan ülke MIGA'ya başvurarak yatırımının garanti altına alınmasını talep edebilir. MIGA böyle bir garanti verirken, garanti talep eden ülkenin yatırımının belli şartları taşıyıp taşımadığına ve yatırım yapılan ülkenin gelişmekte olan ülkeler sınıfında olup olmadığına bakarak bir

değerlendirme yapar. Başvuran ülke MIGA Antlaşması'nın tanımladığı çerçevede ise garantör olarak yatırıma destek verir.

MIGA'nın garanti kapsamı, 15 yıla kadarlık bir süreyi (bazı istisnai hallerde bu süre 20 yıla kadar uzatılabilmektedir) ve her bir proje için 50 milyon doları aşmamak koşuluyla, projenin %90'ına kadar ulaşabilmektedir. Yatırımcı üç yıl geçtikten sonra garanti sözleşmesinin son bulmasını talep etmek hakkına sahiptir. MIGA'nın garanti kapsamına aldığı riskler MIGA antlaşmasının 11'inci maddesinde sayılmıştır. Buna göre MIGA'nın garantisi altındaki yabancı yatırımcıya ev sahipliği yapan bir üye ülkede ortaya çıkabilecek aşağıda yazılı riskler karşısında MIGA'nın garantisi işlemeye başlar (Eğilmez, 1996:116).

1)-Ev sahibi ülkenin gerek döviz yetersizliği, gerekse döviz transferiyle ilgili mevzuat değişikliklerinin yarattığı döviz transfer sorunlarının doğması.

2)-Kamulaştırma ya da diğer bir yolla garanti edilmiş yatırım konusu mülkün yatırım sahibi kuruluşun elinden çıkması.

3)-Yatırıma ilişkin proje sözleşmesinin ev sahibi ülke tarafından bozulması ya da iptal edilmesi.

4)-Savaş hali veya olağanüstü hallerin ortaya çıkması sonucu garanti konusu yatırıma devam edilememesi.

MIGA'nın garanti verebilmesi için öncelikle yukarıda sayılan temel yeterlilik ölçülerini sağlayan ülkenin bir ön başvuruda bulunması gerekir. Bu başvuru iki gün içinde değerlendirilir ve cevaplanır. Yatırımcının bu ilk başvurusu sonrasında yatırımın fizibilitesi ve diğer konularla ilgili çalışmalar ise birkaç ay ya da birkaç yıla kadar uzayabilir. Yatırımcı tüm çalışmalarını tamamladıktan sonra MIGA'ya nihai başvurusunu yapar. MIGA yatırım için garanti vermeden ve garanti sözleşmesini imzalamadan önce yatırımın yapılacağı ülkenin de onayını almak zorundadır.

1.3.4.5.MIGA-Türkiye İlişkileri

Türkiye, MIGA'ya kurucu üye olarak 1988 yılında girmiştir ve gelişmekte olan ülkelerin yer aldığı ikinci katagoride yer almaktadır. Türkiye'nin MIGA'daki sermaye payı 4.999.000 dolardır. Buradan hareketle Türkiye'nin toplam oy sayısının 639 ve oy gücünün de %0,55 olduğunu hesaplayabiliriz. Türkiye MIGA'da Belçika, Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Slovak Cumhuriyeti ile aynı grupta yer almaktadır (Eğilmez, 1996: 117).

Türkiye MIGA ilişkileri, Türkiye'ye yönelik yabancı sermaye yatırımlarının ve Türkiye'nin yurt dışına yönelik özellikle müteahhitlik hizmetlerinin artmasına paralel bir gelişim göstermektedir. Böylece MIGA'nın Türkiye gibi hem yabancı sermaye yatırımı ithal eden hem de dışarıya yabancı sermaye ihraç eden gelişme yolundaki ülkelere vereceği hizmet iki yönlü olmaktadır (Karluk,1998:275).

1.3.4.6.MIGA 2004-2009 Mali Yılları Önemli Finansal Göstergeler

MIGA'nın mali tablolarına göre 2004-2009 mali yıllarındaki önemli finansal göstergeleri karşılaştırmalı olarak Tablo 3'de özetlenmiştir.

TABLO 3:MIGA 2004-2009 ÖNEMLİ FİNANSAL GÖSTERGELER (MİLYON DOLAR)						
Finansal Göstergeler	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Faaliyet Geliri	26	24	17	49	55	51
Çalışma Sermayesi	811	830	863	950	1.019	1.044
Net Risk Tutarı	3.259	3.138	3.310	3.209	3.578	3.966
IDA'dan Kredi Almaya Uygun Ülkelerdeki Net Risk Tutarı	1.139	1.341	1.435	1.411	1.477	1.362
Desteklenen Proje Sayısı	41	41	41	29	24	26
Garanti Sağlanan Proje Sayısı	55	62	66	45	38	30

Kaynak:The world Bank Annual Report 2008 , The World Bank Annual Report 2009, MIGA Annual Report 2008 ve 2009

Tablodan da görüleceği üzere MIGA 2004-2009 yılları arasındaki faaliyetlerinden net gelir elde etmiştir. MIGA'nın 2009 yılı faaliyet geliri 51 milyon

dolar olarak gerçekleşmiştir. MIGA 2009 yılında 26 projeyi desteklemiş, 30 projeye toplam 1.4 milyar dolar garanti sağlamıştır. MIGA'nın kurulduğu günden bu tarafa sağladığı garanti tutarı 20.9 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir (WB Annual Report ,2009:10 ve MIGA Annual Report, 2009:3-5).

1.3.5.Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıkları Çözüm Merkezi (International Centre for Settlement of Investment Disputes)

1.3.5.1 Kuruluşu ve Üyeleri

Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıkları Çözüm Merkezi (ICSID) üye ülke ile bir başka üye ülkenin kişi veya kurumları arasında ortaya çıkabilecek yatırım anlaşmazlıklarının çözümüne yardımcı olabilmek ve daha yüksek miktarlarda uluslararası yatırım yapılabilmesi amacıyla 1965 yılında kurulmuştur. ICSID'in toplam 75 maddeden oluşan bir Antlaşması mevcuttur. Kurulan bu örgüt Dünya Bankası çatısı altında ancak Dünya Bankasından bağımsız bir örgüttür (Kaya, 2003:13).

ICSID üyeliği bütün ülkelere açıktır, yani ICSID üyesi olabilmek için Dünya Bankasına üye olma şartı aranmamaktadır. Kuruluşundan itibaren ICSID üyesi ülkelerin sayısı sürekli artmaktadır. 2009 yılı itibariyle 157 ülke ICSID konvansiyonuna imza atarken bunların 144 tanesi bu konvansiyonu onaylatıp örgüte depozite ederek ICSID üyesi haline gelmiştir (<http://icsid.worldbank.org>, Erişim Tarihi:02.01.2011). Kuruluşun merkezi Dünya Bankası'nın da merkezi olan Washington'dur. Dünya Bankası Başkanı aynı zamanda bu kuruluşun da Başkanlığını yürütür.

1.3.5.2.Amaçları

Yabancı yatırımcılar, GYÜ'lere yönelirken normal ticari risklerin dışında kalan tehlikelerden daima çekinmişlerdir. Bu ülkelerin ekonomik kalkınmalarında sermayeye olan ihtiyaç büyüktür. Bu ihtiyacın karşılanması amacıyla Dünya

Bankası, yabancı sermayenin ürettiği riskleri ortadan kaldırmak ve yabancı yatırımcılara güven veren bir ortam yaratmak amacıyla ICSID sözleşmesini hazırlamıştır (Karluk,1998:276).

ICSID'in temel amacı kuruluş sözleşmesinin birinci maddesinde yer almaktadır. Bu maddeye göre amaç, ICSID antlaşmasını imzalayan yani bu kuruluşa üye olan ülkeler ile diğer üye ülkelerin kuruluşları arasında ortaya çıkabilecek yatırım anlaşmazlıklarının çözümü için gerekli uzlaşma zeminini oluşturmaktır. Bu tip sorunlar genelde ülkelerde iç yasal işlemlere konu olan işlemlerdir. Ancak bazı durumlarda bu tip sorunların uluslararası bir tahkim kurumu ile çözülmesi gerekebilir. ICSID bu tahkim kurumu görevini gören bir kuruluştur.

ICSID yukarıda değinilen amaca yönelik olarak bir hakem ya da uzlaştırma kurumu olarak çalışır. Üye ülkeler ile diğer üye ülkelerin kuruluşları arasında yatırım konularına ilişkin anlaşmazlık veya uzlaşmazlık çıktığında üç seçenek mevcuttur; (i) mahkemeye başvurarak yargı kararı almak, (ii) hakeme başvurarak ortak bir hakem kararı almak ve ona uymak, (iii) bir uzlaştırma mercii önünde uzlaşma yolunu denemek (Bu durumda uzlaştırma mercii'nin kararı bağlayıcı değildir).ICSID, ikinci veya üçüncü yolun benimsenmesi halinde başvuru organıdır (Eğilmez, 1996:119).

1.3.5.3.Örgüt Yapısı ve Yönetim

ICSID'in örgütü; Yönetim Konseyi, Sekreteryası, Uzlaşma Paneli ve Tahkim Paneli'nden oluşur. ICSID Yönetim Konseyi üye olan ülkelerin her birinin temsilcilerinden oluşur. Bir de söz konusu temsilcilerin yerlerine temsilciler bulunmadıkları zaman toplantılara katılmak üzere birer yedek üye bulunur. Yönetim Konseyi'nin ICSID'in idari ve mali kurallarını kabul etmek, Tahkim ve Uzlaşma Panellerine ilişkin kuralları kabul etmek, yıllık bütçeyi kabul etmek, Genel Sekreter ve yardımcısının hizmet koşullarını belirlemek gibi önemli görevleri vardır.

ICSID'de uzlaşmazlıkları çözümlenmekle görevli üyelere oluşan iki adet panel vardır. Her üye ülke bu panellere katılmak için kendi vatandaşları arasından

veya bir başka üye ülke vatandaşları arasından gerekli koşullara sahip dört kişi belirler. Dünya Bankası Başkanı da her panel için ayrı milliyetten olan on kişiyi belirleyebilir. Panel üyeleri altı yıl hizmet yaparlar. Bu süre yenilenebilir. Herhangi bir uzlaşmazlık çözümü veya tahkimi nedeniyle ICSID'e başvurulduğunda Genel Sekreter başvurunun çeşidine göre Uzlaşmazlık Paneli ya da Tahkim Paneli üyeleri arasından seçeceği kişilerden bir Uzlaşmazlık Komisyonu kurar.

1.3.5.4.Mali Kaynakları, Faaliyetleri ve Türkiye-ICSID İlişkileri

ICSID'in, Dünya Bankası grubunun diğer kurumlarından farklı olarak bir sermayesi ya da borçlanma vb gelir kaynakları yoktur. ICSID'in temel gelir kaynağı, merkeze intikal eden uzlaşma ve tahkim talepleri karşılığında ilgili taraflardan aldığı ücretlerdir. Eğer söz konusu gelirler ICSID'in giderlerini karşılamaya yetmezse o takdirde aradaki fark, Dünya Bankası üyesi ülkelerden, Bankada mevcut sermaye payları oranında, Dünya Bankası üyesi olmayıp da ICSID üyesi olan ülkelere ise benzer yöntemler çerçevesinde Yönetim Konseyi tarafından belirlenecek oranlarda tahsil edilir (Eğilmez, 1996:121).

ICSID faaliyetlerini temel olarak yukarıda bahsettiğimiz paneller aracılığıyla sürdürür. Herhangi bir üye ülkede yatırım yapan bir başka ülke kökenli şirket ile ev sahibi ülke arasında bir yatırım anlaşmazlığı doğmuş ve mahkemeye gitmeksizin bu sorunun çözümü için ortak bir anlayış belirlenmişse konu ICSID'e getirilir.

Kurulduğu 1966 yılından bu tarafa ICSID'e 292 başvuru yapılmış olup bunların 24 tanesi 2009 yılında yapılmıştır. Bu başvuruların 205 tanesi sonuçlanırken diğerleri sonuçlanmayı beklemekte ya da sonuçsuz muallakta kalmış olan başvurulardır” (Worldbank Annual Report 2009 ve www.icsid.worldbank.org, Erişim Tarihi:10.12.2009).

Türkiye'nin yatırımlar için uygun bir hukuki iklim oluşturmaya yönelik çabalarının esasen 2000'li yıllardan başlayarak yoğunlaştığı gözlenmektedir. Türkiye bugün ulusal yatırım mevzuatına sahiptir. Uluslararası tahkimin önündeki yasal

engeller tamamen ortadan kaldırılmıştır. Türkiye, 1988 yılında ICSID sözleşmesini onaylayarak iç hukukunun bir parçası haline getirmiş olmakla beraber Türkiye'nin yatırım uyuşmazlıklarında ICSID tahkiminin yolunu akdetmiş olduğu iki taraflı yatırım anlaşmaları ile güvence altına alınmıştır (www.uedtp.org.tr, Erişim:10.12.2009).

Yatırım uyuşmazlıkları nedeniyle ülkemizde yatırım yapan bazı şirketler de ICSID tahkiminden yararlanmak amacıyla bu kuruluşa başvurmuşlardır. Bu kuruluşların adları ile dava numaraları aşağıdaki tabloda özet olarak verilmiştir.

TABLO 4: T.C. HÜKÜMETİ ALEYHİNE ICSID BÜNYESİNDE GÖRÜLEN DAVALAR		
Davacı	Davalı	Dava No
Libananco Holdings Co. Limited	T.C Hükümeti	ARB/06/08
Cementownia "Nowa Huta" S.A.	T.C Hükümeti	ARB(AF)/06/02
Europe Cement Investment and Trade S.A	T.C Hükümeti	ARB(AF)/07/02
Saba Fakes	T.C Hükümeti	ARB/07/20
Alaplı Elektrik B.V.	T.C Hükümeti	ARB/08/13
PSEG Global Inc. Ve Konya Ilgın Elektrik Ür. Ve Tic.Ltd.Şti	T.C Hükümeti	ARB/02/05
Motorola Credit Corperation, inc	T.C Hükümeti	ARB/04/21

Kaynak:<http://icsid.worldbank.org>, Erişim Tarihi:30.01.2010

Ülkemiz aleyhine açılan davaların yanında Türk şirketlerinin de yatırım yaptıkları ülke hükümetlerine karşı açtıkları bazı davalar bulunmaktadır. Tablo 5'te bu şirketlerin adları ve dava numaraları ile dava açtıkları hükümetlerin isimleri özet olarak sunulmuştur.

TABLO 5: TÜRK ŞİRKETLERİNİN YABANCI HÜKÜMETLERE KARŞI AÇTIKLARI DAVALAR		
Davacı	Davalı	Dava No
Bayındır İnş.Tur.Tic ve San.A.Ş.	Pakistan Hükümeti	ARB703/29
Rumeli Telekom A.Ş. ve Telsim	Kazakistan Hükümeti	ARB/05/16
Sistem Müh.İnş.San.Tic.A.Ş.	Kırgızistan Hükümeti	ARB(AF)/06/01
Barmek Holding A.Ş.	Azerbaycan Hükümeti	ARB/06/16

Kaynak:<http://icsid.worldbank.org>, Erişim Tarihi: 18.01.2010

2.BÖLÜM

DÜNYA BANKASI (IBRD), AMACI, YAPISI VE FAALİYET ALANLARI

2.1.Dünya Bankasının Kuruluş Amacı

Dünya Bankası'nın kurucu üyeleri başlangıçta, Bankanın kuruluş ve işleyişini düzenleyen "Article of Agreement" başlıklı ana sözleşmesini kabul etmiştir. Ancak, 11 madde ve 2 ekten oluşan ana sözleşme, Banka'nın zaman içinde değişen rolüne ve fonksiyonlarına bağlı olarak günümüze kadar çeşitli değişikliklere uğramış bulunmaktadır.

Ana sözleşmenin 1. maddesi Banka'nın kuruluş amaçlarına ayrılmıştır. Maddede yer alan hükümlere göre Banka'nın amaçları özetle;

- Üye ülkelerin savaşın oluşturduğu yıkıntıların düzeltilmesi de dahil olmak üzere, kalkınma ve yeniden yapılanma çabalarına, verimli sermaye yatırımları kanalıyla yardımcı olmak, gelişme yolundaki ülkelerin kaynaklarının ve verimli imkanlarının geliştirilmesini özendirmek,
- Özel yabancı yatırımları garanti vermek ya da krediye katılımda bulunmak yoluyla desteklemek; özel sermayenin yetersiz olduğu yerlerde kendi kaynaklarını kullanmak suretiyle destek sağlamak,
- Uluslararası ticareti geliştirmek ve ödemeler dengesi istikrarını sürdürebilmek için kalkınma amaçlı uluslararası yatırımları özendirmek,
- Başka kanallardan sağlanan kredileri yeniden düzenlemek ya da garanti etmek suretiyle daha yararlı ve acil projelerde öncelikle kullanılmasını sağlamak,
- Savaş döneminden barış dönemine geçişte mümkün olan en uygun koşulların sağlanmasına yönelik uluslararası yatırımları yönetmek biçiminde ifade edilmektedir (Kaya, 2003:16).

Zaman içinde Marshall Yardımının da katkısıyla, İkinci Dünya Savaşının neden olduğu yıkımın giderilmesi ve Avrupa'nın yeniden yapılandırılmasının tamamlanmasından sonra Banka, gelişmekte olan üye ülkelere üretimlerini artırmaları doğrultusunda yardımcı olacak, ekonomik ve sosyal bakımdan gelişmelerini ve halklarının refah düzeylerini artırmalarını amaçlayan bir yatırım ve kalkınma bankasına dönüşmüştür. Odaklanılan esas faaliyet alanında zaman içinde meydana gelen bu değişim dikkate alınarak, bugünkü koşullarda Dünya Bankası'nın temel amacı "gelişmiş ülkelerin finansal olanaklarını gelişme yolundaki ülkelere kanalize ederek dünya genelinde yaşam kalitesini arttırmak ve yoksulluğu azaltmak için gelişmekte olan ülkelere proje ve program kredileri vermek" olarak özetlenebilir (Çalış, Akgün ve Kutlu, 2006:85).

Tarihsel süreç içerisinde dünyadaki konjonktürel değişimlere paralel olarak yukarıda da izah edildiği üzere Bankanın da amaçlarında değişimler olmuştur. Özellikle küreselleşme olgusu ve bu olgunun az gelişmiş ülkeler üzerindeki etkileri nedeniyle başta Dünya Bankası olmak üzere pek çok Uluslararası Kuruluş ciddi şekilde eleştirilmeye başlanmıştır. Günümüzde misyonunu yoksulluk ve az gelişmişlikle mücadele şeklinde belirleyen Dünya Bankasının bu amaçlara ulaşması yönünde çok gayret göstermesi gerekmektedir.

2.2.Milenyum Kalkınma Hedefleri ve Dünya Bankası

Birleşmiş Milletlerin (BM) IMF, Dünya Bankası ve OECD gibi uluslararası kuruluşlar ile işbirliği yaparak belirlemiş olduğu Milenyum Kalkınma Hedefleri bir bakıma, 1990'lı yıllarda uluslararası konferanslar ve zirvelerde dile getirilen kalkınma hedeflerinin sayısal olarak ifade edilmiş şeklidir. Bu hedefler, Eylül 2000'de "Milenyum Deklarasyonu" ile açıklanmış olup, 18 hedef ve 40 göstergiyi kapsayan 8 genel amaç çerçevesinde, gelişmekte olan ülkeler tarafından 2015 yılına kadar ulaşılması planlanan hedefleri kapsamaktadır. Birleşmiş Milletler Milenyum Zirvesi'nde 2000 yılında tanıtılan Milenyum Kalkınma Programı, gerek gelişmekte

olan gerekse gelişmiş ülkelerce ve uluslararası kuruluşlarca kabul görmüş ve 189 ülke temsilcisi tarafından imzalanmıştır (Halisçelik, 2008:28).

Milenyum Kalkınma Hedefleri; 2015 yılına kadar günde 1 dolardan daha az gelir seviyesine sahip olanların, yoksul ve açların ve temiz içme suyuna erişemeyenlerin dünyadaki oranının yarıya indirilmesi, eğitim imkanlarının artırılması ve geliştirilmesi, beş yaş altı çocuk ölümlerinin azaltılması, HIV virüsü yani AIDS ile mücadele edilmesi gibi son derece önemli hedefleri içermektedir (Uzun, 2003:159).

Bu hedeflere ulaşılması amacıyla gelişmiş ülkelerin yardımlarının ilave olarak 40-60 milyar dolar artırılması gerektiği Dünya Bankası'na 2002 yılında yayınlanan bir raporda belirtilmiştir. Ayrıca Dünya Bankası eski başkanlarından Wolfhenson gelişmiş ülkelerin Gayri Safi Milli Hasıllarının (GSMH) %0,5'ine tekabül eden yardımların %0,7'ye çıkartılması gerektiğini belirtmiştir. BM eski Genel Sekreteri Kofi Annan'da Milenyum Kalkınma Hedeflerine ulaşılabilmesi için gelişmiş ülkelerin yıllık yardımlarını iki katına çıkartması gerektiğini vurgulamıştır (Halisçelik, 2008:29 ve Uzun, 2003:159).

Dünya Bankası tarafından benimsenen ve 2015 yılına kadar ulaşılması arzulan Milenyum Kalkınma Programının temel hedefleri ve bu hedefler için belirlenen performans ölçüleri aşağıdaki tabloda özetlenmiştir (Bağımsız Değerlendirme Grubu, 2005:91 ve A Guide to The World Bank, 2007:46-47)

TABLO 6: MİLENYUM KALKINMA PROGRAMI HEDEF VE PERFORMANS ÖLÇÜLERİ	
Hedefler	Performans Ölçüleri
Aşırı Yoksulluk ve Açlığın Azaltılması	Geliri 1 dolardan az olan ve açlık çeken kişi oranının 1990-2015 arasında yarı yarıya düşürülmesi.
İlköğretimin Evrensel Hale Getirilmesi	2015 yılı itibariyle her yerde kız ve erkeklerin ilköğretimi tamamlanmasının sağlanması.
Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması Ve Kadının Konumunun Güçlendirilmesi	Tercihen 2005 yılına kadar ilk ve orta öğretimde ve 2015 yılına kadar her düzey eğitimde cinsiyet eşitsizliğinin kaldırılması.
Çocuk Ölümünün Azaltılması	1990-2015 arasında çocuk ölümlerinin 2/3 oranında azaltılması.
Annelerin Sağlık Koşullarının İyileştirilmesi	1990-2015 arasında anne ölüm oranının 3/4 oranında azaltılması.
AIDS, Sıtma ve Benzeri Hastalıklarla Mücadele	2015 yılına kadar AIDS ve Benzeri hastalıkların yarı yarıya düşürülmesi ve sonrasında eğilimin tersine çevrilmesi.
Çevresel Sürdürülebilirliğin Sağlanması	Sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin ülke politika ve programları ile bütünleştirilmesi ve çevresel kaynakların kaybının tersine çevrilmesi, güvenli içme suyuna erişimi olmayan kişi oranının yarı yarıya indirilmesi. 2020 yılına kadar en az 100 milyon gecekondü sakininin hayatında iyileştirme sağlanması.
Kalkınma İçin Küresel İşbirliğini Geliştirmek	Açık, kural temelli, öngörülebilir, ayrımcı olmayan bir ticari ve mali sistemin daha da geliştirilmesi. En az gelişmiş ülkelerin ihtiyaçlarının ele alınması. Toprakları çok sınırlı olan ülkelerin ve küçük ada devletlerinin ihtiyaçlarının ele alınması. Gelişmekte olan ülkelerin borç sorunlarının kapsamlı biçimde ele alınarak borç sürdürülebilirliğinin sağlanması. Gençler için uygun ve üretken işler için stratejiler geliştirilmesi ve uygulanması. Özel sektörle işbirliği içinde yeni teknolojilerin özellikle de bilgi ve iletişim teknolojilerinin avantajlarının kullanıma açılması.

Kaynak: A Guide To The World Bank, 2007:47-48 ve Bağımsız Değerlendirme Grubu, “Türkiyede Dünya Bankası, 1993-2004: Ülke Yardım Değerlendirmesi, 2005:91)

Tablodan da anlaşılacağı üzere Milenyum Kalkınma Programı hedefleri sekiz adet olup, bunlar genel olarak sosyal göstergelerin iyileştirilmesini amaçlamaktadır. Her bir hedef için de performans ölçüleri konulmuş ve bu ölçülere ulaşmak için ülkelerin çaba sarf etmeleri istenmiştir. Hedef yıl olarak ise 2015 yılı baz alınmıştır. Bu tarihe kadar ülkelerin gerekli çalışmaları yapmaları ve hedeflere ulaşmaları beklenmektedir.

Türkiye de Tablo 6’da belirtilen ana temalar çerçevesinde kendi milenyum kalkınma hedeflerini belirlemiş ve bu hedeflere ulaşma yolunda çalışmalar yapmaya devam etmektedir. Bu kalkınma hedefleri aşağıdaki tabloda önemli yönleriyle gösterilmeye çalışılmıştır (Bağımsız Değerlendirme Grubu, Ek B8)

TABLO 7A: TÜRKİYE’NİN MİLENYUM KALKINMA HEDEFLERİ				
Aşırı Yoksulluğun ve açlığın ortadan kaldırılması	1990	1995	2001	2002
	<i>2015 hedefi = 1990 günde \$1 yoksulluk ve yetersiz beslenme oranlarının yarıya indirilmesi</i>			
Günce 1\$ altında kazanan nüfus (%)			2	
Günce 1\$ seviyede yoksulluk açığı (%)			0.5	
En yoksul %20’lik kesimin gelir ya da tüketim payı			6.1	
Çocuklarda beslenme yetersizliğinin yaygınlığı (5 yaş altı çocuklar %)		10.3		
Asgari beslenme enerji tüketimi altındaki nüfus (%)	2.5	2.5	3	
Herkes için ilköğretimin sağlanması	<i>2015 hedefi= net kaydolma oranı 100</i>			
Net ilköğretime kaydolma oranı (ilgili yaş grubu içinde %)	89.4	96.2	87.9	
5. sınıfa ulaşanların yüzdesi (%)	97.6	94.9		
Gençlerde okuryazarlık oranı (15-24 yaş %)	92.7	94.9	95.5	
Cinsiyet eşitliğinin desteklenmesi	<i>2015 hedefi = eğitim oranı 100</i>			
İlk ve orta öğretimde kızların erkeklere oranı (%)	82.2	82.7	85.4	
Genç okuryazar kızların erkeklere oranı (15-24 yaş %)	90.9	93.3	95.2	
Tarım dışı sektörde istihdam edilen kadınların oranı (%)	16.7	16.7	18.9	
Parlamentoda kadın milletvekili oranı (%)		2		

Kaynak: Bağımsız Değerlendirme Grubu, Türkiye’de Dünya Bankası 1993-2004 Ülke Yardım Değerlendirmesi, Ek B8.

Yukarıdaki Tabloda Türkiye’nin Milenyum Kalkınma Hedeflerinin bir bölümü gösterilmiştir. Bunlar yoksulluk, eğitim ve cinsiyet eşitliği ile ilgili Dünya Bankasınınca belirlenen başlıklar dahilindeki hedeflerdir. Tablodan da görüleceği gibi

yoksulluk oranının 2015 yılında 1990 yılındaki durumunun yarısına getirilmesi hedeflenmiştir. Cinsiyet eşitliliği ve eğitimde ise 2015 yılında yüzde yüz oranına ulaşılması hedeflendiği görülmektedir.

TABLO 7B: TÜRKİYE’NİN MİLENYUM KALKINMA HEDEFLERİ				
Çocuk ölümlerinin azaltılması	<i>2015 hedefi = 1990 5 yaş altı ölüm oranının üçte iki azaltılması</i>			
5 yaş altı ölü oranı (her 1.000’de)	78	60	45	41
Bebek altı ölü oranı (her 1.000 ’canlı doğumda)	64	50	38	35
Aşılama, kızamık (12 ay altı çocuklar %)	78	65	90	82
Anne sağlığının iyileştirilmesi	<i>2015 hedefi = 1990 anne ölüm oranının dörtte üç oranında azaltılması.</i>			
Anne ölüm oranı (modellendirilmiş tahmin, her 100.000 ’canlı doğumda)			70	
Vasıflı sağlık personeli gözetiminde yapılan doğumlar (toplam içinde %)		75.9		
HIV/AIDS, sıtma ve diğer hastalıklarla mücadele	<i>2015 hedefi = AIDS, vb. durdurulması ve eğilimin tersine çevrilmesi</i>			
Kadınlarda HIV yaygınlığı (15-24 yaş %)				
Doğum kontrol yaygınlığı (15-49 yaş grubu kadınlar %)				
HIV/AIDS nedeniyle öksüz kalan çocuk sayısı	63			
Tüberkülozun yaygınlığı (her 100.000 kişide)			34	32.1
DOTS altında tespit edilen tüberküloz vakaları (%)				
Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması	<i>2015 hedefi = muhtelif</i>			
Orman alanları (toplam topraklar içinde %)	13		13.3	
Koruma altındaki (toplam topraklar içinde %)		1.4	1.3	1.6
GSYİH birim enerji kullanımı (her kg petrol veya eşdeğeri için PPP \$)	4.5	5.1	5.6	
CO2 emisyonları (kişi başına metrik ton)	2.6	2.8	3.3	
İyileştirilmiş su kaynağına erişim (nüfus içinde %)	79		82	
İyileştirilmiş sıhhi olanaklara erişim (nüfus içinde %)				
Güvenli araziye erişim (nüfus içinde %)	87		90	
Kalkınma İçin Küresel Ortaklık Geliştirme	<i>2015 hedefi = muhtelif</i>			
Gençlerde işsizlik oranı (15-24 yaş toplam işgücü içinde %)	12	15.6	16.7	19.5
Sabit ve mobil telefon (her 1.000 kişi)	122.1	221.5	580.6	628.6
Kişisel bilgisayar (her 1.000 kişi)	5.3	14.9	40.7	44.6

Kaynak: Bağımsız Değerlendirme Grubu, Türkiye’de Dünya Bankası 1993-2004 Ülke Yardım Değerlendirmesi, Ek B8.

Yukarıdaki tablodaki göstergeleri amaç ve hedefler açısından toplu olarak değerlendirdiğimizde şunları söyleyebiliriz. 2015 yılına kadar günde 1 dolardan az geliri olan kişilerin yarı yarıya indirilmesi ve her yerde kız ve erkek çocukların ilköğretimi tamamlamasının sağlanması, tercihen 2005 yılına kadar ilk ve orta öğretimde ve en geç 2015 yılına kadar her düzey eğitimde cinsiyet eşitsizliğinin kaldırılması, beş yaş altı ölüm oranının üçte iki azaltılması, anne ölüm oranının dörtte üç azaltılması, AIDS ve sıtma gibi hastalıkların durdurulması ve eğilimin tersine çevrilmesi, güvenli içme suyuna sürdürülebilir erişimi olmayan kişi sayısının yarıya indirilmesi ve çevresel kaynak kaybının tersine çevrilmesi, 2020 yılına kadar en az 100 milyon gecekondü sakininin hayatlarında iyileştirilme sağlanması ve açık, kural temelli, öngörülebilir, ayrımcı olmayan bir ticari ve mali sistemin geliştirilmesi.

2.3.Yoksullukla Mücadele ve Dünya Bankası

1944 yılında Bretton Woods Konferansı sonucunda kurulan Dünya Bankası misyonunu dağılan Avrupa ekonomilerini toparlamak ve yeniden yapılanmalarını sağlamak olarak belirlemiştir. Günümüzde ise gelişen ve değişen şartlara uygun olarak Dünya Bankası da misyonunda bazı değişikliklere gitmiştir. Son yıllarda Dünya Bankası yoksullukla mücadeleyi öncelikli amaçları arasına almıştır. Dünya Bankası binasına girildiğinde “Hayalimiz yoksulluğun olmadığı bir dünyadır” ifadesi dikkat çekmektedir (Gökbunar, Cura, 2008:21).

1970’li yıllardan beri Dünya Bankası (DB) az gelişmiş ülkelerin kırsal ve kentsel alanlarının bütünleştirilip geliştirilmesine yönelik projelere önem vererek yoksulluğun azaltılmasına yardımcı olmaktadır. DB’nin 1990’lardan sonra gelişmekte olan ülkelerle ilişkilerinde önemli gündem maddelerinden birisi yoksulluğun azaltılması temelinde farklı stratejiler oluşturulmaya başlanmıştır. Bu yıllarda “İnsancıl Yüzlü Uyum”, “Yapısal Uyumun Sosyal Boyutları” gibi yeni kavramlar sık duyulmaya başlanmıştır.

Bankanın bu kavrama atfettiği önem 1995 yılında Bankanın Başkanlığına getirilen Jim Wolfensohn ile başlamaktadır denilebilir. Soğuk savaş bu yıllarda sona ermiş ancak dünya hala zengin ve fakir ayrımını yaşamaktadır. Dünya Bankası da bu dönemde gerek hisse sahiplerinden gerekse içeriden gelen eleştirilerden dolayı geçen on yılda uygulanan yapısal uyum projelerinin ötesinde daha farklı bir yaklaşım meydana getirme konusunda kendisini baskıda hissetmiştir. Jim Wolfensohn yoksullukla mücadeleyi Bankanın önceliği haline getirmiştir. Kalkınmanın başarısının ölçüsünün bir çocuğun yüzündeki gülümseme olduğunu söyleyen Wolfensohn insana yatırımı ön plana almıştır (Kagia, 2005:2-3).

Yoksulluğun tanımlanmasında pek çok ölçüt bulunmaktadır. Günlük bir dolardan daha az gelire sahip olmaya ek olarak, okuma yazma bilmemek, hastalık ve cinsiyet ayrımcılığı gibi Milenyum Kalkınma Hedeflerine yansımış bazı ölçütlerde bu tanımlamaya dahil edilmişlerdir. Yoksulluk çok boyutlu bir kavram olduğundan hedefler de birbirleriyle etkileşim içerisinde bulunmaktadır. Bu da hedeflerin başarısının birbirinden bağımsız olmadığı anlamına gelmektedir (Gökbunar ve Cura, 2008:21).

Dünya Bankası 1980 yılından itibaren 10'ar yıllık periyotlar halinde yoksulluk üzerine rapor yayınlamakta ve yoksulluğa ilişkin yaklaşımını daha da geliştirdiğini iddia etmektedir. Özellikle 2000 yılında hazırlanan raporda yoksullukla mücadelede daha geniş düzenlemelere yer verildiği belirtilmektedir. 2000 yılında hazırlanan raporda ulusal ekonomik gelişmenin yoksul ülkeler için gerekli olduğu fakat bunun yeterli olmadığı ek olarak siyasi ve sosyal ilerlemenin de gerçekleştirilmesinin zorunlu olduğu ileri sürülmektedir (Uzun, 2003:164).

Gönenç, Dünya Bankası ve Avrupa Birliği gibi kuruluşları yoksullukla zenginlik arasındaki derin vadi arasında bir köprü kurmaya ve zengin ülkelerin kaynaklarını fakir ülkelerin kalkınmasına dönüştürmeye çalışan bir örgüt olarak tanımlarken (Gönenç:2006:2), karşıt görüşteki pek çok kişi tarafından da neo-liberal ideolojinin tüm dünyada hakim olmasına yardımcı olan geç kapitalistleşmiş ülkelerin

küresel düzene entegrasyonu sağlayarak ABD'nin hegemonik gücünü devam ettirmesine yardımcı olan bir örgüt olduğu ileri sürülmektedir.

Dünya Bankasının belirlediği yeni önceliklerden biri olan “Yoksullukla Mücadele” bazı kesimlerden çok ciddi oranda eleştiri almıştır. Temelde Dünya Bankasının kapitalist sistemin devamını sağlamada ve fakir ülkelerin kaynaklarının sömürülmesinde bir araç olduğunu düşünen bu gruplara göre Dünya Bankası'nın yoksullukla mücadele söylemi de altı doldurulamayan bir kavramdan ibarettir.

Bu eleştirel gruplara göre Dünya Bankası'nın yoksullukla mücadele söylemi ilk defa 1970'li yıllarda sosyalizmle mücadelenin bir amacı olarak ortaya atılmıştır. Dünya Bankası Teknokratları sosyalizmle mücadele sürecinde Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'daki modernleşme politikalarının benimsetilmesi ile sosyalist devrim tehlikesinin ortadan kalkacağını iddia etmişlerdir (Başkaya ve Ördek, 2008:202).

John Perkins de yukarıda belirtilen fikri desteklemekte ve Dünya Bankası'nın kapitalist sistemin Sovyetler Birliği'ne üstünlüğünü ispatlama aracı olarak kullanıldığını belirtmektedir. Perkins'e göre Dünya Bankası aslında “dünyanın bankası” değil ABD'nin bankasıdır ve Dünya Bankasında %16'lık bir belirleyici oya sahiptir aynı zamanda Dünya Bankası Başkanı da hep ABD'li olmak zorundadır (Perkins, 2007:4-5).

Kazgan'a göre Dünya Bankası Kredileri aslında Merkezin Çevre üzerinde baskı kurma yollarından biridir. Ona göre Küreselleşmenin sefaletle boğduğu yoksul ülkelerin yoksul sınıflarına Dünya Bankası'nın açtığı krediler, mikro krediler ve hibeler, 2000'li yılların getirdiği bir özgünlüktür ancak bu ülkeleri sefaletle götüren olayların çözümüne yönelik politikalar üretmeden yapılan bu çabalar yetersiz kalmaktadır (Kazgan, 2005:114).

Dünya Bankası'nın eski bir yöneticisi olan J.E.Stiglitz merkezin çevreye olan dayatmaları konusunda “*Kararlar, ideoloji ve kötü ekonomiden oluşan tuhaf bir karışıma dayanarak veriliyordu, bu dogma perdesinin ardındaki özel çıkarlar zaman*

zaman kendini gösteriyordu. Krizler patlak verdiği zaman politikaların yoksulluk üzerindeki etkisiyle ilgili tahmin yapıldığını pek görmedim” demektedir (Stiglitz, 2002:13).

Dünya Bankası'nın yoksullukla mücadele söylemini ve bu amaç için kullandığı yapısal uyum programlarını eleştiren Kevin Danaher, yoksullukla mücadelede başarıya ulaşamamasının en büyük nedeninin yine yapısal uyum programları olduğunu, Dünya Bankası'nın yapısal uyum programları uyguladığı tüm bölgelerde bizzat Dünya Bankasınca yapılan araştırmalar sonucunda yoksulluğun azalmayıp arttığının ortaya çıktığını söylemektedir (Danaher, 2005:17).

Danaher, Dünya Bankası'nın sadece yoksulluk söylemine değil yönetim anlayışına karşı da eleştiriler getirmektedir. Dünya Bankası ve IMF'nin Birleşmiş Milletler'in (BM) uzmanlaşmış kurumları olarak kurulduklarını ve BM Genel Kurulu'na bağlı olarak Ekonomik ve Sosyal Konsey'in denetiminde çalışması gerektiğini ancak mevcut durumun bundan farklı olduğunu belirtmektedir. Danaher'e göre Dünya Bankası ve IMF'nin yönetimi antidemokratiktir ve oy hakkı zengin ülkelerin elindedir. Dünyanın hiçbir yerinde bir dolar eşittir bir oy kuralı demokratik olarak kabul edilemez (Danaher, 2005: 40-41).

Ercan, Dünya Bankası kaynaklarını takip etmenin yoksulluğu anlama açısından önemli olduğunu ancak Dünya Bankasının yoksulluk sorununu anlamak ve açıklamaktan çok yoksulluğu ölçme ve ölçmeye bağlı bir dizi tedbirler almaktan başka bir şey yapmadığını söylemektedir. Aynı zamanda Dünya Bankası'nın yoksullukla mücadele söylemi de hegemonik projeye uygun bir söylemdir. Ayrıca Ercan'a göre Dünya Bankası raporlarında yoksulluğun aşağıya çekilmesini ekonomik gelişmeye ve serbest piyasanın varlığına bağlamışken az gelişmiş ülkelerin sisteme entegre edildiği ve piyasa koşulları geçerli olduğu halde ülke ekonomileri için olumlu gelişmeler yaşanmadığını söylemektedir (Ercan, 2001: 10-11).

Dünya Bankası'nı çok yönlü eleştiren ve ilginç benzetmelerde bulunan Işıklı Küreselleşmeyi Uluslararası sermayenin imparatorluğuna benzetmekte ve bu

imparatorluğun en başına da Dünya Bankası'nı yerleştirmektedir. Işıklı *“Dünya Bankası İmparatorluğu'nun da bir dini vardır, bu dinin adı yeni-liberalizmdir. Dolayısıyla Dünya Bankası İmparatorluğu'nun da bir ruhban sınıfı vardır, bu dinin ruhban sınıfını da Dünya Bankası Uzmanları oluşturmaktadır”* demektedir (Işıklı, 2002:39-41).

Konukman, Ekmen ve Başaran Dünya Bankası'nın Kalkınma'ya bakışı ile Birleşmiş Milletler ve diğer kalkınma örgütlerinin bakışlarının farklı olduğunu, bu kuruluşların sosyal politikaları kalkınma stratejilerinin bir parçası değil, daha çok sosyal riskleri azaltmak için sosyal güvenlik ağının bir unsuru olarak gördüklerini belirtmektedirler (Konukman, Ekmen ve Başaran, 2005:118).

Ala, *“Yoksul ülkeler, bütçe açıklarını kapatmak için “eğitim ve sağlık hizmetlerinde kısıtlamaya gidiyor”, “hizmetleri özelleştiriyor”, “ana gıda maddelerindeki sübvansiyonu kaldırıyor” “devletin karşılaması gereken “temel hizmetlerden ücret alma” yoluna gidiyor IMF ve Dünya Bankası yoksul ülkelere kredi verirken bu sayılanları ön koşul olarak yerine getirmelerini istiyor.* diyerek bu kısıtlamaların ülkedeki gelir dağılımı eşitsizliğini ve yoksulluğu arttırdığını belirtmektedir (Ala:2009:3). Görüldüğü üzere Dünya Bankası'na yoksullukla mücadele ve kalkınma politikaları açısından pek çok eleştiri yapılmaktadır. Bu eleştirilerin giderilmesi noktasında Banka'ya çok önemli görevler düşmektedir.

2.4.Dünya Bankasının Organizasyon Yapısı ve Yönetimi

Dünya Bankası, Governörler Kurulu, İcra Direktörleri Kurulu, Başkan ve diğer yönetim birimlerinden oluşan organlar eliyle yönetilir. Bu organlar Dünya Bankası Grubu içinde yer alan diğer kurumların da yönetiminden sorumludur. Bu organlar dışında, Kalkınma Komitesi de örgüt yapısı içerisinde yer alan önemli bir birimdir (Kaya, 2003:21).

Dünya Bankasının organizasyon yapısında Governörler Kurulu hiyerarşinin en üst basamağında yer almakta olup, onun altında İcra Direktörleri Kurulu ve Dünya

Bankası Başkanı yer almaktadır. Ayrıca Dünya Bankası Başkanı'na bağlı çeşitli departmanlar ve personel görev yapmaktadır (A Guide to The World Bank , 2007:8).

2.4.1.Guvernörler Kurulu (Board of Governors)

Dünya Bankası Guvernörler Kurulu, Bankanın temel karar alma organıdır. Kurulda bütün üye ülkeler temsil edilmektedir. Her üye ülkenin kurulda bir asil ve bir vekil temsilcisi bulunmaktadır. Guvernörler ve vekilleri beşer yıllık süreler için atanmaktadırlar ve tekrar atanmaları da mümkündür. Ülke aynı zamanda IDA ve IFC üyesi ise Guvernör ve vekili bu kuruluşlarda da aynı görevi üstlenirler. MIGA için ise ayrı bir seçim yapılır. Guvernörler genellikle üye ülkelerin kalkınma , ekonomi veya maliye bakanlığı üst düzey yetkililerinden seçilir (<http://web.worldbank.org>, About Us, Erişim:02.02 2010).

İlgili ülkeler tarafından atanan guvernörlerden birisi kurul tarafından Kurulun Başkanı olarak seçilir. Guvernörler Kurulu, bankanın genel politikasını görüşmek, ödenmiş sermaye miktarını değiştirmek, üye kabul etmek veya üyeliği askıya almak ve mali tabloları ve bütçeyi onaylamak için yılda bir kez, genellikle sonbaharda IMF Guvernörler Kurulu ile birlikte ortak genel kurul toplantısı gerçekleştirmek gibi görevler üstlenmiştir.

Guvernörler Kurulu senede bir kez toplanmanın yanında bazı durumlarda İcra Direktörleri Kurulunun çağrısı üzerine de toplanabilmektedir. Bunun için üye sayısının dörtte birini oluşturan üyelerin talebi gerekmektedir. Toplanabilmek için ise üye ülkelerin 2/3 çoğunluğunun oyu gerekmektedir. Guvernörler Kurulu bazı durumlarda İcra Direktörleri Kurulu'na karar yetkisi verebilir, ancak aşağıda belirtilen durumlar için bu yetki verilemez (Öner, 1974:29-30).

- Yeni üyelerin kabulü ve üye kabulüne ilişkin şartların belirlenmesi
- Sermayeyi arttırmak veya azaltmak
- Bir üyenin geçici olarak üyeliğini askıya almak

- Direktörler Meclisi'nin Ana Sözleşme ile ilgili yorumlarına karşı yapılan başvuruları kabul etmek
- Diğer Uluslararası Kuruluşlarla işbirliği yapmak üzere anlaşmalar imzalamak
- Bankanın faaliyetine son verilmesi ve varlıklarının dağıtımı
- Bankanın safi gelirinin dağıtılması

2.4.2.İcra Direktörleri Kurulu (Board of Executive Directors)

İcra Direktörleri Kurulu, Dünya Bankası'nın yönetiminden sorumlu Kuruldur. Guvernörler Kurulu'nda yer alan temsilciler genel olarak yılda bir kez toplanabildiği için, yetkilerinin bir kısmını bu Kurul'a devretmiştir. İcra Direktörleri Kurulu, ana sözleşme'de öngörülen görevlerin yanında Guvernörler Kurulu tarafından devredilen bu görevleri de yerine getirmek ve yetkilerini kullanmakla yükümlüdür (Kaya, 2003:22).

İcra Direktörleri Kurulu, Bankanın genel faaliyetlerini yürütmek ve Guvernörler Kurulunun devrettiği yetkileri kullanmakla yükümlüdür. En fazla sermayeye sahip ABD, Almanya Japonya, Fransa ve İngiltere kurulda kendilerinin atamış oldukları birer icra direktörü ile Çin, Suudi Arabistan ve Rusya ise birer seçilmiş icra direktörü ile kurulda temsil edilmektedir. Kalan diğer üye ülkeler içinde 16 adet ülke grubu oluşturulmuş ve her bir ülke grubu içinde birer icra direktörü olmak üzere toplam 24 icra direktörü bulunmaktadır (Halişçelik, 2008:34). İcra Direktörleri Grubu 1992 yılında 22 icra direktöründen meydana gelmekteydi. Aynı yıl bu rakama iki ilave daha oldu ve sayı 24'e yükseldi. Temmuz 2010 itibarıyla bu sayı 25 olacaktır (<http://web.worldbank.org> , Erişim Tarihi:07.02.2010).

Türkiye'nin içinde bulunduğu ülke grubunda: Avusturya, Belarus, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Lüksemburg, Slovakya, Slovenya ve Kazakistan'dan oluşan 10 ülke yer almaktadır (Kaya, 2003:23). Direktörler iki yıllık bir süre için atanır veya seçilirler. Her icra direktörü kendisine bir icra direktör vekili atar ve

vekillerinin bütün toplantılara katılma hakkı olmasına rağmen oy kullanma hakkı sadece icra direktörünün katılmadığı toplantılarda söz konusudur. Dünya Bankası Başkanı İcra Direktörleri Kuruluna başkanlık etmektedir ve kararlarını ancak toplam oy gücünün en az yarısından bir fazla oy ile alabilir.

İcra Direktörleri Kurulu'nun mevcut yapısına göre, ortalama 11 ülkeden oluşan bütün bir uluslar bloğu, bir seçilmiş icra direktörünü paylaşırken, yukarıda sayılan gelişmiş ülkeler, tek baslarına, kendi atadıkları bir icra direktörü ile Kurul'da temsil edilme sansına sahip olabilmektedir. Bu durum aynı ülkelerin yüksek sermaye paylarına bağlı olarak görece yüksek oy güçleri ile birlikte göz önüne alındığında, gelişmiş ülkelerin Banka'nın karar ve uygulamalarında ne denli etkili olabileceğini ortaya koymaktadır. *“Bu haliyle Banka'nın demokratik bir kurum olmanın çok uzağında bulunduğu bir gerçektir”*(Sönmez, 2005:315).

İcra Direktörleri Kurulu genel olarak haftada iki kez toplanır. Bu toplantılarda; Kurul bütçesinin uygulanması ve yönetilmesi, ülke yardım stratejilerinin, borçlanma ve finansal kararların görüşülmesi, kredi ve garanti anlaşmalarının onaylanması ve yeni politikaların oluşturulması gibi konular görüşülerek karara bağlanır (Kaya, 2003:24).

2.4.3.Dünya Bankası Başkanı

Dünya Bankası Başkanı geleneksel olarak Banka'nın en büyük hissedar ülkesi olan ABD vatandaşları arasından seçilir. IMF Başkanları Avrupa ülkeleri arasından seçilirken Dünya Bankası Başkanı ABD vatandaşları arasından seçilmektedir 5 yıllık süre için ve tekrar seçilebilme sansı ile göreve getirilen Başkan için bir emeklilik yaşı öngörülmemiştir (A Guide to The World Bank, 2007:10). İcra Direktörleri Kurulu tarafından atanan Dünya Bankası Başkanı, Dünya Bankası Grubu içindeki tüm kuruluşların da başkanlığını yapmaktadır. Başkan Dünya Bankası Grubu personelinin en yüksek düzeydeki amiridir. Başkan'ın üç adet kıdemli yardımcısı (Managing Director) ve bu yardımcılara bağlı kıdemsiz

yardımcıları (Vice President) vardır (Güç, 2006:13). Dünya Bankası Grubu içindeki tüm birimler Başkan'a ve Başkan aracılığıyla İcra Direktörleri Kurulu'na karşı sorumludurlar. Ancak Bağımsız Değerlendirme Grubu ve Denetim Paneli direkt olarak İcra Direktörleri Kuruluna rapor verir (A Guide to The World Bank , 2007:10).

Dünya Bankası'nın şimdiki başkanı olan Robert B.Zoellick, Bankanın 11.Başkanı olup, ABD vatandaşıdır. Başkanın özellikle ABD vatandaşı olması çoğu zaman eleştiri konusu yapılmaktadır.

2.4.4.Departmentlar

Dünya Bankası'nın 160 ülkede çalışan 10.000 civarında personeli bulunmaktadır ve bu personelin üçte ikisi merkezde yani Washington'da çalışmaktadır (<http://web.worldbank.org>, Erişim Tarihi:07.02.2010). Bu personel, her icra direktörünün ofisinde çalışan danışmanlar, teknik asistanlar ve yardımcı personelin yanı sıra, ülke temsilciliklerinde görev yapan personel ile yönetim, hukuk ve teknik departmanlarda çalışan farklı niteliklere sahip çalışanlardan oluşmaktadır (Kaya, 2003:24-25).

2.4.4.1.Teknik Departmanlar

Teknik bölümlerin temel çalışma alanı genel olarak, gelişmekte olan üye ülkeler tarafından oluşturulmaktadır. Bir ülkenin yürütmeyi planladığı proje ve/veya programın finansmanı için bankadan sağlamayı planladığı fona ilişkin inceleme ve değerlendirmeler o ülkenin de içinde yer aldığı teknik departmanda görevli bulunan uzmanlar tarafından yapılmaktadır. Dünya Bankası bünyesinde yer alan teknik departmanlar:

- Afrika Bölgesi Ofisi (Merkez Batı Afrika, Doğu Afrika, Güney ve Orta Afrika ve Hint Okyanusu, Batı Afrika, Sahel Ülkeleri, Güney Afrika bölümlerini kapsayan departmanlar),
 - Doğu Asya ve Pasifik Bölgesi Ofisi (bu bölgedeki ülkeleri kapsayan üç adet departman),
 - Güney Asya Bölgesi Ofisi (bu bölgedeki ülkeleri kapsayan üç adet departman),
 - Avrupa ve Merkezi Asya Bölgesi Ofisi (Avrupa ile Rusya ve diğer eski doğu bloğu ülkelerini kapsayan dört adet departman),
 - Ortadoğu ve Kuzey Afrika Bölgesi Departmanı (Ortadoğu ve Afrika'nın kuzeyinde Akdeniz'e sahili olan ülkeleri kapsayan iki adet departman),
 - Latin Amerika ve Karayipler Bölgesi Ofisi (Güney Amerika kıtası ile Karayipler'deki ülkeleri kapsayan dört adet departman).
- olmak üzere toplam 6 Bölge Ofisi şeklinde örgütlenmiştir (Kaya, 2003:25).

2.4.4.2.Yönetim ve Hukuk Departmanları

Yönetim ve hukuk departmanları Bankanın yönetim ve faaliyetlerine ilişkin çalışmalarla birlikte üye ülkelere verilecek kredilerin hukuki durumunu ve Bankanın uygulayacağı vade, faiz vb. hususların tespitine dair çalışmaları da yapmaktadır.

Bankanın Yönetim ve Hukuk Departmanları:

- Başkanlık Ofisi
- Sekreteryaya
- Hukuk Bölümü (Bankanın genel hukuk sorunları ile üye ülkelere sağlanan fonlarla (kredi, ikraz, hibe vb.) anlaşma metinlerinin hazırlıklarını yapar)
- Denetim Bölümü (Gerek Bankanın faaliyetleri gerekse sağlan fonlarla ilgili Banka ve üye ülkeler nezdinde denetimlerde bulunarak raporlama yapar)
- Muhasebe Departmanı (Bankanın mali işleri ile ilgilenir)
- Planlama ve Bütçe Departmanı (Bankanın bütçesinin hazırlanması ve izlenmesi faaliyetlerini yürütür)

- Mali Politika ve Risk Yönetimi Departmanı (Bankanın elinde bulunan fonların uluslararası piyasalarda değerlendirilmesini sağlar)
- Kofinansman Bölümü (Bankanın üye ülkelere açacağı kredilere katılacak kofinansörlerle ilişkileri düzenler). Şeklinde örgütlenmiştir (Halisçelik, 2008:35-36).

2.4.5.Kalkınma Komitesi

Resmi adı “Gelişme Yolundaki Ülkelerle kaynak Transferi Konusunda Dünya Bankası ve IMF Güvernörler Kurullarının Ortak Komitesi” olan Kalkınma Komitesi 1974 yılında kurulmuştur. Komite IMF ve Dünya Bankası Güvernörler Kurullarına gelişme yolundaki ülkelere kaynak aktarımı ve aktarılan bu kaynakların kullanımı konusunda raporlar sunar. Komite üyeleri Dünya Bankası ve IMF İcra Direktörleri Kurullarında bulunan ülkeler tarafından seçilir ve genellikle üye ülkelerin maliye veya benzeri bir bakanı düzeyindeki kişilerden meydana gelir. Kalkınma Komitesi yılda iki kez toplanarak karar alır. İlk toplantı Nisan veya Mayıs ayında diğeri ise Eylül veya Ekim ayında yapılır (Eğilmez, 1996: 69).

2.5.Üyelik ve Üye Ülkelerle Dünya Bankası İlişkileri

Dünya Bankası’na üye olabilmenin ön şartı öncelikle IMF’ye üye olmaktır. Bu şart nedeniyle Dünya Bankası üye sayısı IMF üye sayısına paralel bir şekilde artış göstermiştir. IMF üyeliğinden çıkan bir ülkenin Dünya Bankası üyeliği de kendiliğinden düşmektedir. Bununla birlikte IMF üyeliğinden çıkan bir ülkenin Dünya Bankası üyeliğinin sürdürülmesi, Dünya Bankası Güvernörler Kurulunun dörtte üç oy çokluğuyla alacağı bir karar çerçevesinde, mümkün olabilmektedir (Eğilmez, 1996:65). Üye ülkelerin Dünya Bankası’ndan ayrılması ise, prosedür olarak ülkenin Dünya Bankası’na tebligatta bulunması ile mümkündür. Günümüzde Dünya Bankası’nın üye sayısı 186’ya ulaşmıştır.

Türkiye Dünya Bankası’na 11 Mart 1947 tarihinde üye olmuştur. Banka ana sözleşme gereğince hükümetlere ya da kamu kurum ve kuruluşlarına kredi açar, üye

lkelerle ilişkisini kamu kesimi üzerinden kurar. Dünya Bankası'na gelişmiş ülkelerin ye olmaları çeşitli sebeplere dayanmaktadır. Ülkelerin ye olma amaçları gelişmişlik düzeylerine göre değişmektedir. Az gelişmiş lkeler Dünya Bankası aracılığıyla kalkınmalarının finansmanını sağlamayı amaçlarken, gelişmiş lkeler, Dünya Bankası yönetiminde sahip oldukları oy güçleri aracılığıyla dünya politikasında etkili olmayı ve az gelişmiş ülkelerde bankanın finansman sağladığı projelerin kendi şirketlerine verilmesini sağlamayı amaçlamaktadırlar (Kaya, 2003:17).

2.5.1.Sermaye Yapısı ve Oy Gücü

Dünya Bankası ana sözleşmesi ve mevzuatına göre, bir ülkenin sermaye payının yksekligi, bankanın karar ve uygulamalarında etkili olmasına imkan veren oy gücünün artmasını sağlar. Bu nedenle gelişmiş ülkeler yüksek sermaye payları ile Banka'ya ye olmaya çaba sarf etmişlerdir. Her ye ülkenin Dünya Bankası'nda 250 adet sabit oyu vardır. ye ülkelerin oy gücünü etkileyen temel faktör, ye ülkenin sermaye payına göre belirlenen değişken oy sayısıdır. Değişken oy sayısı, ye ülkelerin ABD doları cinsinden ifade edilen sermaye payının 1 Temmuz 1974 tarihli SDR değerine (1 SDR=1.20635 ABD doları) bölünmesi ve bulunan değerin 100.000'e yeniden bölünmesiyle bulunur (G, 2006:7).

ye ülkelerin oy güçleri, Banka'da sahip oldukları sabit ve değişken oy sayılarının toplamının Dünya Bankası toplam oy sayısına oranlanması ile bulunur. ye lkenin Sabit Oy Sayısı (250) + ye ülkenin Değişken Oy Sayısı [(Dolar cinsinden sermaye payı / 1.20635) / 100.000] = ye ülkenin Dünya Bankası'ndaki Toplam Oy Sayısı / Dünya Bankası'nın Toplam Oy Sayısı = ye ülkenin Dünya Bankası'ndaki Toplam Oy Gücü x 100. Özel oy çokluğu gerektiren sermaye artırımını gibi bazı kararlar ile Banka'nın siyasetini etkilemek açısından oy gücü önemlidir (Eğilmez, 1996:73). 31 Aralık 2009 itibarıyla Türkiye'nin IBRD'deki oy gücü 0,53'tür (Voting Powers, <http://web.worldbank.org> Erişim Tarihi:10.02.2010).

Dünya Bankası üyesi ülkelerden en yüksek sermaye miktarına sahip on bir Ülke ve oy güçleri Tablo 8’de gösterilmiştir.

TABLO 8: DÜNYA BANKASINDA EN YÜKSEK SERMAYE PAYINA SAHİP 11 ÜLKE VE TÜRKİYE’NİN SERMAYE PAYLARI VE OY GÜÇLERİ				
Ülkeler	SERMAYE		OY	
	Payı (Milyon Dolar)	Toplam İçindeki Payı (%)	Oy Sayısı	Toplam İçindeki Payı (%)
ABD	31.965	16,84	265.219	16,36
Japonya	15.321	8,07	127.250	7,85
Almanya	8.734	4,6	72.649	4,48
İngiltere	8.372	4,41	69.647	4,3
Fransa	8.372	4,41	69.647	4,3
Çin	5.404	2,85	45.049	2,78
İtalya	5.404	2,85	45.045	2,78
Hindistan	5.404	2,85	45.045	2,78
Kanada	5.404	2,85	45.045	2,78
Suudi Arabistan	5.404	2,85	45.045	2,78
Rusya Federasyonu	5.404	2,85	45.045	2,78
Toplam 11 Ülke	105.188	55,4	874.686	53,97
Türkiye	1.005	0,53	8.578	0,53
Toplam	189.918	100,00	1.620.815	100,00

Kaynak: IBRD Financial Statement Report 2009, Sayfa:55-58

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere; 2009 mali yılı sonu itibariyle Bankada en yüksek oya sahip ülke ABD’dir. ABD’ nin sermaye katkısı 31.965 milyon ABD Doları olup, toplam sermaye içindeki payı % 16,84 tür. ABD’yi Japonya, Almanya, İngiltere ve Fransa takip etmektedir. Üye ülkelerin sahibi

buldukları IBRD'de oylama gücü, her üyenin göreceli ekonomik gücüne göre hesaplanan sermaye payına göre belirlenmektedir. Sermaye payı yüksek olan ülkeler Dünya Bankası kaynaklarının tahsisi ve kullanımı konusunda etkin olduklarından, fon kullanımı ile ilgili proje ve/veya programların belirlenmesinde rasyonel kriterlerden çok politik tercihler daha önemli hale gelmektedir (Halişçelik, 2008: 38).

Son yıllarda Dünya Bankası'nın sermaye yapısı ve oy gücü ile ilgili önemli eleştiriler söz konusudur. Dünya Bankasının mevcut sermaye yapısı, dağılımı, oy gücü ve bunların bir sonucu olan karar alma mekanizmasına göre; Dünya Bankası kaynaklarının tahsisi ve kullanımı konusunda, Dünya Bankası'nın sermayesinde ve dolayısıyla yönetiminde söz sahibi bulunan ülkelerin kararları ön plana çıkmaktadır. Bu eleştirilerin farkında olan Dünya Bankası da eleştirileri bertaraf edebilmek için bazı çalışmalar yapmaya başlamıştır. 2009 yılı Ekim ayında İstanbul'da yapılan IMF-Dünya Bankası Yıllık Toplantısı'nda Dünya Bankası Başkanı Robert B.Zoellick "Kriz Sonrası Dünya Bankası Grubu" konulu konuşmasında şöyle demektedir. *"Banka Grubu'ndaki gelişmekte olan ülkelerin ve geçiş ülkelerinin söz haklarının ve temsillerinin arttırılmasına yönelik reformların ilk safhası bir yıl önce tamamlandı. Sahra Altı Afrika'sına ilave bir kurul üyeliği verildi ve IBRD'deki gelişmekte olan ülkelerin oy hakları yüzde 44'e yükseltildi. Dün Kalkınma Komitesinin, nihai karar önümüzdeki yıl İlkbahar Toplantılarında alınmak üzere, gelişmekte olan ülkelerin oy hakkına ilave 3 puanlık bir artış yapılarak gelişmekte olan ülkelerin oy hakkının yüzde 47'ye çıkarılmasının önemini vurgulamasını memnuniyetle karşıladım. Hırslı bir şekilde devam etmeliyiz. Gelişmekte olan ülkeler daha yoksul ülkelere kalkınmaları için yardımda bulunma konusunda sorumlulukları paylaşırken, gelişmekte olan ülkelerin paylarını zaman içinde yüzde 50'ye çıkarıp çıkaramayacağımızı tartışmamız gerekir."*(Kriz sonrası Dünya Bankası Grubu, <http://web.worldbank.org>, Erişim Tarihi:08.11.2009)

Yukarıdaki konuşma metninden de anlaşıldığı gibi sermaye gücüne dayalı bir oy gücü anlayışının getirdiği problemlerin ve olası problemlerin aslında Dünya Bankası da farkındadır ve daha büyük eleştiriler gelmeden bu konuda bazı çalışmalar

yapmaya istekli görünmektedir. Ancak bu çalışmaların yeterli olup olmadığı da ayrı bir tartışma konusudur.

2.5.2.Sermaye Dışındaki Finansal Kaynaklar

Dünya Bankası'nın sermaye dışında iki ana kaynağı daha vardır bunlar Borçlanma ve Diğer Gelir Kaynakları olarak sınıflandırılabilir. Dünya Bankası en üst düzeyde kredi değerliliğine sahip olan bir kurumdur. Bu yüksek kredi değerliliği Bankanın bütün piyasalardan ucuz maliyetli olarak borçlanmasını sağlar (Eğilmez, 1996:72). Borç kaynakları genelde uluslararası piyasalarda emeklilik fonları, sigorta şirketleri, şirketler ve bankalar üzerinde yoğunlaşmaktadır. IBRD borçlanmasının büyük bölümünü uluslararası piyasalara hisse senedi satmak suretiyle yapar. 2009 mali yılı itibariyle bu rakam 44,3 Milyar Amerikan Doları olmuştur. IBRD bu borçlanmayı piyasadaki sağlam duruşuna ve AAA olan kredi değerliliğine borçludur (WB Annual Report 2009: 59).

Dünya Bankası'nın Borçlanma ve sermaye yoluyla yarattığı kaynaklara ek olarak verdiği kredilerden elde ettiği faiz, taahhüt komisyonu gibi bir takım gelirleri de bulunmaktadır. Öte yandan açılan kredilerin anaparalarının geri dönüşü de Banka'nın kaynak tahsis dengesinde yer almaktadır. Bunlara ek olarak Dünya Bankası elde ettiği gelirleri hisse senedi ve tahvillere yatırım yapmak suretiyle de kar elde eder. Banka'nın karları sermaye sahibi ülkelere dağıtımına tabi olmadığı için dağıtılmamış kurum kazancı olarak sermayeye eklenir (Eğilmez, 1996:72)

2.5.3.2009 Yılı Önemli Finansal Göstergeler

Kurulduğu 1944 yılından bu tarafa IBRD tarafından sağlanan krediler 479 Milyar ABD Doları olmuştur. Bu kredilerin 32,9 Milyar ABD Doları 2009 mali yılında gerçekleşmiştir. IBRD 2009 mali yılında 42 ülkede 126 yeni proje gerçekleştirmiştir (WB Annual Report 2009:9). IBRD'nin 2009 yılı önemli finansal göstergeleri karşılaştırmalı olarak Tablo 9'da gösterilmiştir.

TABLO 9: IBRD ÖNEMLİ FİNANSAL GÖSTERGELER					
(Milyon ABD Doları)					
Finansal Göstergeler	2005	2006	2007	2008	2009
Faaliyet Geliri	1.320	1.740	1.659	2.271	572
Kredi Bakiyesi	104.401	103.004	97.805	99.050	105.698
Toplam Öz Kaynaklar	35.588	36.474	39.926	41.548	40.037
Toplam Varlıklar	222.008	212.326	208.030	233.311	275.420
Taahhüt Bazında Sağlanan Fonlar	13.611	14.135	12.829	13.468	32.911
Toplam Proje Sayısı	118	113	112	99	126

Kaynak: The World Bank Annual Report 2009 ve IBRD Management's Discussion and Analysis 2009.

Yukarıdaki tablodan da görüldüğü üzere IBRD kredi bakiyesi (borçlu ülkelere alacaklar) 2005-2007 yılları arası azalırken 2007 yılından itibaren yükselişe geçerek 2009 mali yılında 105.698 Milyon USD olmuştur. Kredi bakiyelerinin 2005-2007 yılları arasında azalmasında yıllık bazda geri ödemelerin kullanımlardan daha fazla olmasının etkisi olmuştur. IBRD 2005-2009 yılları arasında faaliyetleri sonucunda faaliyet geliri elde etmiştir. IBRD'nin 2009 mali yılı sonu itibariyle faaliyetleri sonucu kazancı 572 Milyon USD olarak gerçekleşmiştir. Toplam varlıklar ise 2005-2007 mali yılları arasında sürekli azalmış ancak 2008 mali yılı itibariyle artmaya başlamış ve 2009 yılında 275.420 Milyon USD olarak gerçekleşirken, öz kaynakları da sürekli bir artış göstererek 40.037 Milyon USD'ye ulaşmıştır.

2.5.4.2009 Yılında IBRD Tarafından Sağlanan Fonların Türleri, Bölgesel ve Sektörel Dağılımları

Dünya Bankası üye ülkelere yatırım (proje) kredileri, uyum (program) kredileri ve hem proje hem de program kredisi bileşeni içeren karma krediler sağlamaktadır. Dünya Bankası tarafından verilen kredilerin dağılımına baktığımızda,

yatırım kredilerinin uyum kredilerine nazaran öneminin devam ettiğini söyleyebiliriz. Sadece 2002 yılında toplam taahhüt edilen krediler içerisinde yapısal uyum kredileri, 2001 ekonomik krizin de etkisiyle, yatırım kredilerini geçmiştir. Diğer yıllarda ise yatırım kredilerinin toplam içindeki payı yapısal uyum kredilerinin oldukça üzerindedir (Halişçelik, 2008:44). 2009 mali yılında yatırım kredileri %53 oranında bulunurken yapısal uyum kredileri %47 oranına ulaşmıştır. Bir önceki yıl yani 2008 de bu oranlar %71 ve % 29 olarak gerçekleşmişti. Yapısal uyum kredilerinin artmasında 2009 yılında tüm dünyada yaşanan finansal krizin etkisi büyük olmuştur (IBRD Management's Discussion and Analysis, 2009: 10).

Dünya Bankası Kredileri'nin Bölgesel Dağılımına baktığımızda 2009 mali yılında Latin Amerika %42 ile en fazla kredi kullanan bölge durumundadır. Latin Amerikayı %27 ile Avrupa ve %21 ile Doğu Asya-Pasifik Bölgesi izlemektedir. Güney Asya %4, Orta Doğu ve Kuzey Afrika %5, Afrika ise %1 kredi kullanımı oranına sahip bölgelerdir. Kredilerin sektörel dağılımına baktığımızda ise finans sektörü ve özel sektör yatırımlarının oranının %22 ile başta geldiğini görmekteyiz. Doğal kaynaklar yönetimi ve çevre ile sosyal koruma ve risk yönetimi %14 oranı ile onu takip etmektedir. Kamu yönetimi %13, insan kaynakları %11, ticaret %9, şehirsal kalkınma %7, ekonomi yönetimi %6, sosyal kalkınma %1, hukuk %1 ve kırsal kalkınma %3 orana sahiptir (WB Annual Report 2009: 60).

IBRD fonlarının kullanıldığı sektörler, faydalanan ülkeler ve ayrıca IBRD'nin amaç ve misyonuna yönelik ciddi eleştiriler söz konusudur. Perkins; mevcut küresel ekonomik dünyada uygulanan ekonomik politikaların bir sonucu olarak, dünya nüfusunun yarıdan fazlasının 2 dolarlık gündelik gelire yaşamak zorunda kaldığını, iki milyardan fazla insanın yaşamak için temel ihtiyaçlar olan elektrik, temiz su, sağlık hizmetleri, mülkiyet, haberleşme, polis ve itfaiye güvencesinden yararlanamadığını, Dünya Bankasının finanse ettiği projelerin %55 ile %60'ının başarısızlıkla sonuçlandığını, Üçüncü Dünya borçlarını yönetmenin maliyetinin tüm Üçüncü Dünya ülkelerinin sağlık veya eğitim harcamalarını aştığını, Üçüncü Dünya borçlarının her yıl artarak 3 trilyon dolara ulaştığını, birçok ülkede

nüfusun %1'ini oluşturan kesimin özel mülkiyetin %90'dan fazlasının elinde tuttuğunu, her gün en az 34.000 beş yaş altı çocuğun açlık ya da önlenebilecek hastalıklar nedeniyle öldüğünü, askeri harcamaların oldukça yüksek olduğunu belirterek bu durumun değiştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Perkins, 2007:334-341).

2.5.5.Dünya Bankası Tarafından En Çok Fon Sağlanan Ülkeler ve Ülke Kredi Riskleri

Dünya Bankası'nca 2007 yılı verilerine göre toplam 24,7 Milyar USD fon sağlanmış olup bu fonun yaklaşık 13 Milyar ABD Dolarlık kısmı (%52,7) aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 9 ülkeye sağlanmıştır. Toplam kaynağın 3.751 Milyon ABD Dolarlık kısmı (%15,2) Hindistan'a sağlanırken Türkiye'ye 1.158 Milyon USD (%4,7) fon sağlanmıştır (Halisçelik, 2008: 47).

Dünya Bankası'nca 2007 yılında en çok fon sağlanan ülkeler aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

TABLO 10: DÜNYA BANKASINCA 2007 MALİ YILINDA EN ÇOK FON SAĞLANAN ÜLKELER.		
Borçlu	Sağlanan Fon (Milyon ABD Doları)	Toplam İçindeki Payı (%)
Hindistan	3.751	15,2
Arjantin	1.749	7,1
Çin	1.641	6,6
Endonezya	1.159	4,7
Türkiye	1.158	4,7
Kolombiya	1.102	4,5
Pakistan	985	4
Nijerya	750	3
Vietnam	712	2,9
9 Ülke Toplam	13.007	52,7
Toplam (IBRD+IDA)	24.696	100

Kaynak: Halisçelik, 2008:48

Dünya Bankasınca her yıl kredi verilen ülkelerin risk durumu değerlendirilir ve rapor haline getirilir. Ülke riski demek kredi verilen ülkelerin taahhütlerini yerine getirememesi nedeniyle Dünya Bankası'nın uğrayacağı zarar riskidir. Dünya Bankası

muhtemel riskler için mali tablolarında karşılık ayırmaktadır. 2007 yılında risk grubundaki en önemli sekiz ülke arasında Türkiye de bulunmaktadır. Diğer ülkeler Çin, Brezilya, Endonezya, Hindistan, Arjantin, Kolombiya ve Rusya'dır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÜNYA BANKASINCA SAĞLANAN KREDİ TÜRLERİ

3.1.Dünya Bankası Kredi Türleri

Dünya Bankası Kredilerini, yatırım kredileri, uyum kredileri ve bu ikisinin bir karması olan karma krediler olarak sınıflandırabiliriz. Bu kredilerin yanında Dünya Bankası'nın Proje hazırlama imkanı ve hibeler gibi kredi dışında sunduğu imkanlarda vardır. Kredilendirme kalkınmayı ve yoksullukla mücadele etmeyi hedefleyen Dünya Bankası için temel bir görevdir. Bankanın açtığı krediler, GYÜ'lerin kalkınmasına katkıda bulunmayı ve kalkınma projelerinin desteklenmesini amaçlar (Karluk, 1998:254).

Kalkınma hedefi kalkınma sürecini etkileyebilecek bütün kesimlerin ihtiyaçların tespitinde ve programların uygulanmasında yakın işbirliği içerisinde çalışmasını gerektirir. Bu amaçla dengeli bir şekilde yapılan ekonomik ve sosyal programlar uygulamaya konulmaktadır. Banka'nın kalkınma tarifi, ekonomik, sosyal ve toplumsal yapının tümünün dönüştürülmesini esas alan programların uygulamaya konulmasını hedef almaktadır. Bu nedenle Banka, başlangıçta sadece, GYÜ'lerin kalkınma hedeflerine ulaşmasına katkıda bulunacak yatırım projelerine kredi sağlarken, giderek, toplumsal yapıları bütünüyle değiştirecek programlara ilgi duymaya başlamıştır. Dünya Bankası, günümüzde dünyanın, kalkınma yardımı yapan en büyük yardım kuruluşudur. *Dünyanın gelişmemiş ya da geri kalmış çeşitli ülkelerine Dünya Bankası'nca yapılan yardımların tutarı yıllık 30 milyar dolara ulaşmaktadır* (İnce, 2001:237).

Bu hedef değişikliği, Banka'nın geleneksel proje kredisi anlaşmalarının yanı sıra özellikle 1980 yılından bu yana, az gelişmiş ülke hükümetleriyle "Yapısal Uyum

Kredisi Anlaşmaları” ile daha dar kapsamlı “Sektörel Uyum Kredisi Anlaşmaları”nı imzalamaya başlamasıyla sonuçlanmıştır (Güç, 2006:23).

3.2.Yatırım (Proje) Kredileri

Dünya Banka’sının kuruluşundan bu yana geleneksel olarak, gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasına yardım edecek projelerin finansmanı için sağladığı krediler, bu kategori içinde değerlendirilmektedir. Warren C.Baum Dünya Bankasının temel görevini kalkınma projelerini kredilendirmek olarak ifade ederken, bu projelerin dikkatli seçilmiş ve hazırlanmış, usulüne uygun şekilde onaylanmış ve sistematik bir onay sürecinden geçmiş olmasına vurgu yapmaktadır. Baum *“Projelerin kredilendirilmesindeki bu yoğunluk, Bankayı fonlarını, borç alan ülkenin ekonomisinin gelişmesine katkıda bulunacak, sağlam ve üretken projeler için kullanmaya çabalamak kadar, o ülkenin krediyi geri ödeme kapasitesini göz önünde bulundurmaya da sevk etmiştir. Banka hem bir kalkınma kurumu hem de aynı zamanda bir mali kurumdur. Bu nedenle kredilendireceği her proje, Banka’nın her iki niteliği açısından tatmin edici olmalıdır”* demektedir (Baum, 1996:1).

Proje kredilerin özellikleri aşağıda özetle belirtilmiştir.

-Krediler gelişme yolundaki ülkelere yöneliktir. Banka gelişmiş ülkelerin projelerini kredilendirmez.

-Banka’nın finansmanına öncelik verdiği yatırım kredileri GYÜ’lerde yaşam standartlarını arttırmaya yönelik projelerdir.

-Banka’nın finanse ettiği projeler alt yapıdan sağlık ve eğitime kadar çok geniş bir çeşitliliğe sahiptir.

-Banka’nın bir projeyi finanse etmesi için o projenin, ülke kalkınmasına katkıda bulunacak bir proje olması, ekonomik, teknik ve mali açıdan sağlayacağı yararın belli bir düzeyde olması gerekmektedir.

-Proje kredileri ülke hükümetine veya onun garantisi altındaki bir kamu kuruluşuna açılır, özel sektör kuruluşlarına kredi açılmaz (Eğilmez, 1996:74).

Banka bir projenin tamamını finanse etmez. Genellikle %50-60 gibi bir miktarı finanse eder. Kalan kısmın, ya ülke tarafından iç kaynaklardan ya da diğer dış kaynaklardan finanse edilmesi gerekir. Bu uygulama ile Banka, hem üye ülkenin projeyi sahiplenmesini sağlamayı hem de, projenin uygulanması dolayısıyla, iç hukuk gereği ödenmesi gereken vergi, harç vb. ödemelerin Banka kaynaklarından karşılanmasını engellemeyi amaçlamaktadır (Kaya, 2003:32).

Yatırım Kredileri uzun dönem odaklıdır (5-10 yıl) ve sosyal ve ekonomik kalkınma projelerini finanse eder. Projeler için sağlanan fonlar yatırım projeleri ile ilgili bölgesel ya da dışsal harcamaları finanse etmek için kullanılır. Yatırım(Proje) Kredileri IBRD ve IDA üyeleri için geçerli bir kredi türüdür. Son zamanlarda özellikle son yirmi yılda yatırım kredileri toplam kullanılan kredilerin %70-80 oranına tekabül etmektedir. Yatırım kredilerinin sekiz ayrı çeşidi vardır (WB Loan Services Group, 2005:1-2) Bunlar aşağıda belirtilmiştir.

- Özel Yatırım Kredileri (*Specific Investment Loan- SIL*)
- Sektör Yatırım ve Koruma Kredileri (*Sector Investment and Maintenance Loan- SIM*)
- Program Uyum Kredileri (*Adaptable Program Loan- APL*)
- Hazırlık Kredileri (*Learning and Innovation Loan- LIL*)
- Teknik Yardım Kredileri (*Technical Assistance Loan- TAL*)
- Aracı Kurum Kredileri (*Financial Intermediary Loan- FIL*)
- Acil İyileştirme (Yardım) Kredileri (*Emergency Recovery Loan- ERL*)

Yatırım kredilerinin büyük bölümü, Özel Yatırım Kredileri (SIL) ve Sektör Yatırım ve Koruma Kredileri (SIM) türündedir. Program Uyum Kredileri (APL) ve Hazırlık Kredileri (LIL) daha çok yenilik ve esneklik sağlayan yatırım kredileridir. Diğer kredi türleri ise borçlu ülkenin özel ihtiyaçlarına göre düzenlenmektedir (Halisçelik, 2008:52).

3.2.1. Program Uyum Kredileri (APL)

Program Uyum Kredileri (APL), uzun dönemli kalkınma programlarının her safhasında destek sağlayan kredilerdir. Program uyum kredileri

- Uzun dönemli kalkınma programlarına ilişkin safhaları,
- Destek sağlanan safhalar için ilgili sektör politikaları,
- Sektör yatırımları ve yenilenen harcamalar için belirlenen öncelikler ile ilgili anlaşmaları kapsamaktadır.

Programın her aşamasındaki işlemler gözden geçirilir ve bir sonraki aşamaya geçmeden önce gerekli tüm analiz ve değerlendirmeler yapılır (WB Loan Services Group, 2005:1)

Türkiye’de Şubat 2010 tarihi itibarıyla finansmanı Dünya Bankasınca sağlanan 202 Projenin 8’i APL’dir. Bunlardan 1 adeti çeşitli sebeplerle düşen statüde, 3 âdeti kapanmış ve 4 âdeti ise aktif (uygulaması devam etmekte) durumdadır. APL projelerine ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda özetlenmiştir .

TABLO 11 : TÜRKİYEDE DÜNYA BANKASINCA SAĞLANAN PROGRAM UYUM KREDİLERİ (APL)					
PROJENİN ADI (Milyon ABD Doları)	TARİH		PROJENİN MALİYETİ		ANA SEKTÖR
	YÜRÜRLÜK	SON KULLANIM	TOPLAM	IBRD KATKISI	
Güneydoğu Avrupa Enerji Topluluğu- Uyarlanabilir Program Kredisi 2 (ECSEE-APL 2)	04.04.2005	31.12.2010	78	66	Enerji ve Madencilik
Güneydoğu Avrupa Enerji Topluluğu- Uyarlanabilir Program Kredisi 3	24.03.2006	30.06.2011	195	150	Enerji ve Madencilik - Endüstri ve Ticaret
Sağlıkta Dönüşüm	20.05.2004	31.12.2008	75	61	Kamu Yönetimi ve Adalet
Devlet Demiryollarının Yeniden Yapılandırılması	09.06.2005	30.09.2009	221	185	Ulaşım
Köykent Kalkınma Projesi	-	-	135	100	Kamu Yönetimi
Temel Eğitim Projesi-1	23.06.1998	31.12.2003	2515,2	300	Eğitim
Temel Eğitim Projesi-2	16.06.2002	31.8.2007	356,86	300	Eğitim
Sağlıkta Dönüşüm ve Sosyal Güvenlik Reform Projesi	11.06.2009	30.6.2011	75,13	75,13	Kamu Yönetimi ve Adalet

Kaynak: <http://web.worldbank.org>, Erişim: 22.02.2010

Tablodan da anlaşılacağı üzere Program Uyum Kredilerinden en fazla payı Eğitim Sektörü almıştır. Temel Eğitim Projeleri kapsamında Türkiye'ye verilen kredi tutarı 600 milyon dolardır. Eğitim sektörünü Enerji ve Ulaşım sektörleri takip etmektedir. Türkiye'nin sekiz yıllık eğitime geçtiği döneme denk gelen bu krediler Milenyum Kalkınma Hedefleri ile de uyumlu bir görünüm sergilemektedir. Sağlık ve sosyal güvenlik alanında yapılan reform çalışmalarına da Dünya Bankası 75 milyon dolar civarında destek vermiştir.

3.2.2. Acil İyileştirme Kredileri (ERL)

Acil yardım kredileri (ERL) savaş, sivil karışıklık veya doğal afetler gibi olağanüstü hallere maruz kalmış olan ve bunun sonucu olarak, ekonomisi ciddi bir şekilde zarar görmüş olan borçlu ülkenin en kısa sürede üretim seviyeleri ile varlıklarının yeniden düzenlenmesini desteklemeye yönelik kredilerdir. Aynı zamanda ERL yeniden yapılandırma ile ilgili uygulama ve yönetim biçimlerinin güçlendirilmesini ve gelecekte ortaya çıkması muhtemel acil durumların etkilerinin minimize edilmesi veya ortaya çıkmasını engelleyebilecek erken uyarı sistemlerinin geliştirilmesini desteklemektedir (WB Loans Services Group, 2005:1).

Türkiye'de Şubat 2010 tarihi itibarıyla finansmanı Dünya Bankasınca sağlanan 202 Projenin 5'i ERL'dir. Bunlardan "Kuş Gribi Mücadele ve Hazırlık Projesi" aktif durumda iken kalan 4 proje kapanmıştır. ERL projelerine ilişkin bilgiler Tablo 12'de gösterilmiştir (<http://web.worldbank.org>, Projects & Operations, Erişim:10.02 2010).

TABLO 12 TÜRKİYEDE DÜNYA BANKASINCA SAĞLANAN ACİL İYİLEŞTİRME KREDİLERİ (ERL)					
PROJE ADI (Milyon Dolar)	TARİH		PROJENİN MALİYETİ		ANA SEKTÖR
	YÜRÜRLÜK	SON KULLANIM	TOPLAM	IBRD KATKISI	
Kuş Gribi Mücadele ve Hazırlık Projesi	24.04.2006	30.11.2010	55	34	Kamu Yönetimi ve Adalet-Finans
Deprem Rehabilitasyon & Yeniden Yapılandırma Projesi	23.07.1992	30.06.2000	285	285	Endüstri ve Ticaret
Acil Deprem İyileştirme Kredisi (EERL)	16.11.1999	31.03.2001	500	253	Kamu Yönetimi ve Adalet
Acil Sel & Deprem İyileştirme Projesi	10.09.1998	30.09.2003	685	369	Endüstri ve Ticaret
Marmara Depremi Acil Yeniden Yapılandırma (MEER) Projesi”	16.11.1999	31.12.2006	737	505	Endüstri ve Ticaret

Kaynak: <http://web.worldbank.org>, Erişim 21.02.2010

Yukarıdaki tabloda Türkiye'nin kullanmış olduğu Acil İyileştirme Kredileri sektör ve proje kapsamında gösterilmiştir. Türkiye'nin daha çok 1999 Marmara Depreminin ardından özellikle depremle ilgili yıkımların giderilmesi ve olası depremlere önceden hazırlık yapılması için Dünya Bankası kredilerinden istifade ettiği görülmektedir. Alınan 5 kredinin 4'ü bu tarz kredilerdir. Kuş gribi salgınlarının yaşandığı dönemde ise Türkiye yaklaşık 35 milyon dolar Acil İyileştirme Kredisi kullanmıştır.

3.2.3.Hazırlık Kredileri (LIL)

Hazırlık Kredileri (LIL) yoğun olarak, küçük ölçekli pilot yatırımlar ve kapasite geliştirmeye yönelik projelerin desteklenmesine yönelik verilen kredilerdir. LIL ile desteklenen projelerin başarılı olması durumunda, bu projeler daha büyük projelere dönüştürülerek, elde edinilen bilgi ve tecrübelerinden fayda sağlanmış olmaktadır . Hazırlık kredileri tutarı 5 Milyon ABD Dolarını aşmamakta ve genelde 2-3 yıllık periyotta uygulanmaktadır. Bütün hazırlık kredileri, öğrenilen derslerden çıkarım yapmak üzere, etkili izleme ve değerlendirme sistemini içermektedir (WB Loan Services Group, 2005:1-2).

Türkiye’de Şubat 2010 tarihi itibarıyla finansmanı sağlanan 202 projeden sadece bir tanesi hazırlık kredisi olup, “Commodities Market Development Project” (Emtia Piyasasını Geliştirme Projesi) olarak adlandırılmaktadır. Bu kredi 16 Haziran 1998’de açılmış olup, 31 Mart 2003 yılında kapatılmıştır. Proje kapsamında Dünya Bankasınca sağlanan kredi tutarı 4 Milyon ABD Dolarıdır (WB Project&Operations, <http://web.worldbank.org> Erişim: 10.02.2010)

3.2.4. Teknik Yardım Kredileri (TAL)

Teknik Yardım Kredileri (TAL), üye ülkelere kullanılan ve ilgili kurumların kapasitelerinin güçlendirilmesi amaçlarına yönelik olan kredilerdir. Bu krediler aynı zamanda kamu sektörü reformu ve yatırımların hazırlık, uygulama ve devamı ile ilgili kapasitenin güçlendirilmesine katkıda bulunur. Bu krediler; organizasyonel düzenleme, personel yönetimi metotları ve önemli kurumlarda teknik, fiziksel ya da finansal kaynak konularında yoğunlaşabilir (WB Loans Services Group, 2005:2).

Dünya Bankasınca 2010 Şubat ayı itibarıyla finanse edilen projelerin 7 tanesi TAL kredisidir. Bunların hepsi kapanmış kredilerdir. Bu kredilere ilişkin olarak aşağıdaki tabloda bazı örnekler gösterilmiştir.

TABLO 13 : TÜRKİYE’DE DÜNYA BANKASINCA SAĞLANAN TEKNİK YARDIM KREDİLERİ (TAL)					
PROJE ADI (Milyon ABD Doları)	TARİH		PROJENİN		ANA SEKTÖR
	YÜRÜRLÜK	SON KULLANIM	TOPLAM	IBRD KATKISI	
Ankara Hava Kirliliği Kontrol Mühendisliği Projesi	23.10.1979	31.12.1983	6	6	Çevre
Özelleştirme Uygulaması Teknik Yardım Projesi	03.05.1994	31.12.1999	100	100	Kamu Yönetimi ve Adalet
Bakü-Ceyhan Petrol Boru Hattı Teknik Yardım Projesi	12.09.1996	31.03.1999	5,3	5	Enerji ve Madencilik
Çukurova Bölgesi Şehir Mühendisliği Projesi	09.05.1985	30.06.1989	9,2	9,2	Şehirsel Kalkınma

Kaynak: <http://web.worldbank.org>, Erişim: 10.02.2010

Türkiye'nin kullandığı Teknik Yardım Kredilerinden bir kısmının örnek olarak verildiği tabloya baktığımızda bunların kullanımının tamamen sona erdiğini görmekteyiz. Özelleştirme uygulamaları ile ilgili verilen teknik desteğin diğer kredilere nazaran bariz olarak üstün olduğu görülmektedir. Bu durum Dünya Bankası'nın liberal iktisat politikalarını destekleyici yanıyla izah edilebilir. Bu durum IMF'nin o yıllardaki Türkiye uygulamaları ile de uyumludur.

3.2.5.Aracı Kurum Kredileri (FIL)

Aracı Kurum Kredileri (FIL), yerel mali kuruluşlara reel sektördeki yatırım ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak, uzun dönemli kaynak sağlayan kredilerdir. Bu krediler, finans sektöründe rekabetin geliştirilmesine yönelik önlemlerin alınması, sübvansiyonlar, faiz politikaları vb. konulardaki finansal sektör reformlarını desteklemektedir (WB Loans Services Group, 2005:1).

Dünya Bankası tarafından Şubat 2010 tarihi itibarıyla Türkiye'de finansmanı sağlanan 202 Projenin 38'i FIL'dır. Bunlardan 34 âdeti kapanmış 4 adedi ise aktif durumdadır. Aktif durumdaki projelere ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

TABLO 14: TÜRKİYE'DE DÜNYA BANKASINCA SAĞLANAN ARACI KURUM KREDİLERİ (FIL)					
PROJENİN ADI (Milyon Dolar)	TARİH		PROJENİN MALİYETİ		ANA SEKTÖR
	YÜRÜRLÜK	SON KULLANIM	TOPLAM	IBRD KATKISI	
KOBİ Finansman I	08.06.2006	30.04.2012	180	180	Finans,Kamu Yönetimi ve Adalet
KOBİ Finansman II	19.06.2007	N/A	67	67	Finans ve Eğitim
KOBİ Finansmanı III	15.12.2009	N/A	250	250	Finans ve Özel Sektör
KOBİ Finansmanı-Ek Finansman	9.12.2008	N/A	200	200	Finans ve Özel Sektör

Kaynak: <http://web.worldbank.org>, Erişim Tarihi:10.02.2010

Türkiye'nin Dünya Bankasından kullanmış olduğu ve halen aktif olan projeler tablodan da anlaşılacağı gibi kobilerin finansmanı ile ilgilidir. Bu alanda yapılan projelerin maliyetinin tümü kadar bir finansmanın sağlandığı görülmektedir. Buradan Dünya Bankası'nın özel sektörün gelişimini destekleyici çabalara destek verdiği sonucunu da çıkarabiliriz.

3.2.6.Özel Yatırım Kredileri (SIL)

Özel Yatırım Kredileri (SIL) ekonomik, sosyal ve kurumsal altyapının oluşturulması, rehabilitasyonu ve muhafazasına yönelik projeleri destekleyen, bununla birlikte danışmanlık hizmetleri, yönetim ve eğitim programlarını da finanse eden kredilerdir (WB Loans Services Group, 2005,2). SIL büyük ölçekli projeler için esnek bir kredi verme aracıdır. Bu krediler özel bir yatırımın teknik, finansal, ekonomik, çevresel ve kurumsal olarak uygulanabilirliğini desteklemeye yardım eden ve yatırımların verimliliğini etkileyecek politika reformlarını da destekleyen kredilerdir

Dünya Bankası'nca Türkiye'de Şubat 2010 tarihi itibarıyla finansmanı sağlanan 202 Projenin 98'si yani yaklaşık yarısı SIL'dir. Bunlardan, 6 âdeti çeşitli sebeplerle düşen statüde, 81 âdeti kapanmış ve kalan 11 âdeti ise aktif durumdadır. Aktif durumdaki bazı SIL projelerine ilişkin bilgiler Tablo 15'de özet olarak sunulmuştur.

Türkiye'nin Dünya Bankası kaynaklarından sağladığı Özel Yatırım Kredilerini gösteren tabloya baktığımızda enerji, eğitim, sağlık ve kamu yönetimi gibi çok çeşitli alanlarda kredi verildiğini görmekteyiz. Yenilenebilir enerji, orta öğretim, sosyal riskin azaltılması projesi ile belediye hizmetleri projesinin kullanımı 2010 yılında sona ererken diğer projelerin kullanımı 2011 ve 2012 yıllarına kadar devam etmektedir. Sosyal riskin azaltılması projesinin tamamının maliyetinin Dünya Bankası kaynaklarından karşılandığı görülmektedir.

TABLO 15 :TÜRKİYE'DE DÜNYA BANKASINCA SAĞLANAN ÖZEL YATIRIM KREDİLERİ (SİL)					
PROJE ADI (Milyon ABD Doları)	TARİH		PROJENİN MALİYETİ		ANA SEKTÖR
	YÜRÜRLÜK	SON KULLANIM	TOPLAM	IBRD KATKISI	
Yenilenebilir Enerji	25.03.2004	30.06.2010	502	202	Enerji ve Madencilik
Ortaöğretim (APL II)	15.03.2005	31.05.2010	104	104	Eğitim
Sosyal Riskin Azaltılması Projesi	26.05.2005	30.09.2010	400	400	Kamu Yönetimi ve Adalet Sağlık ve Diğer Sosyal Hizmetler
Anadolu Su Havzaları Rehabilitasyon Projesi	01.06.2004	30.06.2012	38	20	Tarım, Balıkçılık ve Ormancılık
Elektrik Üretiminin Rehabilitasyonu ve Yeniden Yapılandırılması Projesi	06.06.2006	31.12.2011	481	336	Enerji ve Madencilik Endüstri ve Ticaret
İkinci Özelleştirme Sosyal Destek Projesi	14.06.2005	30.06.2009	582	465	Kamu Yönetimi ve Adalet-Endüstri ve Ticaret
Elektrik İletiminin Rehabilitasyonu	19.09.2007	31.12.2012	344	269	Enerji ve Madencilik Finans-Kamu Yönetimi, Yasa ve Adalet
Belediye Hizmetleri Projesi	23.06.2005	30.06.2010	305	275	Su, Sağlık ve Sel Baskınından Korunma-Eğitim

Kaynak: <http://web.worldbank.org>, Erişim Tarihi:22.02.2010

3.2.7.Sektör Yatırım ve Koruma Kredileri (SIM)

Sektör Yatırım ve Koruma (SIM) Kredileri, belirli sektörlerdeki kamu harcamaları programları üzerine odaklanan kredi türleridir. Bu krediler kredi sağlanan ülkenin kalkınma öncelikleri de dikkate alınarak yapılacak sektör harcamalarının, politikalarının ve performansının, yeni sermaye yatırımları, rehabilitasyon ve yeniden yapılandırma arasında uygun bir denge oluşturmak suretiyle aynı çizgi içerisine getirilmesini amaçlamaktadır (WB Loans Services Group, 2005:2).

Şubat 2010 itibarıyla Türkiye tarafından kullanılan 202 kredinin 14 tanesi SIM kredisi olup, bu kredilerin tamamı kapanmış durumdadır. Güney Antalya Turizm Altyapı Projesi, Elbistan Güç projesi ve Demiryolu Rehabilitasyon projesi bu projelere örnek olarak gösterilebilir (<http://web.worldbank.org>, Erişim:28.02.2010).

3.3.Yatırım Projelerinin Aşamaları

Dünya Bankasına göre “ *iki proje birbirine benzemez, her birinin kendi tarihi vardır ve kredi ilişkisi, kendi özgün koşullarına göre biçimlendirilir*” (Kaya, 2003:32). Böyle olmakla beraber yine her proje, bazı ufak değişiklikler dışında ortak bir aşamalar çevriminden geçer. Bu ortak aşamalar şu şekilde sıralanabilir; projenin belirlenmesi, projenin hazırlanması, projenin değerlendirilmesi, müzakereler, projenin onaylanması, projenin uygulanması ve proje sonuçlarının değerlendirilmesidir.

3.3.1.Projenin Belirlenmesi

Projenin belirlenmesi aşamasında Banka yetkilileri ve ülke temsilcileri bir araya gelerek hangi konularda işbirliği yapılacağını saptarlar ve ulaşılan sonuçlara göre de hazırlanacak projenin konusunu belirlerler. Projenin belirlenmesi çeşitli şekillerde olabilmektedir. Dünya Bankasının gelişme yolundaki ülkelerin çoğunda temsilciliği bulunmaktadır. Kredilendirilecek konunun belirlenmesinde bu ülkelerin yetkilileri ile Dünya Bankası temsilcilikleri arasında yapılan görüşmeler etkili olabilir. Bir diğer yöntem Dünya Bankası'nın üye ülkeye gönderdiği misyonlardır. Bu misyonlar yapacakları araştırmalar sonucu hangi projeleri hazırlayacaklarına karar verebilirler. Son olarak sayabileceğimiz yöntem ise ilgili ülkenin doğrudan Dünya Bankası'na projelerini takdim etmesidir (Eğilmez, 1996:75).

Son yıllarda Banka özellikle projenin seçimi aşamasında yer almaktadır. Banka tarafından bu amaçla ekonomik ve sektörel analizler yapılır. Bu analizler politikaların, problemlerin değerlendirilmesi ve ülkenin gelişme potansiyelinin saptanması için bir çerçeve sağlamaktadır. Analizler, ayrıca Banka'nın kredi verebilmesi için o ülkenin kredi değerliliğinin saptanmasını da sağlamaktadır. *Bir başka deyişle Banka, proje kredisi talep eden ülke ile kendi hazırladığı bu ekonomik ve sektörel analizler üzerinden iletişim kurmaktadır* (Kaya, 2003:33).

3.3.2.Projenin Hazırlanması

Projenin belirlenmesi aşamasından sonraki asama, projenin hazırlanması aşamasıdır. *“Projeler bir kez bulundu mu deyim yerindeyse artık petrol hattına girmişlerdir. Bu aşamada olası borçlu ile Banka arasında sıkı bir işbirliği başlar. Projenin türü, borç alanın deneyimi, Banka'nın üye devlet ve borç alanla ilişkilerinin taşıdığı önem nedeni ile bu aşama en güç aşamadır”*(Şen, 1985:36). Proje hazırlama üye ülkenin kendiliğinden yapabileceği bir iş olduğu gibi eğer talep edilirse ve istenirse Dünya Bankasından da katkı alınabilir.

Projenin hazırlanması aşamasında ihtiyaç duyulan mali ve teknik destek, bazı uzman ve danışmanlardan ya da uzman kuruluşlardan sağlanabilir. Örneğin, Birleşmiş Milletler Örgütü'ne bağlı olarak faaliyet gösteren, Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO), Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Birleşmiş Milletler Kalkınma Teşkilatı (UNDP), Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü (UNIDO) gibi kuruluşlar alanlarında uzman olan ve proje hazırlama ve danışmanlık yapma konularında oldukça deneyimli uzman kuruluşlardır (Eğilmez, 1996:76). Projenin hazırlanması sırasında Dünya Bankası uzmanları bir rapor hazırlayarak üye ülkeye verirler. Bu raporda; Hedefler belirlenir, temel sorunlar tanımlanır ve bu hedeflere ulaşma adına zaman tablosu oluşturulur. Projenin hazırlanması ve bu projeye ilgili danışmanlık hizmeti alınması bir finansman gerektirir ve bu finansman henüz Dünya Bankası tarafından onaylanmış bir proje olmadığı için ilgili ülke tarafından sağlanır.

3.3.3.Projenin Değerlendirilmesi

Projenin hazırlanma aşaması tamamlandıktan sonra Banka artık devreye girer ve projenin değerlendirmesini yapar. Değerlendirme, tümüyle Banka'nın sorumluluğunda bulunan bir süreçtir. Bu nedenle Banka görevlileri tarafından yürütülür. Banka projelerin değerlendirilmesi sırasında uzmanlardan danışmanlık hizmeti alabilir. Değerlendirme, projenin Banka'nın amaçlarına uygunluğunun ve dört ayrı yönden yeterliğinin tespitine yönelik bir faaliyettir. Bu amaçla üye ülkeye

bir misyon gönderilir. Bu misyon projenin teknik, kurumsal, ekonomik ve mali yeterliliğini ve Bankanın amaçlarına uygun olup olmadığını denetler.

“Bankanın bir projeyi finanse etmedeki amaçları arasında projenin yönlendirileceği kurumun kurumsal gelişimine ne ölçüde yardımcı olacağı, projenin mali açıdan Banka dışında yeterli fonla beslenip beslenmediği ve zaman içinde kendi kendini finanse edecek kaynakları yaratıp yaratamayacağı ve nihayet ülkenin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunup bulunamayacağı hususları mevcut olduğundan yapılan değerlendirme büyük ölçüde bu konuları kapsar” (Eğilmez, 1996:76).

Değerlendirme misyonu çalışmalarını bitirdikten sonra proje üye ülke yetkilileri ve Banka misyonu tarafından tekrar şekillendirilir ve son haline getirilir. Banka misyonu projenin yürütülmesinden doğabilecek riskler, zamanlama ve Banka fonlarının yıllara göre dağılımını da içeren bir değerlendirme raporu hazırlar. Bu raporda belirlenen kurallar ve koşullar yararlanıcı ülke için bağlayıcı özelliktedir.

3.3.4.Müzakere ve Projenin Onaylanması

Değerlendirme raporu Banka misyonu tarafından tamamlanıp, taraflar bunun üzerinde gerekli inceleme ve düzeltmeleri yaptıktan sonra, Dünya Bankasının Washington’daki merkezinde üye ülke temsilcileri ile Dünya Bankası yetkilileri bir araya gelerek kredi anlaşması ve eklerini müzakere ederler. Yapılan müzakere, projenin müzakeresi olmayıp projenin ve finansmanının hukuki metin olan kredi anlaşmasına dönüştürülme şeklinin müzakeresi niteliğindedir (Eğilmez, 1996:77).

Müzakerede tarafların, projeyi başarılı kılabilme için projenin uygulanma ortamını belirlemek amaçlanmaktadır. Dünya Bankası; müzakerelere projenin belirlenme ve hazırlanmasını yürüten uzmanın başkanlığında, projenin niteliğine göre iktisatçı, ülke uzmanı, hukukçu, mühendis, satın alma ve ihale yöntemleri uzmanı ve fon yönetimi uzmanı gibi uzmanlarla birlikte katılır. Müzakerenin çeşitli aşamalarında başka uzmanlar da davet edilebilir (Eğilmez, 1996:77). Değerlendirme

aşamasında proje; teknik, ekonomik, ticari, mali, idare ve örgütsel yapı yönleri olmak üzere altı değişik açıdan irdelenmektedir (Şen, 1985:38). Müzakere sonucunda, yapılan görüşme ve varılan sonuçları gösteren bir “müzakere tutanağı” her iki tarafın heyet başkanlarınca imzalanır.

Yapılan görüşmeler sonucunda son şeklini almış bulunan kredi anlaşması metni ve değerlendirme raporu üzerine öncelikle faydalanıcı ülkenin onayını alması ve bunun Dünya Bankasına bildirmesi üzerine proje, Dünya Bankası Başkanı'nın sunuş raporu ile İcra Direktörleri Kurulunun onayına sunulmaktadır. Yapılan görüşmeler sonucunda eğer Kurul, projeyi uygun görürse, kredi anlaşması onaylanmış olur. Kurulca yapılan görüşmelerde gerek müzakereyi yöneten misyon şefi gerekse üye ülke temsilcisi gerekli açıklamaları yaparak İcra Direktörleri Kurulunun sorularını cevaplarlar. Bu aşamadan sonra, kredi anlaşması taraflar tarafından resmen imzalanır.

3.3.5.Projenin Uygulanması

Projenin müzakereler sonucu, bir anlaşma metni olarak hukuki bir yapıya kavuşmasından sonra, projenin uygulanması aşamasına geçilir. Banka Projenin uygulanması sırasında sürekli bir denetim mekanizmasını da harekete geçirir. Bu denetim projenin yürütülmesine ilişkin ihale işlemlerinin onaylanmasından yapılan giderlerin kabul edilmesine kadar, Banka'nın ödeme yapacağı her aşama için söz konusudur (Eğilmez, 1996:78).

Projenin uygulanması borçlu ülkenin sorumluluğunda olan bir süreçtir. Bu sürecin anlaşmada yer alan koşullar çerçevesinde yürütülmesi gerekmektedir. Uygulamada bir takım güçlüklerin ve sorunların ortaya çıkması durumunda, Banka ile görüşülerek proje metninde değişiklik yapmak mümkündür. Eğer anlaşmada yer verilmiş ise Banka, kurumsal çalışma, personel eğitimi, yönetici veya danışman gönderme biçiminde her türlü destek ile projenin uygulanmasına yardım eder. Bu aşamada Banka'nın rolü projenin uygulanmasını izlemekten ibarettir. Ancak izleme

faaliyeti sürekli ve projenin yürütülmesine ilişkin ihale işlemlerinin onaylanmasından, yapılan giderlerin kabul edilmesine kadar, Banka'nın ödeme yapacağı her aşamada söz konusudur. Örneğin, anlaşmada yer almayan bir için bedelinin ödenmesi mümkün olmayacağı gibi, ihalelerin Banka'nın usullerine uygun olarak yapılmamış olması halinde, ihalenin onaylanmaması da gündeme gelebilecektir (Kaya, 2003:39).

Projelerin denetimi farklı yollarla yapılabilir. Temel izleme ve denetim raporları üzerinden yapılmaktadır. Buna göre projeyi uygulayan kuruluş, Banka'ya belirli aralıklarla uygulamanın gidişi ve karşılaşılan sorunlarla ilgili rapor sunmaktadır. Borçlu lke tarafından verilecek, projenin fiziki gelişimi, maliyeti, yatırım kazançlarının mali durumu ve projenin sağladığı faydaların düzeyine ilişkin bilgilere yer veren bu ilerleme raporlarının ekinde bir cetvel yer alır. Bununla birlikte izleme faaliyeti, Dünya Bankası'nın eğer o ülkede temsilciliği bulunuyorsa bu temsilcilik çalışanları veya merkezden gönderilen uzmanlar aracılığıyla, zaman zaman uygulamanın yerinde incelenmesi biçiminde de gerçekteştirilmektedir.

3.3.6. Proje Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Proje uygulanması tamamlandıktan sonra, Banka uygulamayı genel bir değerlendirmeye tabi tutar. Banka bu aşamada projenin amaçlanan hedeflere ulaşıp ulaşmadığını denetler. Banka açtığı kredilerin ana sözleşmedeki amaçlara uygun sonuçlar verip vermediğini belirleme açısından önem taşırken faydalanıcı ülke için ise bu aşama, ileride açılacak kredilerin doğru yönlendirilmesi, yapılan eksiklik ve hataların gelecekte tekrarlanmaması açısından önem taşımaktadır (Eğilmez, 1996:78). Bu değerlendirmeye Banka tarafından desteklenen tüm projeler tabi tutulur. Söz konusu değerlendirme, denetimin bağımsızlığını ve tarafsızlığını temin etmek amacıyla Banka'nın uygulamacı birimlerinden tamamen ayrı bir birim olan Bağımsız Değerlendirme Grubu (IEG) tarafından yerine getirilir. Birim raporlarını doğrudan İcra Direktörleri Kurulu'na sunar.

3.3.7.Proje Kredilerinin Avantaj ve Dezavantajları

Yatırım projelerinin finansmanında Dünya Bankası'nın borçlu ülkelere sunduğu bazı avantajlar vardır. Candan'a göre bu avantajları şu şekilde sıralayabiliriz (Candan, 2006:55).

- 1) Banka'nın proje finansmanı için sağladığı kaynaklar diğer kreditorlere nazaran daha büyüktür. Bu yüzden çok büyük kaynak gerektiren projelere finansman temin etmede Dünya Bankası önemli fonksiyon görmektedir.
- 2) Banka çeşitli yardım kuruluşlarının projeye katılımında yönlendirici bir etki yapar. Dünya Bankası'nın finanse ettiği projelere yardım kuruluşları daha kolay katılabilmekte ve destek sağlayabilmektedir.
- 3) Banka, kuruluş amacı gereği gelişmekte olan ülkelere kaynak sağlamada ticari kreditorlere göre daha isteklidir. Ayrıca, Banka bu ülkelerde proje yürütmede daha çok deneyime ve hükümetlerle daha yakın ilişkilere sahiptir.
- 4) Dünya Bankası daha uygun faiz oranı ve geri ödeme süresi sağlar.
- 5) Banka'nın projeye katılımı, projeyi oluşabilecek politik risklerden korur. Banka'nın ülkede yürüttüğü projelerin sayısı, önemi ve Bankayla olan uzun vadeli ilişkiler nedeniyle, hükümetler Dünya Bankası ile ilişkilerine önem verirler. Bu durum hükümetleri projedeki yükümlülüklerini yerine getirmeye zorlar. Diğer taraftan, Banka'nın kredi sağlaması kaldıraç etkisi yapar ve diğer sermaye kaynaklarının ülkeye yönelmesi kolaylaşır.
- 6) Bu krediler kapsamında Banka tarafından danışmanlık hizmetleri verilir ve teknik yardımlar yapılır. Borçlu ülkeye yönelik olarak ve proje yürütücüsü birimlere verilen eğitimler, organizasyon ve yönetimin güçlendirilmesi gibi.
- 7) Banka'nın kredi kullanımını, satın almaları ve proje uygulamasını her aşamada izlemesi nedeniyle projeye ayrılan kaynakların başka amaçlarla kullanılması önlenir.

Dünya Bankası Proje Kredilerinin dezavantajlarını da aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz (Candan, 2006:56).

- 1) Proje seçiminde Banka uzmanlarının görev alması nedeniyle bazı durumlarda ülke gerçekleriyle ve ihtiyaçlarıyla bağdaşmayan yatırımların finanse edilmesi, böylece gelişmekte olan ülkelerdeki kıt kaynakların heba edilmesi.
- 2) Kredi verilmek suretiyle desteklenecek sektörlerin Banka politikaları çerçevesinde Banka'ca belirlenmesi. Böylece ulusal ekonomilerin Banka tarafından yönlendirilmesi.
- 3) Kredi sistemlerinin karmaşık olması, kredinin faiz maliyetinin tam olarak hesaplanamaması. Kur farkları nedeniyle öngörülemeyen ek yükümlülüklerin doğması.
- 4) Faiz dışı maliyetlerin yüksekliği. Banka'nın uyguladığı faiz oranları dışında ayrıca taahhüt komisyonu alınması.
- 5) Banka'nın proje kapsamına dahil ettiği çeşitli harcama unsurlarının yüksekliği. Örneğin danışmanlara ödenen ücretler.
- 6) Banka'nın kendi ihale usullerini uygulama zorunluluğu. Satın alma usullerinin karmaşıklığı. Uluslararası ihale usulünün uygulanması sonucunda çoğu zaman satın almaların yurt dışından yapılması ve dışarıdan sağlanan kaynağın yine yurt dışına aktarılması.
- 7) Kredi kullanımı konusunda yaşanan sıkıntılar, kullanım konusunda öngörülen koşullar nedeniyle yaşanan gecikmeler. Çeşitli gerekçelerle kullanımların askıya alınması, geciktirilmesi veya iptal edilmesi nedeniyle projelerin zamanında tamamlanamaması.

3.4.Uyum Kredileri

1980’li yıllarla birlikte Dünya Bankası’nın, yüksek enflasyon, düşük büyüme, durgunlaşan ihracat ve borç yükü gibi problemlerle karşı karşıya kalan gelişmekte olan ülkelere, geleneksel yatırım kredilerinden ayrı olarak yeni bir kredi anlaşmasını uygulamaya koyduğu görülmektedir. Taraf ülkelerde ulusal iktisat politikalarından başlayarak toplumsal bölüşüm ilişkilerine ve kamu yönetiminin yeniden düzenlenmesine uzanan geniş bir etki alanına sahip olan bu anlaşmalar, kapsadığı alanın büyüklüğüne göre “yapısal uyum kredileri” ve “sektörel uyum kredileri” olarak adlandırılmaktadır (Kaya, 2003:39).

3.4.1.Uyum Kredilerinin Özellikleri

Dünya Bankası’nın uyum kredileri, yatırım kredilerinden farklı olarak üye ülkenin uygulayacağı genel bir programı desteklemek üzere verilir. Yatırım kredisi, bir veya birkaç kurumun, baraj, yol, hastane yapımı veya eğitim hizmetinin iyileştirilmesi gibi belirli bir projesini finanse etmek amacıyla yönelik olduğu halde uyum kredileri ülkenin ya tümünü ya da bir sektörün tümünü ilgilendiren ve genellikle mevcut sistemin değiştirilmesini öngören uygulamalara destek olmak amacıyla açılır (Eğilmez, 1996:79).

Uyum Kredileri aşamalar açısından proje kredilerinin aşamalarından farklı olsa da hazırlanma, oylanma ve denetim açısından aralarında pek az fark vardır. Uyum kredisi anlaşmaları adeta IMF stand by düzenlemelerine⁴ benzer kredi anlaşma metinlerine dayanır. Genellikle taksitlendirme de burada söz konusudur. Kredi verilen Ülkelere belirli hedefler verilir ve hedeflere ulaşılması halinde kredi dilimleri serbest bırakılır (Karluk, 1998:255).

⁴ Uluslararası Para Fonu ile istikrar programı uygulayan ülke arasındaki kredi ilişkisini düzenleyen anlaşma metinlerine verilen isimdir. Bu anlaşmalar ile IMF programını uygulayan ülke bir takım taahhütlerde bulunur ve bu taahhütleri yerine getirdikçe de IMF tarafından krediler serbest bırakılır.

3.4.2.Yapısal Uyum Kredileri

Yapısal uyum kredileri, gelişme yolundaki ülkelerin, piyasaya siyasal karışımları azaltma, üretim kapasitesini yükseltme ve ticaret serbestliğine yönelme şeklindeki yapısal değişim programları için açılmaktadır. Bu krediler, tek başına açılabileceği gibi IMF tarafından desteklenen ekonomik programların Dünya Bankası'na da desteklenmesi amacıyla yönelik olarak da açılabilmektedir (Eğilmez, 1996:79).

Bu kredilerin bazı temel amaçları şu şekildedir (Güç, 2006:33-34).

- Makro ekonomik ortamı stabilize etmek, yoksulluğu hafifletmek ve ekonomik büyümeyi teşvik etmek,
- Açık ekonomiyi teşvik etmek,
- Teşvik sisteminde şeffaflığı geliştirmek,
- Kaynak dağılımı etkinliğini geliştirmek,
- Özel sektör kalkınma imkanlarını geliştirmek,
- Kurumları ve politika çözümlene kapasitelerini geliştirmek.

IMF'nin stand-by anlaşmalarına benzeyen yapısal uyum kredileri, kredi alan ülkenin herhangi bir yatırımının finansmanını sağlamaya yönelik olarak değil, o ülkenin uyarlanması istenilen sisteme entegrasyonunu sağlayacak şekilde kendini dönüştürmesi öngörülerek hazırlanmaktadır. Bu noktada söz konusu yapısal uyum kredileri yoğun eleştirilere maruz kalmaktadır.

Konu ile ilgili Başkaya şöyle demektedir; *“Özellikle 1980'den sonra Dünya Bankası standart bir yapısal uyum programı “oluşturarak” az gelişmiş ülkelerin ekonomik politikalarının yönlendirilmesinde büyük etkinlik sağladı. Dünya Bankası'nın yapısal uyum programı, özel ve kamu sektörlerinin karşılıklı ağırlığı, pazarın işlevi, ithalat kısıtlamalarının kaldırılması, ihracatın özendirilmesi, kamu iktisadi teşebbüslerinin özelleştirilmesi, destekleme alımlarına son verilmesi, mukayeseli üstünlüklere dayalı bir büyüme stratejisi izlenmesi vb. gibi öneriler*

içeriyordu. Retorik geri plana ve önlemlerin dayandırıldığı teorik argümanlara rağmen, bu tür politikaların belli başlı iki amacı vardır: Birincisi, IMF, Dünya Bankası, özel ticari bankalara ve devletlere olan borçların düzenli ödenmesini sağlamak, ikincisi de, az gelişmiş ülkelerin ihracat ürün fiyatlarını daha da düşürerek, kaynak transferini derinleştirmek” (Başkaya, 1994:152).

1980’lerin başında ortaya atılan, Yeni Dünya Düzeni söylemi bir anlamda “Yapısal Uyumla Birlikte Büyüme”yi ifade etmektedir. Bu model, mali piyasaların serbestleştirilmesi, mali sermayenin ulusal engellerden kurtulması ve üretken sermayenin dünyanın şu veya bu yöresinde en karlı alanların devlet tekelinden arındırılarak kendilerine açılması üzerine yükselmiştir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bu hedeflere, IMF’nin “istikrar programları” ve Dünya Bankası’nın koşullu “yapısal uyarılma kredileri” aracılığıyla ulaşılmıştır. Uygulanan program ve kredilerle açılan dönem, bu ülkelerde “dünya ile bütünleşme”, “ulus-ötesi kalkınma”, “modern dünyanın değerlerine bağlanma” ve elbette “demokratikleşme” süreci olarak “küreselleşme dönemi” adıyla yüceltilmiştir (Korkmaz, 2003:41).

Uyum programlarının bazı olumsuz toplumsal etkileri olmuş ve hükümetler bu nedenle yoğun eleştirilere maruz kalmıştır. Bu da ülkelerin istikrarlarının riske girmesine neden olmuştur. Bu nedenle bu olumsuz sonuçların ardından Dünya Bankası 1990’lı yıllarla birlikte uyum politikalarına, uyumun bu tür olumsuz sonuçlarını giderecek önlemler dahil etmeye başlamıştır. Bu yıllarda yapısal uyum programlarının insancıl yönü ortaya çıkarılarak “İnsancıl Yüzlü Uyum”, “Yapısal Uyumun Sosyal Boyutları” gibi yeni kavramlar ortaya atılmıştır. Dünya Bankası’nın pek çok Dünya Gelişme Raporunda bu durumlara atıfta bulunularak, yoksulluğa duyarlı bir stratejinin benimsendiği resmen ilan edilmiştir (Şahin, 1998:167).

Bu mekanizma yapısal reformları destekleyerek orta ve uzun vadede ödemeler dengesinin finansmanını sağlamaya yöneliktir. Krediden yararlanmak için gerekli yapısal uyum programını uygulayan ülkelerin hedeflere ulaşmak için genel önlemlerin yanı sıra kredi mekanizmasının çalıştığı 12 ay ile 18 ay boyunca özel

önlemler alması gerekmektedir. Bu bağlamda makro ekonomik sorunların yanı sıra döviz kuruna ilişkin sorunların çözümünde Dünya Bankası, IMF'nin çalışmalarından da yararlanmaya başlamıştır.

Banka, yapısal uyum için kredi vermeye karar verdikten sonra, proje IMF'ye iletilmektedir. Yani söz konusu krediye ilişkin hazırlık dokümanları Banka'nın Kredi Komitesi'ne (Loan Comitee) sunulduğu anda IMF de dokümanlara sahip olmaktadır. IMF de üye ülke ile kritik pazarlık aşmasına girmeden önce Dünya Bankası'nı gelişmelerden haberdar etmektedir. Dünya Bankası ile IMF arasındaki işbirliği, 1986 Mart sonlarında IMF'nin yapısal uyum kolaylığı (Structural Adjustment Facility-SAF) , 1987 Aralık sonunda ise artırılmış yapısal uyum kolaylığını (Enhanced Structural Adjustment Facility-ESAF) devreye girmesiyle somutlaşmıştır. Bu kredi mekanizmaları alt gelir grubunda yer alan az gelişmiş ülkelerin yararlanmaları için oluşturulmuştur (Sönmez, 1998:348-350).

3.4.3.Uyum Kredilerinin Anlaşma Türleri

Dünya Bankasının özellikle 1980'li yıllarda vermeye başladığı bu kredilerde IMF ile uyum içinde çalışma ve koordinasyon esastır. Söz konusu krediler genel anlamda; Yapısal uyarlanma kredi anlaşmaları ve sektörel uyum kredi anlaşmaları olmak üzere 2'ye ayrılırlar. Diğer uyum kredileri, spesifik borçlu ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde dizayn edilmiş, programlı ve özel yapısal uyum kredileri ve rehabilitasyon kredileridir. Borç azaltma kredileri uyum kredisi olmayıp, uyum operasyonlarına eşlik eder. Uyum Kredileri türleri aşağıda yer almaktadır: (Halişçelik, 2008:63-64)

- Yapısal Uyum Kredileri (*Structural Adjustment Loan- SAL*)
- Sektör Uyum Kredileri (*Sector Adjustment Loan- SECAL*)
- Programlı Yapısal Uyum Kredileri (*Programmatic Structural Adjustment Loan- PSAL*)
- Özel Yapısal Uyum Kredileri (*Special Structural Adjustment Loan- SSAL*)

- Rehabilitasyon Kredileri (*Rehabilitation Loan- RIL*)

-Borç Azaltma Kredileri. (*Debt Reduction Loan- DRL*)

Türkiye’de Dünya Bankasınca finansmanı sağlanan 202 Projenin 3’ ü Programlı Yapısal Uyum Kredileri (PSAL), 19’u Sektörel ve Yapısal Uyum Kredileri (SAL, SCAL) iken 8’i Kalkınma Politika Kredileri (DPL Development Policy Lending) türündedir (<http://web.worldbank.org> Erişim:12.03.2010).

Aşağıdaki tablolarda Türkiye’de Dünya Bankasınca sağlanan Yapısal ve Sektörel Uyum Kredilerine İlişkin örnekler sunulmaktadır.

TABLO 16: TÜRKİYE’DE DÜNYA BANKASINCA SAĞLANAN YAPISAL UYUM KREDİLERİ					
PROJE ADI (Milyon ABD Doları)	TARİH		PROJENİN MALİYETİ		ANA SEKTÖR
	YÜRÜRLÜK	SON KULLANIM	TOPLAM	IBRD KATKISI	
Tarım Sektörü Uyum Kredisi	18.06.1985	30.06.1989	300	300	Tarım, Balıkçılık ve Ormancılık
Tarım Reformu Uygulama Projesi	12.07.2001	31.12.2008	662	600	Tarım , Balıkçılık ve Ormancılık
Ekonomik Reform Kredisi (ERL)	18.05.2000	30.04.2004	760	760	Tarım, Balıkçılık ve Ormancılık
Enerji Sektörü Uyum Kredisi	25.06.1987	30.09.1993	325	325	Elektrik Enerjisi
Mali Sektör Uyum Kredisi	21.12.2000	31.03.2002	778	778	Finans
Sosyal Riski Azaltma Projesi	13.09.2001	31.03.2008	635	500	Sağlık ve Diğer Sosyal Hizmetler

Kaynak: <http://web.worldbank.org>, Erişim: 12.03.2010

Tablodan da anlaşılacağı üzere Türkiye tarım, enerji, finans, sağlık ve sosyal hizmetler gibi geniş bir alanda yapısal uyum kredilerinden faydalanmıştır. Özellikle 2000 ve 2001 yıllarında ekonomik kriz yaşayan ülkemizin yapısal uyum kredilerini bu yıllarda sık kullanması özellikle manidardır. IMF ile yapılan görüşmeler de bu yıllarda gündeme gelmiş ve stand-by anlaşmaları imzalanmıştır.

TABLO 17: TÜRKİYEDE DÜNYA BANKASINCA SAĞLANAN PROGRAMLI YAPISAL UYUM KREDİLERİ (PSAL)

PROJE ADI (Milyon ABD Doları)	TARİH		PROJENİN MALİYETİ		ANA SEKTÖR
	YÜRÜRLÜK	SON KULLANIM	TOPLAM	IBRD KATKISI	
Program Amaçlı Mali ve Kamu Sektörü Uyum Kredisi (PFPSAL)	12.07.2001	31.12.2001	1100	1100	Kamu Yönetimi ve Adalet
Program Amaçlı Mali ve Kamu Sektörü Uyum Kredisi 2 (PFPSAL 2)	16.04.2002	30.06.2003	1350	1350	Kamu Yönetimi ve Adalet
Program Amaçlı Mali ve Kamu Sektörü Uyum Kredisi 3 (PFPSAL 3)	17.06.2004	30.06.2006	1000	1000	Kamu Yönetimi ve Adalet

Kaynak:<http://web.worldbank.org>, Erişim:12.03.2010.

Yukarıdaki tabloda belirtildiği gibi Türkiye'nin Dünya Bankasından almış olduğu Programlı Yapısal Uyum Kredilerinin hepsi mali sektör ve kamu yönetimi sektörüne ilişkin kredilerdir. Proje maliyetlerinin tamamı Dünya Bankası tarafından karşılanmıştır. Projelerin son kullanım tarihleri de sona ermiştir.

3.5.Karma Kredi Anlaşmaları

Karma Kredi anlaşmaları tam anlamıyla ne yatırım projesi kredileri nede yapısal ve sektörel uyarlanma kredilerinin özelliklerini taşıyan fakat her ikisinden de belli başlı bazı özellikleri almış olan kredi türleridir. 90'lı yıllarla birlikte dünya politika arenasında üstlendiği yeni roller ve karşılaştığı somut sorunlar, Banka'yı kredi verme politikasında da yeni arayışlara yöneltmiştir. Çünkü söz konusu misyon değişikliği karşısında, geleneksel yatırım projesi kredi anlaşmaları çekiciliğini görece olarak yitirmiş, yapısal ve sektörel uyarlanma kredisi anlaşmalarında ise ilgili ülkelerde yükselen muhalefet nedeniyle, dayandıkları programların uygulanması zorlaşmıştır.

Uyum kredilerinin, yatırım kredilerine göre daha genel amaçlı ve esnek kullanım imkânı, son dönemlerde bazı projelerin bir araya getirilip bir program içinde yer almasını sağlamıştır. Böylece, uyum kredisinin genel düzenleyiciliği ve esnekliğinden yararlanarak hem belirli bir programı uygulamak hem de bazı yatırım projelerinin yerine getirilmesi amaçlanmaktadır.

Örneğin bir yatırım projeleri demetinin ilgili sektörde bir takım değişiklikler öngören bir programla birlikte kredilendirilmesine yönelik anlaşmalar bu türdendir. Bu kredilerin de hem yatırımlardaki ilerlemelere hem de taahhüt edilen değişimlerin gerçekleşmesine bağlı şekilde dilimlere ayrılarak kullanılması mümkündür. Öte yandan “Uyarlanabilir Program Kredileri” ve “Öğrenme ve Yenilenme Kredileri” gibi yeni kredi araçları bu eğilimin süreceğinin göstergesi sayılabilir (Kaya, 2003:42).

Karma kredilerin kullanımı da uyum kredilerinde olduğu gibi dilimlere bölünebilir. Böylece hem yatırımdaki ilerlemeler hem de taahhüt edilen sektörel politika düzenlemelerinin bir arada gerçekleştirilmesi sağlanmış olur (Eğilmez, 1996:80).

3.6.Dünya Bankası Kredilerinin Kullanım Koşulları

Dünya Bankası imkanlarının kullanılabilmesi için daha önce bahsettiğimiz proje aşamalarından geçmek suretiyle hazırlanmış bir anlaşmanın, Banka ve ilgili üye ülke yetkilileri arasında imzalanması gerekmektedir. Yatırım veya uyum kredileri ya da hibe kullanımının esasları söz konusu anlaşmada yer alır. Bu şekilde yapılacak anlaşmalar üç türde olur. Bunlar kredi anlaşması, mektup anlaşması ve hibe anlaşmasıdır.

- Banka ile bir yatırım veya uyum kredisi anlaşması yapılmaktaysa imzalanacak anlaşmanın adı “kredi anlaşması (loan agreement)”dır.
- Banka ile yürütülecek bir proje üzerinde ilke birliğine ulaşılmış ve bu çerçevede bir proje hazırlama imkanı kullanılması söz konusu ise bu durumda Banka ile anılan imkanın kullanımı için yapılacak anlaşmanın adı “mektup anlaşması (letter agreement)”dır.
- Banka tarafından yönetilen emanet fonlardan bir hibe alınması söz konusuysa imzalanacak anlaşma “hibe anlaşması (grant agreement)”dır.

Dünya Bankası, üye ülkelerin ayrı tüzel kişiliği bulunan kamu kurum ve kuruluşlarının yatırım projelerine de finansman sağlar. Bu gibi durumlarda Banka, kredinin geri ödenmesini teminat altına almak için ülkenin garantörlüğünü talep eder. Ülkemizde Dünya Bankası'ndan sağlanan kredilere karşı garantörlük görevi Hazine Müsteşarlığı tarafından yerine getirilmektedir. Bu durumda iki ayrı anlaşmanın imzalanması gerekmektedir;

- Banka ile projeyi yürütecek kamu kurumu arasında Proje Anlaşması imzalanır.
- Projeyi yürütecek kamu kurumunun aldığı krediye karşı garanti vermek üzere Dünya Bankası ile mali ajan arasında ise Garanti Anlaşması imzalanır (Eğilmez, 1996:82).

Anlaşma imzalandıktan sonra borçlu veya projeyi uygulayacak kurum adına üye ülkenin merkez bankasında veya bir ticari bankada serbestçe çevrilebilir döviz cinsi üzerinden bir özel hesap açılır. Özel hesabın işleyişi anlaşmanın türüne göre değişmektedir. Özel hesap projenin yıllık ortalama gider tahmininin %25'i ya da 4 aylık bölüme isabet eden ortalama gider miktarı kadar bir tutardır. Borçlu ya da proje uygulayıcısı borç anlaşmasında yer alan giderleri bu hesaptan avans olarak gerçekleştirdikten sonra, gider belgelerini Dünya Bankası'na göndererek kesin hesaplaşmayı gerçekleştirir. Banka yapılan giderlerin ve ilgili belgelerin usulüne uygun olup olmadığını denetledikten sonra gider tutarını yeniden özel hesaba yatırır.

Eğer bir Yapısal veya Sektörel Uyum Kredi anlaşmasının imzalanması söz konusu ise Banka'nın özel hesaba para yatırması borçlu ülkenin anlaşmada yer alan taahhütlerini yerine getirmesine bağlıdır. Anlaşma gereğince dilimlere ayrılmış ve ödenmesi bir takvime bağlanmış bulunan kredi miktarı, taahhütler gerçekleştikçe özel hesaba yatırılır.

Dünya Bankası kredilerinden yapılacak mal ve hizmet satın almalarında, satın alınacak mal veya hizmetin cinsi, büyüklüğü gibi hususlar dikkate alınarak çeşitli ihale ve satın alma yöntemleri uygulanır. Bu yöntemler şunlardır: (Eğilmez, 1996:83).

- Uluslararası ihale; borçlunun uluslararası ilan suretiyle mal ve hizmet almak üzere kullandığı ihale yöntemi.
- Sınırlı Uluslararası ihale; ihale miktarının düşük olması ya da sınırlı sayıda üreticisi olan malların ihalesinde kullanılan yöntemi.
- Yerel ihale; yerel piyasada daha ucuza temini mümkün olan mal ve hizmetlerin alımında kullanılan ihale yöntemi.
- Uluslararası veya Yerel Pazarlık Yöntemi; düşük miktartlı alımlarda en az üç satıcıdan fiyat teklifi alınmak suretiyle yürütülen ihale yöntemi.
- Doğrudan Sözleşme Yöntemi; tek üreticisi olan malların alımı veya tamamlayıcı parçaların alımı ya da belirli bir teslim süresine bağlı malların alımında kullanılan ihale yöntemi.
- Emanet Yöntemi; borçlu ya da proje uygulayıcısının doğrudan kendi eleman ve ekipmanıya gerçekleştireceği işler için uygulanan yöntem.
- Birleşmiş Milletler Kuruluşlarından Alım; UNICEF, WHO, FAO gibi Birleşmiş Milletlerin uzmanlaşmış kuruluşları aracılığıyla alınmasında yarar görülen mal ve hizmetler için kullanılan yöntem.

Dünya Bankası, kredi anlaşması çerçevesinde yapılacak satın alma ve ihale işlemlerinde asıl yöntem olarak uluslararası ihale yöntemi olup, zaman zaman diğer yöntemler de uygulanabilmektedir. Banka mevzuatı gereğince bu ihalelere katılacak kuruluşların, Banka üyesi bir ülkeden olmaları gerekmektedir.

Dünya Bankası kredilerinin geri ödemesiz dönemi ve vadeleri bankanın ülkeleri GSMH açısından gruplandığı bir sınıflandırmaya göre belirlenir. Dünya Bankası bu yöntemle üç sınıf belirlemiştir. Eğer Bankanın kredi vereceği ülke en yüksek gelir grubuna sahip az gelişmiş ülkelerden ise geri ödemesiz süre 3 yıl ve vade 15 yıl; eğer orta gelir grubunda bir ülkeye yönelikse ödemesiz dönem 4-5 yıl, vade 17 yıl; en düşük gelir grubundaki bir ülke ise ödemesiz dönem 5 yıl ve vade 20 yıl olmaktadır.

Dünya Bankası kredilerinin ödenmesinde, krediyi alan ülkenin tercihinine göre 2 yöntem kullanılmaktadır. Bu yöntemler eşit miktarda ödeme yöntemi ve artan miktarlı ödeme yöntemidir. Eşit miktarlı ödeme yönteminde kredi tutarı, ödemesiz dönem dışında kalan yıl sayısına bölünerek her yıl için eşit miktarlarda geri ödeme tutarı hesaplanmaktadır. Artan miktarlı ödemede ise toplam kredi miktarı geri ödemesiz dönem dışında kalan yıl sayısına düşük miktarlardan başlayarak yüksek miktarlara yayılmak suretiyle hesaplanır. Bu yöntemler arasında tercihte bulunmak üye ülkenin takdirindedir.

Dünya Bankası, kredinin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir taahhüt komisyonu hesaplamaya başlar. Bu komisyon kredinin kullanılmayan bölümüne uygulanır. Komisyon oranı %0,75 olmakla birlikte bu oran Dünya Bankası İcra Direktörleri Kurulu'nun her yıl yenilediği bir kararla %0,25 olarak uygulanmaktadır (Eğilmez, 1996:84)

3.7.Dünya Bankası Kredilerinin Kurumsal Dayanakları

II. Dünya Savaşı sonrası, kalkınma sorunlarını açıklamaya yönelik iktisat literatürü, genel olarak Ortodoks ve Bağımlılık yaklaşımları temelinde ele alınabilir. Ortodoks yaklaşımda, gelişmiş Batı ülkeleri model olarak ele alınmakta, geri kalmışlık bu ülkelerde bulunup gelişmekte olan ülkelerde (GOÜ) bulunmayan yapısal unsurlara dayandırılmaktadır. Az gelişmişlik sorununa bu ülkelerin kendi içsel dinamiklerinden kaynaklanan bir olgu olarak gören bu yaklaşıma göre sermaye birikimi sorunu ve sanayileşme, Batı'da gerçekleşip GOÜ'lerde kendi içsel dinamikleriyle oluşmayan temel sorunlar olarak algılanmaktadır.

Bu kapsamdaki Ortodoks yaklaşımlara örnek olarak W.W. Rostow'un İktisadi Gelişme Aşamaları Modeli, H. Chenery ve J.Tinberger'in Dengeli Gelişme Modelleri, R. Nurkse'ün Kapalı Çember Teorisi ve A.O Hirschman'ın Dengesiz Gelişme Teorileri gösterilebilir. Bu teoriler, planlı ya da plansız GOÜ'lerin ancak sanayileşerek kalkınabileceklerini savunmaktadırlar. Ancak GOÜ'lerdeki teknoloji

üretimi sorununu merkeze almayan; teknolojiyi dışsal kabul eden bu teoriler sanayileşme konusunda da dış finansman kaynakları ve yardım mekanizmalarını öne çıkarmaktadır. Bağımlılık yaklaşımlarını benimseyen görüşler içerisinde ise konuyu merkez-çevre ilişkisine vurgu yaparak ele alan, az gelişmişliği dünya sistemi ile ilişkilendirerek, dışsal nedenlere ve yapısal bağımlılığa dayandıran ECLA okulunun görüşleri kayda değerdir. Bu ekolde, serbest dış ticaretin az gelişmiş ülkelerin aleyhine işlediği öne sürülerek, uluslararası iş bölümüne karşılaştırmalı üstünlükler ve serbest dış ticaret doğrultusunda tarım ve ilksel mal ihracatı ile katılan ve dış ticaret hadleri aleyhe dönen çevre ülkelerin ithal ikamesine dayalı içe dönük bir sanayileşme politikası izlemeleri önerilmektedir (Soyak, 2006:28-29).

Dünya Bankasının bu konuya yani gelişme sorununa yaklaşımı ellili yıllarda Harrod-Domar modeline dayanırken, 1980'li yıllardan itibaren yerini karşılaştırmalı üstünlükler teorisine bırakmıştır. 1980'li yıllara kadar Keynes'in gelişmiş ülkelere önerdiği devlet müdahalesi ve planlı kalkınma modeli Harrod-Domar modeli ile GOÜ'lere aktarılmıştır. Bu modellerin ve modellerdeki dönüşümün incelenmesi Dünya Bankasının yaklaşımını anlama bakımından faydalı olacaktır.

1960'lı yıllarda Dünya Bankası, mevcut kalkınma planlarını farklı konumlardaki ülkelere aynı bakış açısıyla önerdiği için bazı iktisatçılar tarafından eleştirilmiştir. Bu eleştiriler, Dünya Bankası'nın sonuçları belirsiz beşeri sermayeyi geliştirici projelerden çok altyapı yatırımlarına yönelmesi noktasında özellikle daha da güçlü olmuştur. Ancak Banka'nın kamu sektörüne kaynak aktarımının ülke içinde kaynak dağılımında daha uygun ve kolay olduğu için bu yolu benimsediği söylenebilir. Bu görüşün altında ise Harrod-Domar Modelinin genişletilmiş şekli olan İki Açık modelinin önemli etkisi vardır. Buna göre bir yandan tasarruf ve yatırım, diğer taraftan ithalat-ihracat arasındaki açıklar büyümeyi engellemektedir. İç tasarrufların yetersiz olması dış finansman ihtiyacı ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca, ülke içindeki üretim ve organizasyon önündeki engeller nedeniyle ihracat artışının, ithalatın artışını desteklemeyeceği, dış finansmanın ise bu aşamada bu tikanıklığı giderebileceği savunulmuştur. Ancak eleştirilerin de etkisiyle 1960'lı yıllarda dengeli

kalkınma ve planlama düşüncesini sorgulamaya başlayan Dünya Bankası, sektörel projelere öncelik vermeye başlamıştır. Büyümenin yüksek gelir gruplarının lehine, alt gelir gruplarının ise aleyhine sonuçlar doğuracağı ve bu nedenle gelir bölüşümü ve büyümenin kalkınma politikalarına entegre edilmesi gerektiği ileri sürülmüş, bu bağlamda Dünya Bankası kredileri tarım, eğitim ve kentleşme alanlarına kaydırılmaya başlamıştır (Sönmez, 1998:321–324).

1980’li yılların başından itibaren ise, Dünya Bankasının karşılaştırmalı üstünlükler teorisine dayanarak yapısal uyum temasını savunduğu gözlenmektedir. Bu neo-liberalizmin rövanşı olarak nitelenebilecek bir olgudur. 1981-1982’de yaşanan durgunluk ve 1982’de ortaya çıkan dış borç krizi nedeniyle GOÜ’lerde yapısal uyum ve istikrar politikalarının yürürlüğe konması ve neo-liberal bakış açısının güçlenmesinin etkisiyle Dünya Bankası da politikalarını değiştirmiştir. Bu yıllarda Banka’nın danışmanı statüsündeki Bela Balassa ve ona destek veren Kruger ithal ikameci politikaların başarısızlığını vurgulayarak korumacılıktan vazgeçilerek karşılaştırmalı üstünlükler doğrultusunda dünya ekonomisine entegrasyonu savunmuşlardır. Bu aşamada Dünya Bankası yapısal uyum programlarını önermekte ve bu anlamda IMF ile Banka arasında sıkı bir işbirliğine gidilmektedir (Sönmez, 1998:324–327).

IV. BÖLÜM

DÜNYA BANKASI TÜRKİYE İLİŞKİLERİ VE KREDİ KULLANIMINDA YILLAR İTİBARIYLA GELİŞMELER

4.1.Dünya Bankası Türkiye İlişkilerinin Genel Değerlendirmesi

Türkiye, Dünya Bankası'na 1947 yılında üye olmuştur. Türkiye'nin Bankadan aldığı ilk kredi, 1950 yılında silo yapılmak üzere alınan 3,9 milyon dolarlık kredidir. Bununla birlikte yine 1950 yılında imzalanan bir anlaşmayla alınan ve mevcut limanların geliştirilmesi için kullanılan 12,5 milyon dolar tutarındaki bir kredi ile Türkiye Sınai Kalkınma Bankası tarafından alınan 9 milyon dolar tutarındaki kredi de Türkiye'nin Dünya Bankasından sağladığı ilk kredilerdir (Candan, 2005:86).

Türkiye'nin Dünya Bankası ile olan ilişkileri, Türkiye'nin 1949 Temmuz'unda Dünya Bankası'na başvurması ve kalkınma yönünde yeni çabalara girişeceğini belirtmesi ile başlamıştır. Bu durumu izleyen 1949 yılı sonunda Barker adında bir uzman başkanlığında ilk Dünya Bankası heyeti Ankara'ya gelmiş Türkiye ekonomisi üzerine bir takım incelemelerde bulunmuştur. Barker raporu denilen bu rapor dönemin Başbakanı Adnan Menderesi rahatsız etmiştir. Raporda yapılacak yardımlara karşı bir takım sınırlamalar getirilmesi Başbakanı kızdırmış ve rapor reddedilmiştir (Güç, 2006:73).

Bu raporda, Türkiye'nin yatırım yapması gereken alanların önceliği dile getirilmiş, kamu kesiminde alınacak önlemler belirtilmiş ve önerilen programın uygulanabilmesi için çeşitli aşamalarda Türkiye'nin yardım almasının gerekliliği belirtilmiştir. Barker Raporu'nun uygulanabilmesi için Dünya Bankası tarafından bir heyet Ankara'ya gönderilmiş fakat, Türkiye'ye gönderilen heyetin başkanı Lieftnick ile dönemin Başbakanı Adnan Menderes arasında doğan anlaşmazlıklardan dolayı Dünya Bankası heyeti Ankara'dan ayrılmıştır (Güç, 2006:74).

Erdal Şen'e göre Celal Bayar bir takım görüşmeler için ABD'ye gitmiş ve burada Demirköprü Barajı ile ilgili kredi talebinde bulunmuştur. Bayar'ın isteği Dünya Bankası heyetince kabul görmeyince Adnan Menderes Dünya Bankası Türkiye ofisini kapattırılmış ve temsilcisini ülkeden göndermiştir (Şen, 2010:117)

Bu anlaşmazlığın etkileri 1972 yılına kadar sürmüştür. Bu yıllardan sonra ilişkiler ancak McNamara'nın başkanlığa gelmesinden sonra 1970'lerde düzelmeye başlamıştır. Bu durum nedeniyle Banka ile 1954-1966 yılları boyunca hiçbir kredi anlaşmasının imzalanmamıştır. Ancak bu dönemin son beş yıllık kesitinde (1962-1966) IDA fonlarından 75.7 milyon dolar tutarında %0,75 faizli, beşi 50 yıl ikisi de 49 yıl vadeli yedi kredi sağlanmıştır (Güç, 2006:73).

Banka'dan 1950-54 döneminde sağlanan toplam 60.7 milyon dolarlık kredilerin %64,4'ü altyapı yatırımlarına, %6,4'ü tarım kesimine, %29,2'si ise TSKB aracılığı ile özel girişimlere aktarılmıştır. 1966-70 döneminde anlaşmaya varılan 123,4 milyon dolarlık kredinin %60,7'si TSKB aracılığı ile özel girişimlere, %9,7'si tarım kesimine ve geri kalan %29,6'sı da hidroelektrik santral ve enerji nakil hattı yapımında kullanılmıştır. Bu arada IDA'dan yapılan kullanımlar da aynı koşullarla (10 yılı ödemesiz 50 yıllık vade ve %0,75'lik faiz oranı) 1973 yılına değin sürdürülmüştür (Gürsel, 1984:478).

1968-73 döneminde IDA'dan 102,8 milyon dolarlık kredi kullanılmıştır. Daha sonra düşük gelirli ülkeler için IDA'nın öngördüğü kişi başına düşen ulusal gelir sınırı düşürüldüğünden, Türkiye IDA kaynaklarından bir daha yararlanamamıştır. Dünya Bankası'ndan 1950 yılından itibaren sağlanan kredi miktarı yıllar itibariyle artış trendi göstermiştir (Gürsel, 1984:478).

1972 yılından itibaren Türkiye ve Dünya Bankası arasındaki gerginlik azalmaya başlarken, iç ve dış ekonomik ortamın yarattığı sorunlar Türkiye ekonomisini açmaza sokmaya başlamıştır. 1973 ve 1974 yıllarında yaşanan petrol krizi Türkiye'yi büyük dış açıklarla karşı karşıya bırakmıştır. Oysa Türkiye kriz

öncesi 1963 ve 1973 yılları arasında kalkınmayı istikrarlı bir şekilde gerçekleştirmiştir. Büyüme hızında ve enflasyonda başarılı bir performans sergilemiştir. Fakat, petrol fiyatlarının büyük artış gösterdiği 1974 yılına gelindiğinde ise bu durum tersine dönmüştür.

Hedefi enflasyonu düşürmek, yerli mevcut kaynakları iyileştirmek ve döviz gelirlerini artırmak olan ilk yapısal uyum kredi programı 1980 Mart ayında imzalanmıştır. Bu anlaşmayla Dünya Bankası Türkiye'ye 200 milyon dolar tutarında kredi sağlamıştır. Bu kredi ekonominin kısa dönemde istikrara kavuşturulması orta dönemde düzelmesi ve uzun dönemde de kalkınmanın gerçekleştirilmesi amacıyla talep edilmiştir. Kredinin yıllık faiz oranı %8,25 olarak belirlenmiş ve faizle alınan bu kredi tarım ve sanayi sektörlerinde üretim kapasitesini artırmak için ihtiyaç duyulan hammadde ve ara malı ithalinde kullanılacak döviz sağlanmak için kullanılmıştır. II. Yapısal Uyum Kredisi 1981-82 yıllarını kapsayacak şekilde 300 milyon dolar tutarında gerçekleşmiştir.

Yıllık faiz oranı %9,6 olan II. Yapısal Uyum Kredisi, ilk yapısal uyum kredisinin başlatmış olduğu reformları kapsamakla beraber ithalatta serbestleştirme ve KİT, vergi sistemi ve enerji sektöründe reformu öngörmektedir. III. Yapısal Uyum Kredisi Mayıs 1982'de imzalanmış, yıllık faiz oranı %11,6 ve kredi tutarı 304.5 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. III. Yapısal Uyum Kredisi'nin önceki yapısal uyum kredilerinden farkı, ithal edilecek malları değil ithal edilemeyecek malları belirtmesinden kaynaklanmaktadır (Güler, 1996:88-89).

IV. Yapısal Uyum Kredisi 1983 yılında %10,93 yıllık faiz oranıyla 300,8 milyon dolar tutarındadır. Önceki yapısal uyum kredilerinde olduğu gibi bu kredinin de amacı genel olarak ithalatı finanse etmektir. Yine bu kredide de III. Yapısal Uyum Kredisi'nde olduğu gibi ithal edilecek mallar değil ithal edilemeyecek mallar belirtilmiştir. V. Yapısal Uyum Kredisi 376 milyon dolar tutarında olup, 1984 yılında başlamış ve yaklaşık iki yıl için açılmıştır. Kredinin yine genel olarak ithalatı finanse etmesinde kullanılması öngörülmüştür (Güç, 2006:85).

Kredi kullanımı, 1980'li yıllarda 1970-1980 dönemine göre artış göstermiştir. 1970'li ve 1980'li yıllarda kredi kullanımındaki artışın en önemli iki sebebi Türkiye'nin izlemiş olduğu liberal ekonomi politikası ile bu dönemde Banka'nın kredi politikasında uyum kredilerine ağırlıklı olarak yer verilmesidir. 1990'lı yılların ilk yarısında yıllık olarak kullanılan Dünya Bankası kredileri ortalama bir seyir izlemiş, ancak 90'lı yılların ikinci yarısında özellikle 1998 ve 1999 yıllarında yıllık olarak sağlanan kredi miktarı 1 milyar dolar düzeyine ulaşmıştır. 2000 yılı ve sonrasında ise sağlanan kredi miktarı 1 milyar ABD Dolarını aşmış ve 2001 yılında 2.2 milyar ABD Doları tutarında kredi sağlanmıştır (Candan, 2005:87).

1985-1995 yılları arasında Banka Türkiye'ye su, sağlık, eğitim, sosyal koruma, enerji, ulaştırma, finans sektörü, tarım sektörü, kırsal kalkınma gibi birçok sektörde toplam 44 kredi sağlamıştır. Bu kredilerin toplam tutarı 6.964 milyon dolardır. Bu dönemde iptal edilen kredi tutarında büyük bir artış yaşanmış ve 1.612 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'de 1980 yılında uygulamaya konan yapısal uyum kredileri, 1985 yılında yerini sektörel uyum kredilerine bırakmıştır. Türkiye Dünya Bankasından 1985-89 döneminde tarım, enerji ve mali sektörler için kredi almıştır. Bu sektörler içinde yer alan mali sektör için iki sektörel uyum kredisi verilmiş ve Dünya Bankası'nın Türkiye'ye verdiği toplam dört sektörel uyum kredisi 1.325 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir (Güç, 2006:86).

İlk sektörel uyum kredisi tarım sektörüne yönelik olarak 1985 yılında imzalanmış ve 300 milyon dolar tutarında gerçekleşmiştir. Bu kredinin 288,8 milyon dolarlık bölümü tarımsal girdi ithaline, geriye kalan 11,2 milyon dolarlık bölümü tarım üretimini geliştirme amaçlı alımlara ayrılmıştır. İkinci sektörel uyum kredisi mali sektöre yönelik olarak 1986-1988 yılları için verilmiştir. Bu kredi, finansal araç çeşitliliği sağlayacak kaynak mobilizasyonu ve kaynak dağılımının etkin bir sistemini oluşturmayı hedeflemiştir. Mali sektöre yönelik bu kredinin harcama alanı

eğitim, bunun için gerekli donanım, burs ve danışmanlık hizmetlerine yöneliktir (Güç, 2006:87).

Mali sektöre yönelik uyum kredisinin ardından 1987-1989 tarihlerini kapsayacak şekilde 325 milyon dolar tutarında enerji sektörüne yönelik sektörel uyum kredi anlaşması imzalanmıştır. Bakanlar Kurulu kararına göre bu kredi “enerji sektörünün programlanmış yatırımlarının önümüzdeki üç yıl için gerekli finansman ihtiyacının bir bölümünü karşılamak maksadıyla” alınmıştır. Dünya Bankası ise Türkiye’nin talebini farklı şekilde ifade etmiştir. Banka Türkiye’nin “enerji sektörünün yapısal uyarlanmasını gerçekleştirecek bir faaliyet programı hazırladığını, bu programı uygulamak ve gerekli ithalatın finansmanı için yardım istediğini” belirtmektedir. Bu program, sektör yatırım stratejisi geliştirilmesini, sektör içindeki kurumların, kuruluşların ve diğer varlıkların işletme etkinlikleri, fiyat politikaları, akılcı yatırım planlaması ve koruma önlemleri açısından faaliyetlerini ve kurumsal çerçeveyi güçlendirecek programın gerçekleştirilmesini ve bunun için gerekli ivedi ithalatların siparişini içermektedir (Kapitan, 2001:100).

1950 yılından günümüze kadar Banka’dan alınan krediler çeşitlilik göstermektedir. Alınan krediler kredilerin niteliği yönünden belirli yatırım projelerinin finansmanı için verilen proje (yatırım) kredileri ve belirli sektörlerin yeniden yapılandırılması, ıslahı için verilen sektörel uyum kredileri, yahut yapısal reformların gerçekleştirilmesi, ekonomide liberalleşmenin sağlanması, özelleştirmenin hızlandırılması, sosyal dengesizliklerin giderilmesi gibi çeşitli amaçlarla verilen yapısal uyum kredileri olarak tasnif edilebilir. Ayrıca son dönemlerde Dünya Bankası “Ülke Yardım Stratejisi Programı” adı altında da kredi vermektedir. Türkiye bu kapsamda da Dünya Bankası Kredisi kullanmaya devam etmektedir.

2009 mali yılı sonu itibarıyla Türkiye’nin Dünya Bankası sermayesine katkısı 1 milyar doların biraz üzerinde olup, oy gücü 0.53 tür. Türkiye Dünya Bankası İcra Direktörleri Kurulunda Belçika, Avusturya, Macaristan, Belarus, Çek Cumhuriyeti,

Kazakistan, Lüksemburg, Slovenya ve Slovak Cumhuriyetinin bulunduğu ülke grubunda bulunmaktadır.

Dünya Bankası'nın gelir gruplarına göre yapmış olduğu ülkeler sınıflandırmasında Türkiye "orta gelirli" ülkeler sınıfında yer almakta olup, Bankadan aldığı kredilerde 4-5 yılı geri ödemesiz olmak üzere 17 yıl vade uygulanmaktadır (Çalış, Akgün ve Kutlu, 2006:93). Türkiye'yi Dünya Bankası ile ilişkilerde Hazine Müsteşarlığı temsil etmektedir. T.C. Merkez Bankası da Dünya Bankası varlıklarının nezdindeki hesaplar ile menkul kıymet hesaplarında yer almasının temininden sorumludur. Dünya Bankasından sağlanan kredi ve hibelerin, devir/tahsis edildiği kuruluşlar tarafından yapılan kullanımların ve çekimlerin büyük bir bölümü Hazine adına TCMB nezdinde tesis edilen özel döviz hesaplarında izlenmektedir (TCMB Bülten, Aralık 2009:6). Hazine Müsteşarlığı yalnızca Dünya Bankasında Türkiye'yi temsil etmez ayrıca Dünya Bankasından kredi almak isteyen bir kamu kuruluşu öncelikle bu projeyi Hazine Müsteşarlığına sunmak zorundadır. Hazine Müsteşarlığı ilgili kurum ile Dünya Bankası arasında bir nevi köprü görevi görür. Ayrıca bazı kuruluşların Bankadan kredi kullanabilmesi için bu kuruluşlara Devlet adına garanti verme işlevini de yerine getirir (Eğilmez, 1997:174).

Hazine Müsteşarlığında Dünya Bankası ile olan ilişkileri temel olarak Dış Ekonomik İlişkiler (DEİ) Genel Müdürlüğü üstlenmiştir. 4059 Sayılı Hazine Müsteşarlığı İle Dış Ticaret Müsteşarlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 1'inci maddesinin c bendi hükmüne göre DEİ Genel Müdürlüğü'nün görevleri arasında; yabancı devletler, uluslararası mali ve ekonomik kuruluşlar, bunların temsilcilik ve temsilcileri ile malî ve ekonomik konularda ülkemizi temsil etmek, temas ve müzakerelerde bulunmak, uluslararası malî ve ekonomik kuruluşlara üyelik ve temsil ilişkilerini düzenlemek, Hazine Müsteşarlığının görev alanına giren iç ve dış temaslarla ilgili protokol faaliyetlerini düzenlemek ve Müsteşarlıkça verilecek benzeri görevleri yapmak olarak sayılmıştır (Hazine Müsteşarlığı, 1994:2).

Ayrıca finansmanı Dünya Bankasınca sağlanan projelerin bağımsız denetimi Hazine Müsteşarlığı'nın denetim birimi olan Hazine Kontrolörleri Kurulu (HKK) tarafından dış denetimi ise Maliye Bakanlığı ve Sayıştay tarafından yerine getirilmektedir (Kaya, 2003:73).

Türkiye'nin 1980 yılından sonra başlattığı ekonomide serbestliği sağlamayı amaçlayan istikrar politikalarını desteklemek üzere, Dünya Bankasından sağlanan uyum kredilerinin payının artmasının Dünya Bankası kaynaklarının kullanımının artmasındaki en önemli sebeptir. 1980-1988 yılları arasında Banka ile imzalanan uyum kredisi miktarı 2.5 milyar dolar civarındadır.

Bağımsız Değerlendirme Grubu'nun 2005 yılında yayınladığı rapora göre *“Türkiye 1981’de Banka’nın ilk Yapısal Uyarlama Kredilerinden (SAL) birini aldı ve sonraki yıllarda bunu dört SAL daha izledi. Toplam taahhütler 1986-88 mali döneminde bir milyar doları aştı. Büyümenin hızlanmasıyla, Türkiye artık bir başarı örneği olarak görülüyordu, o dönemde Banka yetkililerinden birinin deyişiyle, Banka’nın gözdesi idi. 1988’de Türkiye portföyü Banka’da beşinci en büyük portföydü”* (Bağımsız Değerlendirme Grubu, Türkiye’de Dünya Bankası: Ülke Yardım Değerlendirmesi 1993-2004, 2005:5).

1980’lerin ortasında, Banka makroekonominin kontrol altına alınması ve daha önceki politika değişikliklerinin geliştirilmesi konusundaki başarısızlığın bir krize yol açabileceği konusunda giderek daha çok kaygı duymaya başladı. 1989 mali yılında, Banka, Türkiye ekonomideki istikrarı bozan yapısal sorunlar konusunda ilerleme göstermedikçe yeni uyarlama kredisi vermemeyi kararlaştırdı. Bunun sonucunda, toplam kredi düzeyi 1990’ların başında yılda yaklaşık 600 milyon dolara düştü. Banka Türk Hükümetinin negatif net transferler hakkındaki kaygıları ile ilgili olarak, yatırım kredileri sağlamak için fırsatlar arıyordu (a.g.e. s:5).

1993 ile 1998 yılları arasında, Banka Türkiye’ye su, sağlık, eğitim, sosyal koruma, enerji, ulaştırma, finans sektörü, tarım sektörü, kırsal kalkınma vb. gibi birçok sektörde toplam 22 kredi sağladı. Ama muadil kurumlar tarafından sınırlı

ölçüde sahiplenilmesi nedeniyle, 1993 yılında Türkiye portföyü Banka'da en zayıf portföylerden biri olarak görülmüyordu (a.g.e s:5).

İlerleyen yıllarda Banka ile Türkiye Hükümetinin diyaloglarının artması ve işbirliği çabaları sonuç vermiş ve Banka 1999 yılı Marmara Depremi ve 2001 yılı ekonomik krizi gibi beşeri ve ekonomik yıkımlarda Türkiye'ye istediği kredi desteğini vermiştir. Dünya Bankasının bir dönem Türkiye Ofisi Direktörü olan Ajay Chibber 1990'ların ortalarına gelindiğinde Türkiye ile Dünya Bankası İlişkilerinin yeniden bir rehabilitasyona ihtiyaç gösterdiğini Marmara Depreminin de bunun için bir vesile olduğunu söylemektedir. Bu aşamada Banka direkt proje kredilerinden ziyade Türkiye'deki yapısal ve örgütsel reform çabalarına destek vermeyi öncelik haline getirmiştir. Bankacılık, enerji ve telekomünikasyon gibi sektörlerin yeniden düzenlenmesi yönünde Türk Hükümetine destek verilmiştir. Bu dönemde Banka Türkiye'deki yardımlarını yönlendiren dört stratejik hedef belirlemiştir. Bunlar; program kredileri aracılığıyla geniş alanda etki uyuracak alanları desteklemek, bilgi paylaşımı konusunda yardım, diğer kalkınma ortakları ile birlikte çalışmak ve Türkiye'nin gelecekte yardıma ihtiyaç duymayacak hale gelmesi için kurumların güçlendirilmesine çalışmak (Indermit, Pugatch: 2005:215-240)

1999 mali krizi sırasında, Banka, Fon ile yakın işbirliği içinde çalışarak istikrar programının yapısal öğelerinin tanımlanmasına yardımcı olmuş ve onu 760 milyon \$ tutarında bir Ekonomik Reform Kredisi ile desteklemiştir. 2000 Ülke Yardım Stratejisi (CAS) uzun süredir beklenen ikinci nesil reformların gelişini bildirmiş ve Türkiye'nin üç yıllık süre için planlanan 5 milyar \$ tutar ile bir kredi programına dahil edildiğini belirtmiştir. Ülke yardım stratejileri ve bunların sonuçlarına ileride ayrıca değinilecek, ayrıca bankanın 1994-2003 dönemi Türkiye faaliyetlerine ilişkin bir de değerlendirme yapılacaktır.

Gelişmekte olan bir ülke statüsündeki Türkiye büyük yatırım projelerinin finansmanı, altyapı sorunlarının çözümü, tarım, hayvancılık, enerji sektörlerinin yeniden yapılandırılması, kamu yönetimi ve hukuk alanlarında reformların

yapılması, endüstrinin geliştirilmesi, ihracatın finansmanı, eğitim ve sağlık sisteminin iyileştirilmesi, özelleştirme uygulamalarının yapılabilmesi, çeşitli tarihlerde yaşanan deprem ve sel gibi doğal afetlerin gerektirdiği yatırımların yapılabilmesi, sosyal alanda yaşanan çeşitli sorunların, özelleştirme sonucunda yaşanan istihdam probleminin ve gelir adaletsizliğinin olumsuz etkisinin azaltılması gibi çeşitli amaçlarla Dünya Bankası kredisi kullanmıştır (Candan, 2005:95).

4.2.Dünya Bankasının Türkiye'ye Yönelik Ülke Destek Stratejisi ve Değerlendirilmesi

Yeni bir politika olarak kullanılmaya başlayan ve belli koşullara göre kredi verme taahhüdü olan Ülke Destek Stratejisi (CAS) Dünya Bankası İcra Direktörleri Kurulu tarafından 1998 Temmuzunda kabul edilen Dünya Bankasının yeni bir çalışma yöntemidir (Halişçelik, 2008:139).

CAS faydalanıcı ülke yetkilileriyle Dünya Bankası yetkililerinin ortak çalışmaları sonucunda hazırlanan ve katılımı ön plana alarak hazırlanan önemli hususların hükümet ve sivil toplumun geniş kesimleri ile tartışıldığı bir belgedir. Müzakereleri Türkiye adına Hazine Müsteşarlığı yürütmekte olup, teknik konularda ilgili Bakanlıklar ve Devlet Planlama Teşkilatı ile koordinasyon içerisinde genel ekonomik politikalar ve makro-ekonomik hedefler dikkate alınarak sonuçlandırılmaktadır. CAS Dünya Bankası'nın genellikle üç-dört yıllık bir dönem için bir ülkedeki operasyonlarına rehberlik eden iş planı niteliğindedir

4.3.Türkiye'de CAS'ın Alt Yapısı

Türkiye için birinci CAS, 28.11.2000 tarihlidir. Bu CAS'ın hemen öncesinde ve CAS periyodu süresince DB'nin yürüttüğü toplam beş kredi anlaşması bulunmaktadır. II.CAS döneminde yine reformları yürütmek amacıyla kullanılan birer araç olarak, I.CAS döneminden itibaren işleyen anlaşmaların yanı sıra, PFPSAL III ve EFIL II devreye girmektedir (Kayıkçı,2004:2).

Bu program amaçlı kredilerin altında bir de sektörel proje kredileri yürümektedir. Temel eğitim projesi, sağlık sektörü dönüşüm projesi bu kredilere örnek olarak verilebilir. Ayrıca, reform programının uygulanmasını destekleyici ve Banka girişimleri için temel hazırlayıcı nitelikte analitik çalışmalar yürütüldüğü görülmektedir. Ülke Ekonomik Memorandumu, Ülke Mali Sorumluluk Raporu söz edilen çalışmalardandır.

Türkiye için hazırlanan ilk CAS, 28.11.2000 tarihinde hazırlanan ve üç yıllık bir periyodu kapsayan, ekonomik reformları, yaşam standartlarını ve sosyal refahın analizini temel alan çalışmadır. Yüksek düzeyde bir sürdürülebilir gelişmeyi başarmak, bu program için temel amaç olup, Hükümetin yaşam şartlarını geliştirme, yoksulluğu ve ekonomik zayıflığı azaltma stratejisinin merkezinde yer almaktadır. I.CAS programı beş ana konu üzerine odaklanmıştır.

- Büyüme ve istihdam sağlamak için reformları tamamlamak
- Kamu yönetimini ve hesap verebilirliği geliştirmek
- Sosyal hizmetleri ve sosyal güvenliği genişletmek
- Çevresel yönetimi ve felaketleri azaltmak
- Teknolojik yeterliliği hızlandırmak

Bu beş temel üzerine inşa edilen stratejinin, IMF'in stand-by düzenlemeleri ile paralel gitmesi öngörülmüştür (Kayıkçı, 2004:4).

2000 Aralık ayında yürürlüğe giren bu ilk CAS, Türkiye'nin temel reformları gerçekleştirmesi için IMF ile koordineli bir biçimde orta vadeli programın yürütülmesi olarak tanımlanan Yüksek Performans Senaryosunun (high case) gerçekleşmesi durumunda, Türkiye'ye üç yıl içinde Banka' dan 2,4 Milyar USD yapısal uyum kredisi (policy loans) ve 2,6 Milyar USD da proje kredisi (investment loans) olmak üzere toplam 5 Milyar USD tutarında kaynak sağlanması hedefini içermektedir. Eksik Reform Senaryosu'nda (low case) ise, beklentilerin olumsuz olması neticesinde 3 yıllık süreçte, sadece bazı yatırım projelerinin finansmanı amacıyla, ancak 1 milyar ABD Doları kadar kaynak aktarabileceği öngörülmüştür.

2001 yılının ilk yarısında yaşanan ekonomik gelişmelere paralel olarak FY01-03 CAS Programı'nda revizyon yapılarak "Yüksek Performans Senaryosu" altında toplam 6.2 Milyar USD finansman kullanılması öngörülmüştür (Hakimoğlu, 2003:61-62).

2000 Yılında uygulamaya geçen ilk CAS'ın, 2001 yılında ilerleme raporu çıkarılmıştır, ilerleme raporunun ardından hazırlanan ikinci CAS, 02.10.2003 tarihlidir ve 2004-2006 dönemini kapsamaktadır. Bu CAS, krizlerin (doğal afetler ve mali krizler) yeniden ortaya çıkma riskini azaltmayı, temel reformları uygulama yönündeki adımların sürekliliğini sağlamayı ve yönetimi güçlendirmeyi kapsar. Gelecek 3 yıl için Türkiye'nin yeni CAS'ı 4,5 milyar dolarlık bir borç verme programını planlamaktadır. Bu II. CAS ile DB Grubunun stratejisinin amacı, ekonomik zayıflığını azaltmak, yüksek ve istikrarlı gelişmeyi başarmak için temel reformları uygulamada Türkiye'ye yardım etmek olarak ifade edilmektedir. DB Grubu, ayrıca, AB üyeliğine ülkenin hazırlanması gibi bazı ihmal edilen sosyal ve çevresel problemleri ele almada yetkililere yardım edeceğini de belirtmektedir.

II. CAS Programı 2004 -2007 yılları arasında uygulanmış ve aşağıda yer alan 3 konuyu temel olarak hedef almıştır.

1-Temel reformları uygulama yönünde destek vermek

2-Yeniden bir kriz ortamına girilmesi riskini azaltmak

3-AB üyeliğine yönelik hazırlıklarda karşılaşılan birçok ekonomik güçlüğü ele alınması hususunda Türkiye'ye destek vermek.

Bu üç temel üzerine oturtulan II. CAS, dört kalkınma teması etrafında oluşturulmuştur:

1-Sağlam bir makro ekonomi ve yönetim

2-Adil insani ve sosyal kalkınma

3-Cazip iş ortamı ve bilgisi

4-Güçlü çevresel yönetim ve doğal afet önleme.

2004-2006 dönemini kapsayan II. CAS Programı altında, söz konusu dönemde ülkemize, yüksek performans senaryosuna göre toplam 4.5 milyar ABD Doları, düşük performans senaryosuna göre ise toplam 1.5 milyar ABD Doları finansman sağlanması öngörülmektedir. Ayrıca, geniş çaplı herhangi bir doğal afet olması durumunda 500 milyon ABD Doları tutarında ilave kaynak sağlanması da planlanmıştır. (Hakimoğlu, 2003:62)

4.4.Bankanın 1993-2004 Yılları Arasında Türkiye'deki Yardımlarının Değerlendirilmesi

Dünya Bankası Türkiye'de 1994-2003 yılları arasında gerçekleştirdiği faaliyetlerini bir raporla değerlendirmiştir. Bu bölümde bu rapordan bazı alıntılar yapılarak Bankanın faaliyet projeksiyonlarına ve faaliyetleri sonucu Türkiye'de ne kadar başarılı sonuçlar aldığına yönelik bir özet sunum yapılmıştır.

1994-98 döneminin başında, Banka 1988'den beri süregelen düşüşten bu yana, Türkiye ile ilişkileri yeniden geliştirmek için yeni bir fırsat görmüştür. Ne var ki uygulamada hükümet koalisyon ortakları arasında politika önlemlerine ilişkin bir konsensüs sağlamanın zorlukları nedeniyle büyük ölçüde kısıtlanmıştır. 1994 yılında kriz patlak verdiğinde, Banka hükümetin taahhüdüne ilişkin bir sınama olarak amaçlanan, uyarılama kredisi için uzun bir koşullar listesi hazırlamıştır. Daha sonra, ekonominin hızla yeniden canlanmasıyla, "fırsat penceresi" kapanmış ve 1990'ların sonuna doğru, diyalog tedricen yeniden kurulmuştur. 1997 ve 1998 mali döneminde, portföyde büyük çaplı bir yeniden yapılandırma bazı sektörlerde yeni krediler için yer açmıştır. 1998 mali yılında, hükümetin zorunlu eğitimi beş yıldan sekiz yıla çıkartan önemli bir tasarımı yasalaştırması üzerine, Banka hükümetin destek talebine hızla yanıt vermiştir. 1999 yazında Marmara depremi bu ilişkide bir dönüm noktası olmuş; Banka hızla harekete geçerek acil yardım sağlamış ve hükümetle birlikte

gelecekteki afetlerin etkilerini hafifletecek önlemler üzerinde çalışmayı önermiştir. (Bağımsız Değerlendirme Grubu, 2005:5-6)

1999 mali krizi sırasında, Banka, Fon ile yakın işbirliği içinde çalışarak istikrar programının yapısal öğelerinin tanımlanmasına yardımcı olmuş ve onu 760 milyon dolar tutarında bir Ekonomik Reform Kredisi ile desteklemiştir. Ekonomi istikrar çabalarına büyümenin tekrar artması, enflasyonun ve faiz hadlerinin düşmesi ile yanıt vermiştir. 2000 Ülke Yardım Stratejisi (CAS) uzun süredir beklenen ikinci nesil reformların gelişini bildirmiş ve Türkiye'nin üç yıllık süre için planlanan 5 milyar dolar tutar ile bir kredi programına dahil edildiğini belirtmiştir. Fon tarafından desteklenen programın 2001 başlarında çökmesine rağmen, Banka yapısal reform gündeminde gerekli diğer adımların tanımlanmasına yardımcı olmayı sürdürmüştür. Mart 2001'de uygulanan ek reform önlemlerinin ardından, Banka 2002 mali döneminde Türkiye'nin programını 3.5 milyar dolar tutarında yeni taahhütlerle desteklemiştir. Bu, en iyi senaryoda 2 milyar dolar artış anlamına gelmektedir ve Banka'nın o yıl kredi açtığı tüm ülkeler arasında en yüksek miktardır. Yüksek kredi düzeyleri hem Banka'nın durumda sürdürülebilir bir değişikliği destekleme taahhüdünü hem de Türk yetkililerin bu desteğe verdiği değeri teyit emiştir (Bağımsız Değerlendirme Grubu, 2005:6).

Kasım 2002 seçimleri sonucunda, 1991 yılından beri Türkiye'de ilk kez bir çoğunluk hükümeti görev almıştır. Yeni Hükümet ve üst yönetim dikkatlerini ilk olarak, Fon tarafından desteklenecek olan program içi önceliklerin belirlenmesi üzerinde yoğunlaştırmıştır. Bir yıldan uzun bir süredir, Banka daha önceki Hükümet ile kararlaştırılmış olan eğitim uyarlanabilir program kredisinin (APL) ikinci tranşı haricinde kredi vermemiştir. Hükümet o sırada 2000 ekonomik reform kredisinin (APL) ikinci diliminin şartlarını tam olarak yerine getirmemiştir. Telekomünikasyon ve enerji sektörünün özelleştirilmesinde ileri adım atma konusunda pek istek yok gibi görünmektedir. Ancak, stabilizasyon programı ile, Hükümet dikkatini Bankanın destek programı kapsamındaki yapısal alanlar üzerinde yoğunlaştırmıştır. Özelleştirme yeni hamle yapmış ve Banka'nın ERL'nin ikinci dilimini vermesini ve

üçüncü programatik mali sektör ve kamu sektörü kredisi (PFPSAL III) ve diğer bir dizi kredi işlemini onaylamasını mümkün kılan bir anlaşmaya varılmıştır.

Bağımsız Değerlendirme Grubu (IEG) tarafından hazırlanan raporda Banka 1980 sonrası Türkiye'nin ekonomi politikalarında libelleşmeye gittiğinin ve bunun sonucunda ihracatla birlikte büyüyen geliştığinin altını çizerek, büyük tarım sübvansiyonlarının, yüksek emekli maaşı artışlarının ve kamu yatırımlarının artmasının zamanla ekonomiyi dengeden uzaklaştırdığını belirtmektedir. (Bağımsız Değerlendirme Grubu, 2005:11).

Banka bu dönemde programını genel hatlarıyla dört dayanağa göre şekillendirmiştir. Bunlar sırasıyla: makroekonomik yönetim; mali sektörü ve altyapıyı da kapsayan büyüme, rekabet gücü ve üretkenlik, yoksulluğun azaltılması ve doğal kaynakların yönetimi. Bu dört dayanak içinde, Bankanın stratejileri için 10 hedef belirlenmiştir.. Bankanın belirlediği bu 10 hedef Tablo 18'de sunulmuştur (Bağımsız Değerlendirme Grubu, Türkiye'de Dünya Bankası, Ülke Yardım Değerlendirmesi 1994-2003, 2005:8).

TABLO 18A: ÜLKE DESTEK STRATEJİSİ TÜRKİYE HEDEFLERİ	
STRATEJİ ÖĞESİ	GEREKÇE
Kamu mali yönetiminin iyileştirilmesi	Bütçenin saydamlığının olmaması ve özellikle sübvansiyonların ve görev zararlarının bütçe dışı fonlarla karşılanması daha iyi mali yönetim açısından önemli bir engeldi.
Kilit yapısal reformların desteklenmesi	Vergi tahsilatı aynı gelir düzeyindeki ülkelerdeki ile orantılıydı. Sorun sübvansiyon programlarına, yapısal dengesizliğe yol açacak şekilde aşırı harcama yapılmasıydı.

Kaynak: Bağımsız Değerlendirme Grubu, Türkiye Ülke Yardım Değerlendirmesi, 2005:8

TABLO 18B: ÜLKE DESTEK STRATEJİSİ TÜRKİYE HEDEFLERİ	
STRATEJİ ÖĞESİ	GEREKÇE
Bankacılık sisteminin güçlendirilmesi ve mali aracılığın derinleştirilmesi	Bankacılık sistemi devlete ait menkul kıymetleri satın almak yurtdışında borçlanarak yüksek riskli faaliyetlere girmişti. Düzenleyici çerçeve ve bankaların denetlenmesi bunun temsil ettiği riske göre yetersizdi. Bankaların kendileriyle bağlantılı büyük sanayi gruplarına kredi verme haricinde, özel sektöre kredi vermek için teşviki yoktu. Özellikle küçük ve orta büyüklükte işletmeler (KOBİ'ler) fonlara sınırlı olarak erişebiliyordu.
Alt yapının yönetiminin iyileştirilmesi	Kamu altyapısının yönetimi mali olarak sürdürülemez nitelikteydi. Devlet tarafından yürütülen altyapı hizmetleri yatırım için gerekli kaynakları yaratmıyordu ve verimlilik için yönetsel kapasiteleri yoktu. Altyapı hizmet fiyatları ve sistem kayıpları yüksek, tahsilatlar düşüktü.
Üretkenliğin artırılması	Özel sektör iyi gelişmişti, ama büyük aile şirketleri gruplarının baskın olması ve ekonominin yüzde 3-50'sini kapsadığı tahmin edilen kayıt dışı sektör gibi yapısal aksaklıklar vardı. Rekabet tabanının bilgi ekonomisine entegrasyon sağlayacak ayarlamalara ihtiyacı vardı, ama teknolojik yükseltmelere kurumsal destek sağlanmaması bunu engelliyordu. Doğrudan yabancı yatırım, kısmen yönetim ve yolsuzluk gibi ciddi sorunlara ilişkin algılama nedeniyle, benzer ülkelerde çok daha düşüktü.
Hakkaniyetin, İstihdamın ve Sosyal Korumanın Desteklenmesi	Aşırı yoksulluk az olmakla birlikte, nüfusun yaklaşık yüzde 30'u gıda ve gıda dışı öğeleri kapsayan şekilde tanımlanan geniş yoksulluk kategorisine dahildi. Genel olarak istihdam oranları ve özellikle kadınların işgücüne katılım oranı OECD içinde en düşük düzeydeydi.

Kaynak: Bağımsız Değerlendirme Grubu, Türkiye Ülke Yardım Değerlendirmesi, 2005:8

TABLO 18C: ÜLKE DESTEK STRATEJİSİ TÜRKİYE HEDEFLERİ	
STRATEJİ ÖGESİ	GEREKÇE
Sağlık Standartlarının İyileştirilmesi	Sağlık göstergeleri benzer ülkelerden düşüktü ve özellikle daha yoksul olan doğu bölgesinde düşüktü. Birincil sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve ülkenin sağlık hizmeti yetersiz yörelerinde anne ve çocuk sağlığına özel dikkat gösterilmesi gerekiyordu.
Eğitimin Kapsamı ve Kalitesinin Arttırılması	İlk ve orta öğretimin kapsamı ve kalitesi Türkiye'nin gelir düzeyine göre düşüktü, özellikle de daha yoksul bölgeler de ve kızlar açısından. Politikaları belirleyenler, ilk ve orta öğretimin kapsamı ve kalitesi pahasına, eğitilmiş işgücü yetiştirmek için meslek eğitimi ihtiyaçlarına ağırlık vermişlerdi.
Çevresel Bozulmanın Azaltılması	Türkiye'nin kaynakları bozulma riskiyle karşı karşıyaydı (toprak erozyonu, su ve su kalitesi, hava ve sınavi kirlilik). Dönemin başında, Çevre Bakanlığı yeni kurulmuştu ve izleme sistemleri henüz yoktu. Ayrıca, kapasitenin Türkiye'nin uluslararası ve bölgesel anlaşmalardaki yükümlülüklerini karşılamasını sağlayacak şekilde güçlendirilmesi gerekiyordu.
Daha iyi Bir Afet Yönetiminin Desteklenmesi	Türkiye'de deprem ve sel riski çok yüksektir. 1999 afetlerinden sonra, sadece afet sonrası yardımın yeterli olmadığı, erken uyarı ve afete müdahale sistemlerinin iyileştirilmesi gerektiği açıkça görülmüştür.

Kaynak: Bağımsız Değerlendirme Grubu, Türkiye'de Dünya Bankası, Ülke Yardım Değerlendirmesi 1994-2003, 2005:8

Banka Hedeflere ulaşmadaki performansı “Sonuçlar” yönüyle belirlerken çeşitli değerlendirme kategorileri kullanır bunlar: Yüksek Derecede Tatmin Edici, Tatmin Edici, İlimli Ölçüde Tatmin Edici, İlimli Ölçüde Tatmin Edici Değil, Tatmin

Edici Değil ve Yüksek Derecede Tatmin Edici Değil olmak üzere altı tane değerlendirme kategorisidir.

Banka'nın stratejisinde desteklenen dört dayanakta genel sonuç ılımlı ölçüde tatmin edici olarak değerlendirilmektedir. Bu değerlendirme 1994-98 mali döneminin tatmin edici olmayan sonuçları ile 1999-2004 mali döneminin çok daha iyi sonuçlarının bir birleşimidir.

Independent Evaluation Group (IEG) tarafından hazırlanan söz konusu raporda değerlendirmelere yönelik şöyle denilmektedir: *“Önceki dönem için yapılan tatmin edici değil değerlendirmesi kilit göstergelerden bazılarının kötüleştiği, iki dayanaktan ilkinin daha yüksek ağırlığını yansıtmaktadır. 1999-2004 mali dönemi için tatmin edici değerlendirmesi makro istikrarın sağlanmasında iyi sonuçlar elde edilmesini ve mali dengelerde önemli bir düzelme ve bunun yanında mali sektör ve altyapının kurumsal temelinde ve bazı sosyal göstergelerde olumlu olmakla birlikte daha az çarpıcı gelişmeleri yansıtmaktadır. Çevre alanında bazı bakımlardan daha zayıf sonuçla hem Türkiye hem de Banka'nın makroekonomik ve mali alanlardaki stratejik odaklanmasını yansıtmaktadır. Kurumsal gelişme önemli olarak değerlendirilmiştir. Dönem içinde gerekli mevzuat çerçevesi ve düzenleyici kurumların büyük çoğunluğu uygulamaya konuldu”*.

“Önemli eksiklikler ilgili bakanlıkların politika ve uygulama kapasitelerinin güçlendirilememiş ve yönetim ve yolsuzlukla mücadele çerçevesinin güçlendirilememiş olmasıdır. Kurumsal gelişmeler ve AB üyeliği için müzakerelerin sağladığı itici güç göz önüne alındığında, sürdürülebilirlik muhtemel olarak değerlendirilmektedir” (Bağımsız Değerlendirme Grubu, 2005:59).

Bu değerlendirme sonucunda Bankanın Türkiye'deki faaliyetlerine ilişkin Tablo 19 aşağıda belirtilmiştir.

TABLO:19 TÜRKİYE CAS UYGULAMA SONUÇLARI			
DAYANAK	SONUÇLAR	KURUMSAL GELİŞME ETKİLERİ	SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK
Makroekonomik istikrar	İlımlı Ölçüde Tatmin Edici	Önemli	Muhtemel
Büyüme, üretkenlik ve rekabet gücü	İlımlı Ölçüde Tatmin Edici	Önemli	Muhtemel
Yoksulluğun azaltılması ve sosyal kalkınma	İlımlı Ölçüde Tatmin Edici	Mütevazı	Muhtemel
Çevre ve doğal kaynak yönetimi	İlımlı Ölçüde Tatmin Edici Değil	Mütevazı	Muhtemel
Tüm Dayanaklar	İlımlı Ölçüde Tatmin Edici	Önemli	Muhtemel

Kaynak: Bağımsız Değerlendirme Grubu, Türkiye’de Dünya Bankası, Ülke Yardım Değerlendirmesi 1994-2003, 2005:59

Tabloda belirtilen ve ülke destek stratejisinin dört dayanağını oluşturan alanlarda genel olarak sonuçlar ılımlı olarak tatmin edici bulunmuştur. Sadece çevre ve doğal kaynak yönetimi alanlarında sonuç ılımlı ölçüde tatmin edici değil denilmiştir. Makro ekonomik gelişmeler, büyüme, üretkenlik ve rekabet gücündeki gelişmelerin önemli ölçüde olduğu belirtilmiştir. Tüm dayanaklar açısından sürdürülebilirlik ise muhtemel olarak değerlendirilmiştir.

4.5.2004-2007 Yılları CAS Uygulama Sonuçları ve CAS Tamamlama Raporu

Türkiye’nin stratejik hedefleri ile uyumlu olarak hazırlanan II.CAS Programı“sağlam bir makro ekonomi yönetimi”, “adil bir insani ve sosyal kalkınma”, “cazip iş ortamı ve bilgisi” ve “güçlü bir çevresel yönetim ve doğal afet önleme” olmak üzere dört kalkınma teması etrafında oluşturulmuştur. II. CAS destek programının sonuçları “Türkiye 2004-2007 Yılları Ülke Destek Stratejisi Tamamlama Raporu’nda analiz edilmiştir. Ülke Destek Stratejileri Tamamlama Raporu Türkiye’ye yönelik 2004-2007 mali yıllarını kapsayan Ülke Destek

stratejisinin etkililiğini değerlendirmektedir. Raporda beklenen sonuçlara ne ölçüde ulaşıldığı ölçülmekte ve çıkarılan temel dersler vurgulanmaktadır. (Türkiye Ülke Destek Stratejisi Ek 4, 2008:1-59).

TABLO 20:TÜRKİYE'NİN UZUN VADELİ STRATEJİK HEDEFLERİ			
A.Ekonomik ve sosyal yapının dönüştürülmesi	B.Sağlık ve eğitim seviyesinin yükseltilmesi	C.Bilimsel ve teknolojik kapasitenin güçlendirilmesi	D.Çevrenin Korunması
CAS KALKINMA TEMALARI			
a.Güçlü Makroekonomi ve yönetişim	b. Adil beşeri ve sosyal kalkınma	c. Cazip iş ortamı ve bilgisi	d. Güçlü çevresel yönetim ve afet önleme
- Kamu kredi itibarı göstergelerinin sürdürülebilir seviyede istikrarlı hale getirilmesi - %5 civarında daha az oynak ekonomik büyüme - Tek haneli enflasyon	- Aşırı yoksulluk oranının düşük seviyede tutulması ve - Temel eğitimde net okullaşma oranının %99'un altına düşmemesi, kızların okullaşma oranının yükseltilmesi - Çocuk ölüm oranının düşürülmesi ve anne sağlığının iyileştirilmesi	- İhracat artış oranının GSMH artış oranını geçmesi - Doğrudan yabancı yatırımların CAS dönemi boyunca 1,5 milyar dolara ulaşması - Finans piyasalarında istikrarın artması	- AB çevre standartları ile uyum sağlanması -Afet önleme ve yönetim sisteminin iyileştirilmesi
Başarıldı	Büyük ölçüde başarıldı	Başarıldı	Kısmen başarıldı
BEKLENEN DÜNYA BANKASI TEMEL ÖLÇÜTLERİ			
-Temel sonuçlar ile tutarlı ve tatmin edici bir makroekonomik çerçeve - Kamu sektörü reformlarının uygulanması	- Sağlık, eğitim ve sosyal korumaya yönelik kamu harcamalarının kriz öncesi seviyelerde tutulması -Okulların yenilenmesi ve modernizasyonu - Temel sağlık hizmetlerine erişimin ve hizmet kalitesinin yükseltilmesi	- İşletmelerin ihracat kapasitesinde artış - Genel yatırım ortamında iyileşme ve bir yatırım tanıtım ajansının kurulması - Finans piyasalarını düzenleyen kurumların bağımsızlığını sürdürmesi - Kamu bankalarının özelleştirilmesinin tamamlanması	- AB bağlamında güncellenmiş Çevre sektörü öncelikleri - Özel konutlar için zorunlu sigorta uygulamasının getirilmesi -İnşaat yönetmeliklerinin uygulanması ve yaptırımli bir sistemin Oluşturulması ve acil duruma hazırlık çalışmalarının güçlendirilmesi
Başarıldı	Başarıldı	Büyük ölçüde başarıldı	Kısmen başarıldı

Kaynak : Dünya Bankası-Türkiye Ülke İşbirliği Stratejisi 2008-2011, S.30

Tablo 20'den anlaşılacağı üzere Türkiye'nin uzun vadeli dört adet stratejik hedefi bulunmaktadır ve bu hedefler ile ilişkili yine dört adet CAS kalkınma hedefleri bulunmaktadır. Tablonun en alt bölümünde ise Dünya Bankası'nın bu dört temel alandaki beklentileri yer almaktadır. Bu hedeflerin geneline bakıldığında hedeflerin başarıldığını görmekteyiz. Adil ve Beşeri Sosyal Kalkınma hedefinin büyük ölçüde başarıldığı diğer alanlardan güçlü makro ekonomi ile cazip iş ortamı ve bilgisi hedeflerinin ise başarıldığı, güçlü çevresel yönetim ve afet önleme hedefinin ise kısmen başarıldığı görülmektedir.

4.6.Dünya Bankasının 2008-2011 Mali Dönemi İçin Türkiye İle Ülke İşbirliği Stratejisi

Ülke Ortaklık Stratejisi (CPS) Dünya Bankası'nın bir ülke dahilinde, genellikle üç ila dört yıllık bir süre için faaliyetlerine yol gösteren çalışma planıdır. Ülkenin ekonomik ve sosyal performansını, başlıca kalkınma sorunlarını tanımlar ve hükümetin kalkınma stratejisini özetler. Bu bağlamda, Ülke Ortaklık Stratejisinin kapsadığı süre boyunca, o ülkeye Dünya Bankası'nın önerdiği yardım paketinin ana hatlarını gösterir. Buna Banka'nın o ülkede planlanan tüm faaliyetleri, yani borç verme, analitik çalışmalar ve teknik yardım dahildir. Dünya Bankası'nın önerdiği ortaklık bir uluslararası kalkınma kurumu olarak görevini ve ülkenin kalkınma çabasına en çok hangi katkıları yapabileceğini yansıtır (<http://web.worldbank.org>, Erişim Tarihi: 02.09.2010).

Ülke Ortaklık Stratejisi ülkenin sosyoekonomik kalkınma göstergeleri ve kilit ekonomik kalkınma hedefleri gibi “bölümleri”, hükümet tarafından benimsenen reform programının kısa bir tanımlamasını ve Dünya Bankası Grubu tarafından önerilen şekilde, ülke ile işbirliği için önlemler dizisini içerir. Dünya Bankası Grubu içinde Ülke Ortaklık Stratejisi birkaç aşamadan geçer. (a) Banka'nın Faaliyet Komitesi tarafından tartışma; (b) Banka'nın üst yönetimi tarafından tartışma, ve (c)

Banka'nın 180 üzerinde üyesinin görüş ve menfaatlerini temsil eden ve nihai karar yetkisine sahip olan Kurul tarafından inceleme ve tartışma

Kısaca, Ülke Ortaklık Stratejisi (CPS) Dünya Bankası'nın ilgili ülkelerle o ülkelerin kalkınma programları ile ortaklık için öncelikli alanlara ilişkin detaylı bir rapordur. Türkiye için son strateji 2008 – 2011 mali yıllarını kapsamaktadır. Türkiye ile Dünya Bankası arasında önceleri var olan ülke destek stratejileri yerini ülke işbirliği stratejisine bırakmıştır. Türkiye ülke işbirliği stratejisini Türkiye'nin dokuzuncu kalkınma planı şekillendirmiştir. Bu işbirliği stratejisinde Türkiye'nin kendi stratejisi, vizyonu dikkate alınarak doğrudan Türkiye'nin Dokuzuncu Kalkınma Planında yer alan öncelikleri çerçevesinde Bankanın Türkiye'ye yardımı yerine işbirliği vurgulanmıştır.

Dünya Bankası ile Türkiye arasında önümüzdeki dört yıllık dönemde 6,2 milyar ABD Doları tutarında finansman sağlanmasına yönelik CPS 28 Şubat 2008 tarihinde Banka İcra Direktörleri Kurulu tarafından görüşülmüş ve onaylanmıştır. Türkiye bu şekilde sağlanacak finansman içerisinde kalkınma politikası kredilerinin payının %50 civarında olmasının beklendiği ve 2007 mali yılı ile 2011 mali yılları arasında Banka'nın Türkiye'nin Banka nezdindeki yükümlülüklerini en fazla 4,5 milyar dolar artıracığı ilgili işbirliği strateji belgesinde belirtilmiştir.(Ülke İşbirliği Stratejisi, 2008:39)

Ülke İşbirliği Stratejisinde vizyon olarak Türkiye'nin, 2007–2013 dönemini kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planında belirtilen kalkınma vizyonu ölçü alınmıştır. Strateji belgesinde “İstikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen, AB'ye üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye” olarak tanımlanan vizyon Dünya Bankası'nın da görüşünü ve desteğini yansıtmaktadır (a.g.e. s:38).

Dünya Bankası Grubu'nun 2008-2011 dönemine yönelik yeni Ülke İşbirliği Stratejisinin (CPS) hedefi, Hükümet'in kalkınma stratejisi ile tam entegrasyon

yoluyla ülkenin kalkınma vizyonunu hızlı, sürdürülebilir ve adil paylaşımli büyüme gerçekleştirmesinde, Türkiye ile işbirliği yapmaktır. Buna göre, CPS doğrudan Türkiye'nin Dokuzuncu Kalkınma Planı'na ve Hükümet Programı'na göre şekillendirilmiştir ve üç ana kalkınma eksenine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu üç ana eksen şunlardır.

1. Rekabetin ve İstihdam Olanaklarının Arttırılması

Bu eksen kapsamındaki temel hedefler şunlardır:

- a) Makroekonomik istikrarı korumak ve ekonomik büyümeyi sürdürmek
- b) Yatırım ortamını iyileştirmek ve ekonomideki kayıt dışılığı azaltmak
- c) İşgücü piyasasının esnekliğini arttırmak ve becerileri geliştirmek
- d) Finans sisteminin sağlam yapısını korumak ve finansmana erişimi iyileştirmek
- e) Teknolojinin benimsenmesini sağlamak ve inovasyonu geliştirmek
- f) Türkiye'de verimli ve sürdürülebilir enerjiye yönelik artan talebi karşılamak
- g) Tarım dışı alanlarda istihdam yaratılmasını teşvik etmek; tarım sektörünün ve tarım dışı sektörlerin rekabetçiliğini arttırmak.

2. Adil Beşeri ve Sosyal Kalkınma

Ülke İşbirliği Stratejisi, Adil Beşeri ve Sosyal Kalkınma eksenini kapsamında üç temel ülke kalkınma hedefine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır:

- a) Sosyal güvenlik sisteminin etkinliğini arttırmak ve sağlık sistemini daha etkili hale getirmek.
- b) Eğitim sistemini geliştirmek ve eğitimin işgücü piyasası taleplerine duyarlılığını arttırmak.
- c) Gelir dağılımını, sosyal içermeyi ve yoksullukla mücadeleyi iyileştirmek.

3. Yüksek Kaliteli Kamu Hizmetlerinin Etkin Sunumu

Bu eksen kapsamındaki temel hedefler şunlardır:

- a) Kamu harcamalarının etkinliğini artırmak
- b) Kamu harcamaları yönetiminin etkinliğini artırmak
- c) Kamu sektöründe yönetişimi güçlendirmek
- d) Bölgesel farklılıkları azaltmak
- e) E-Devlet'i uygulamaya koymak
- f) Kamu hizmetlerinin yerel düzeyde sunumu iyileştirmek
- g) Çevre korumayı, acil durumlara hazırlığı ve afet yönetimini güçlendirmek

Yürürlükteki ülke işbirliği stratejisinde vurgulanan bazı hususlar da aşağıda belirttiğimiz başlıklar halinde değerlendirilebilir, bu değerlendirmeler Ülke İşbirliği Stratejisinin yönetici değerlendirmesi bölümünde belirtilen değerlendirmelere aşağıda yer verilmiştir (Ülke İşbirliği Stratejisi, 2008:5-8).

- Türkiye'nin stratejik konumu ve büyüklüğü ile bölgesinde oynadığı rolden dolayı ekonomik kalkınması küresel öneme sahip bir ülke olduğu, Türkiye'nin Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı'nın (OECD) bir üyesi olarak Avrupa Birliği'ne (AB) katılım hedefi içerisinde reformlar yaptığı ve artan nüfusu ile Dünya Bankası Grubu'nun (WBG) en büyük orta gelirli ortaklarından birisi olduğu,
- Türkiye'nin, dünyanın en büyük 20 ekonomisinden birisi olup, 2001 yılında yaşanan derin ekonomik krizi olağanüstü bir şekilde atlatıp toparlandığı ve bu süreç sonrasında, 2006 itibariyle Türkiye'nin Gayrı Safi Yurtiçi

Hasılasının 400 milyar ABD dolarına, kişi başına düşen GSYH'sinin ise 5.500 ABD dolarına ulaştığı,

- Ülke İşbirliği Stratejisinin 2008-2011 yılları arasında 6,2 milyar ABD Doları tutarında finansmanı öngördüğü,
- Sağlanacak finansmanının zamanlaması ve Kalkınma Politikası Kredileri ile yatırım finansmanının oranlarının esnek olacağı, Banka finansmanı önden yüklemeli, sonradan yüklemeli veya eşit dağılımlı olabileceği ve Türkiye'deki ekonomik koşullara ve Türk yetkililerin ekonomik reform ve yatırım programı uygulamasının temel içeriğine ve hızına bağlı olarak Kalkınma Politikası Kredilerinin payının herhangi bir yılda veya 4 yıllık CPS döneminde beklenen yüzde ellilik ortalamayı geçebileceği,
- Ülke İşbirliği Stratejisi'nin , yetkililer ile yapılan yakın işbirliği, 2003-2007 CAS Tamamlama Raporu ve Bağımsız Değerlendirme Grubu'nun (IEG) 1993-2004 dönemini kapsayan Ülke Destek Değerlendirmesinden (CAE) destek sağlanarak hazırlandığı,
- Banka Grubunun, Türkiye'nin kalkınma ortakları ile yakın işbirliğini devam ettireceği ve Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinin ve AB yardımlarının önemi nedeniyle, AB'nin bu ortaklar arasında özel bir öneme sahip olduğu özetle ifade edilmiştir.

4.7.1950'den Günümüze Türkiye'de Dünya Bankası Kredileri

Türkiye üye olduğu tarihten günümüze kadar Dünya Bankasından 200'ün üzerinde kredi kullanmıştır. Baraj yapımından liman inşasına demiryolları ve ulaştırmadan deprem destek kredilerine kadar pek çok ekonomik ve sosyal alanda Dünya Bankasından finansman sağlayan Türkiye, Dünya Bankası imkanlarından iyi düzeyde yararlanan ülkelerden bir tanesidir. Ekte sunmuş olduğumuz tabloda

ülkemizin 1950 yılında başlayan ve halen devam etmekte olan kredi kullanımlarının miktarı ve çeşitleri gösterilmektedir. Tablo üzerinde yapacağımız değerlendirme sonrasında Türkiye'nin 1950-2002 yılları arasında kullandığı kredilerin sektörel dağılımını bir tablo olarak sunacak ve bu tablo üzerine bir değerlendirmede bulunacağız.

4.8.1950-2002 Dünya Bankası Kredilerinin Sektörel Dağılımı

1950 yılından 2002 yılına kadar olan dönemde kullanılan kredileri sektörler itibarıyla değerlendirdiğimizde aşağıdaki gibi bir tablo ile karşılaşmaktayız.

TABLO:21 1950-2002 YILLARI ARASI KULLANILAN KREDİLERİN SEKTÖREL DAĞILIMI	
Sektör Adı	Yüzdeler Dilimi (%)
İçme Suyu ve Kanalizasyon	5
Petrol ve Gaz	1
Çoklu Sektör	10
Kentleşme ve Çevre	6
Endüstri	8
Eğitim	5
Finans	24
Enerji	12
Ulaştırma	6
Tarım, Sulama ve Hayvancılık	13
Sosyal Güvenlik	4
Sağlık, Beslenme ve Nüfus	1
Kamu Yönetimi, Adalet, Hukuk, Ekonomi	5
TOPLAM	100

Kaynak: Maliye Dergisi, Sayı:148, Ankara,2005

Yukarıdaki tablonun incelenmesiyle Dünya Bankası kredilerinden en fazla pay alan sektörün %24 ile finans sektörü olduğu görülmektedir. Finans sektörünü %13 oranı

ile tarım, sulama ve hayvancılık, %12 ile enerji sektörü izlemektedir. Diğer taraftan kredi verilen sektörlerin çeşitliliği dikkati çekmektedir. Dünya Bankası kredilerinin sektörel dağılımı dönemler itibariyle farklılık gösterebilmektedir. Dünya Bankası kredilerinden en fazla pay alan sektör olarak finans sektörünün gözükmemesinin nedeni son yıllarda alınan büyük tutarlı uyum kredileridir.

Dünya Bankası ülke yardım stratejisi programı kapsamında ve çeşitli yapısal reformların yapılması için finans sektörüne yönelik olarak sağlanan uyum kredileri finans sektörünün payını artırmıştır. Bunda bu sektöre yönelik olarak verilen uyum kredilerinin proje kredileri ve diğer sektörlerle yönelik uyum kredilerine göre daha yüksek rakamlı olması da etkindir (Candan, 2005:95).

4.9.Türkiye’de 2010 Yılı Dünya Bankasınca Desteklenen Aktif Yatırım Projeleri ve Projelerin Sektörel Dağılımı.

Dünya Bankasınca Türkiye’de desteklenen 2010 yılı itibarıyla 20 civarında aktif proje söz konusu olup, bu projelerin bir kısmına ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Neredeyse her alanda devam eden pek çok proje söz konusu olup, Dünya Bankası’nın kullandığı kredilerle ne kadar geniş bir alanda etkinlik gösterebildiği Türkiye özelinde görülmektedir.

TABLO 22A: 2010 YILI İTİBARIYLA TÜRKİYEDEKİ AKTİF PROJELER						
PROJE	KREDİ TÜRÜ	TARİH		PROJENİN MALİYETİ		ANA SEKTÖR
		YÜRÜRLÜK	SON KULLANIM	TOPLAM	IBRD KATKISI	
(Milyon Dolar)						
Yenilenebilir Enerji	Özel Yatırım Kredisi (SIL)	25.03.2004	30.06.2010	502	202	Enerji ve Madencilik
Sağlıkta Dönüşüm	Program Uyum Kredisi (APL)	20.05.2004	31.12.2008	75	61	Kamu Yönetimi ve Adalet
Ortaöğretim (APL II)	Özel Yatırım Kredisi (SIL)	15.03.2005	31.05.2010	104	104	Eğitim

Kaynak: www.worldbank.org.tr ,Erişim: 13.11.2010

TABLO 22B: 2010 YILI İTİBARIYLA TÜRKİYEDEKİ AKTİF PROJELER

PROJE (Milyon Dolar)	KREDİ TÜRÜ	TARİH		PROJENİN MALİYETİ		ANA SEKTÖR
		YÜRÜRLÜK	SON KULLANIM	TOPLAM	IBRD KATKISI	
İhracat Finansmanı Aracılık Kredisi III	Aracı Kurum Kredileri (FIL)	17.05.2005	30.06.2010	305	305	Finans, Endüstri ve Ticaret
Sosyal Riskin Azaltılması Projesi	Özel Yatırım Kredisi (SIL)	26.05.2005	30.09.2010	400	400	Kamu Yönetimi ve Adalet Sağlık ve Diğer Sosyal Hizmetler
Güneydoğu Avrupa Enerji Topluluğu- Uyarlanabilir Program Kredisi 3	Program Uyum Kredisi (APL)	24.03.2006	30.06.2011	195	150	Enerji ve Madencilik Endüstri ve Ticaret
Anadolu Su Havzaları Rehabilitasyon Projesi (Karadeniz)	Özel Yatırım Kredisi (SIL)	01.06.2004	30.06.2012	7	0	Tarım, Balıkçılık ve Ormancılık
Anadolu Su Havzaları Rehabilitasyon Projesi	Özel Yatırım Kredisi (SIL)	01.06.2004	30.06.2012	38	20	Tarım, Balıkçılık ve Ormancılık
Güneydoğu Avrupa Enerji Topluluğu- Uyarlanabilir Program Kredisi 2 (ECSEE- APL 2)	Program Uyum Kredisi (APL)	04.04.2005	31.12.2010	78	66	Enerji ve Madencilik
Elektrik Üretimine Rehabilitasyonu ve Yeniden Yapılandırılması Projesi	Özel Yatırım Kredisi (SIL)	06.06.2006	31.12.2011	481	336	Enerji ve Madencilik Endüstri ve Ticaret
KOBİ Finansman I	Aracı Kurum Kredileri (FIL)	08.06.2006	30.04.2012	180	180	Finans Kamu Yönetimi ve Adalet
Devlet Demiryollarının Yeniden Yapılandırılması	Program Uyum Kredisi (APL)	09.06.2005	30.09.2009	221	185	Ulaşım
Biyolojik Çeşitliliğin Korunması	Özel Yatırım Kredisi (SIL)	13.06.2000	30.09.2008	12	0	Kamu Yönetimi ve Adalet -İçilebilir Su ve Sel Önleme
İkinci Özelleştirme Sosyal Destek Projesi	Özel Yatırım Kredisi (SIL)	14.06.2005	30.06.2009	58	465	Kamu Yönetimi ve Adalet - Endüstri ve Ticaret
Elektrik İletiminin Rehabilitasyonu	Özel Yatırım Kredisi (SIL)	19.09.2007	31.12.2012	344	269	Enerji ve Madencilik Finans- Kamu Yönetimi

Kaynak: www.worldbank.org.tr , Erişim: 13.11.2010

TABLO 22C: 2010 YILI İTİBARIYLA TÜRKİYEDEKİ AKTİF PROJELER						
PROJE	KREDİ TÜRÜ	TARİH		PROJENİN MALİYETİ		ANA SEKTÖR
		YÜRÜRLÜK	SON KULLANIM	TOPLAM	IBRD KATKISI	
(Milyon Dolar)						
KOBİ Finansman II	Aracı Kurum Kredileri (FIL)	19.06.2007	N/A	67	67	Finans ve Eğitim
Belediye Hizmetleri Projesi	Özel Yatırım Kredisi (SIL)	23.06.2005	30.06.2010	305	275	Su, Sağlık ve Sel Baskınından Korunma- Eğitim
Kuş Gribi Mücadele Ve Hazırlık Projesi	Acil İyileştirme (Yardım) Kredileri (ERL)	24.04.2006	30.11.2010	55	34	Kamu Yönetimi ve Adalet- Finans
İstanbul Belediye Altyapı	Özel Yatırım Kredisi (SIL)	28.06.2007	31.12.2011	336	322	İçilebilir Su ve Sel Önleme- Kamu Yönetimi ve Adalet
Doğal Gaz Sektörünü Geliştirme	Özel Yatırım Kredisi (SIL)	29.11.2005	31.12.2012	538	325	Enerji ve Madencilik- Finans-Endüstri ve Ticaret

Kaynak: www.worldbank.org.tr , Erişim: 13.11.2010

8 Nisan 2010 tarihi itibarıyla aktif olan projelerin sektörel dağılımı da aşağıda yer alan tabloda gösterilmektedir. Tablodan anlaşılacağı üzere aktif projeler içinde en fazla payı %24 ile ekonomik politika ve enerji sektörleri alırken onları %23 ile finansal ve özel sektör geliştirme ile %22 pay ile kentsel gelişim sektörleri takip etmektedir. Eğitim, sağlık ve ulaştırma sektörlerinin payı ise oldukça azdır.

TABLO:23 AKTİF PROJELERİN SEKTÖREL DAĞILIMI (2010)	
SEKTÖR	YÜZDELİK DİLİMİ
EĞİTİM	2
SAĞLIK, BESLENME VE NÜFUS	1
EKONOMİ POLİTİKA	24
FİNANSAL VE ÖZEL SEKTÖR GELİŞTİRME	23
TARIM VE KIRSAL KALKINMA	1
ENERJİ	24
ÇEVRE	0.4
ULAŞTIRMA	3
KENTSEL GELİŞİM	22

Kaynak: Türkiye Ülke Özeti 2010, <http://web.worldbank.org>, Erişim: 19.09.2010.

1950-2002 yılları arasında kullanılan kredilerin sektörel bazda ağırlığına bakıldığında enerji ve finans sektörlerinin yine ağırlıkta olduğunu görmüştük. 2010 yılı dağılım sonuçlarına bakarak aktif projelerin bu alanlar da yoğunlaştığını söyleyebiliriz. Sağlık ve eğitim gibi alanların pasta içinde az pay alması bu alanlara ilişkin projelerin tamamlanmış olmasına bağlanabilir. Aktif olan projeler henüz uygulanmaya devam etmekte olan projeler anlamına gelmektedir

4.10.Dünya Bankası Kredilerinin Geri Ödemesi Ve Borç Servisi

1950-2008 yılları arasında Dünya Bankasından bir kısmı yatırım (proje) bir kısmı uyum (program) kredisi kapsamında olmak üzere toplam 26,8 Milyar Dolar kaynak sağlanmıştır. Bu kaynakların 3,7 Milyar Dolarlık kısmı çeşitli nedenlerle iptal edilmesi sonucunda net finansman tutarı yaklaşık 23,2 Milyar ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. Sağlanan finansmanın yaklaşık 20 Milyar ABD Dolarlık kısmı Şubat 2008 sonu itibarıyla kullanılırken 3,37 Milyar ABD Dolarlık kısmının ise müteakip dönemlerde kullanılması planlanmaktadır. Türkiye'nin Dünya Bankasına yaptığı geri ödemeler toplam 12,61 Milyar ABD Dolarıdır. (Halişçelik, 2008:138).

Dünya Bankasınca Türkiye'ye kullandırılan ve hali hazırda kullanılmaya devam edilen projelerin 8 Ocak 2008 tarihi itibarıyla operasyonlar portföyü aşağıdaki tabloda özet olarak gösterilmiştir.

TABLO: 24 OPERASYONLAR PORTFÖYÜ (IBRD/IDA-MİLYON DOLAR)	
Toplam Kullandırılan (Aktif)	1.733,56
Ödenen	123,19
Toplam Kullandırılan	18.156,22
Ödenen	14.279,64
Toplam Kullandırılan (Aktif+Kapanan)	19.889,79
Ödenen	14.402,83
Toplam Kullandırılmayan (Aktif)	3.308,03
Toplam Kullandırılmayan (Kapanan)	5,45
Toplam Kullandırılmayan (Aktif+Kapanan)	3.313,48

Kaynak: Ülke İşbirliği Stratejisi, Resmi Olmayan Çeviri 2008:143

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere Türkiye 2008 itibarıyla Dünya Bankasından hali hazırda aktif olup devam eden kredilerin finansmanı ile kapanmış olan ve kullanılan projelerin finansmanı toplamı olan 19.989,79 milyon dolarlık destek sağlamıştır. Aktif olan yani uygulama ve finansman süreci devam eden projelerin yalnızca 123,19 milyon dolarlık kısmı geri ödenmiş olup, toplam ödenen borç miktarı 14.402,83 milyon dolar olmaktadır. Gerek kapanmış ve kullanılmamış gerekse halen aktif olan ve kredi dilimi serbest bırakılmamış 3.308,03 milyon dolar kullanılmamış kredi mevcuttur. Dünya Bankası ile Türkiye arasındaki ilişkinin boyutunu yukarıdaki rakamlardan da anlamamız mümkündür. Türkiye özellikle kendi bölgesinde Dünya Bankası ile yakın işbirliği içinde çalışan ve en çok kredi kullanan ülkelerden biri konumundadır. Dünya Bankası dokümanı olan Ülke İşbirliği Stratejisinde konu ile ilgili şu açıklama yapılmıştır. “ 2004 mali yılı sonundan bu yana net taahhütler bakımından Türkiye, Hindistan ve Çin’den sonra üçüncü en büyük borçlanıcı olmuştur, 2004-2006 mali yılı döneminde ise ortalama olarak 1,6 milyar dolar’ın üzerinde yeni taahhütler ile ikinci en büyük borçlu olmuştur.” (Ülke İşbirliği Stratejisi, 2008:98)

4.11.Dünya Bankası Kredilerinin Kullanımı ve Uygulanmasında Yaşanan Sorunlar

Türkiye ile Dünya Bankası kredi ilişkileri 1950 yılında alınan ilk krediden bugüne önemli ve uzun bir geçmişe sahip olmakla beraber, Banka kaynaklarıyla finanse edilen proje kredileri çeşitli nedenlerle azalmış ve Banka aracılığıyla alınan kredilerin Türkiye’nin kullandığı dış krediler içindeki nispi büyüklüğü azalmıştır. Bunun en önemli nedenlerinden birisi de Dünya Bankası projelerinin istenen etkinlikte uygulanamaması ve kredi kullanımında yaşanan sorunlardır.

Dünya Bankası proje kredilerinin kullanımında ve uygulanmasında önemli bazı sorunlarla karşılaşmakta, krediler amacına uygun olarak kullanılmamakta, gerek Banka’dan gerekse kredi kullanıcısı kamu kurumlarından kaynaklanan sebeplerden dolayı anlaşmaya bağlanan kredi miktarları tam olarak ve zamanında

sarf edilememekte, projeler vaktinde hayata geçirilememekte, kısaca alınan krediler etkin olarak kullanılamamakta ve projeler tasarlandığı gibi gerçekleştirilememektedir (Candan, 2007:69).

Dünya Bankası kredilerinin kullanımında yaşanan sorunların bir bölümü Dünya Bankasının yapısından ve çalışma düzeninden kaynaklandığı gibi bazı sorunlarda uygulayıcı ülkenin uygulayıcı ve denetleyici kurumlarından kaynaklanmaktadır. Uygulamada her iki taraftan kaynaklanan sorunlar başlıklar halinde aşağıda sıralanmış olup, özellikle Dünya Bankasından kaynaklanan problemlere kısaca değinilecektir. Bu problemler aşağıdaki gibi sıralanabilir.

a) Projelerin Çoğunlukla Banka Uzmanları Tarafından Hazırlanması:

Ülkemizde de diğer gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi etkin, verimli ve ekonomik proje üretiminde, projelerin fizibilite etütlerinin hazırlanmasında teknik ve idari nedenlerle çeşitli eksiklikler bulunmaktadır. Bazen kamu kurum ve kuruluşlarının bu konudaki yetersizlikleri, bazen de Dünya Bankası'nın genel yaklaşımı nedeniyle, Banka kaynakları ile finanse edilmesi istenen bazı projeler Banka tarafından hazırlanmaktadır. Bazı durumlarda da Dünya Bankası proje önerisi getirmekte ve kendi uzmanlarınca hazırlanan projelerin uygulanması halinde finansman sağlanacağı belirtilmektedir. Bu nedenle, ülke gerçekleriyle ve ihtiyaçlarıyla bağdaşmayan projeler hayata geçirilebilmekte ve bunlar için Banka'dan dış finansman sağlanabilmektedir. Hükümet yetkilileri ile Banka yetkilileri arasında yapılan çeşitli görüşmelerde de ciddi analiz ve değerlendirme yapılmaksızın finansman konusunda mutabakat sağlanabilmektedir. Böylece, Banka, benimsediği genel politikalara uygun, ancak ülke gerçekleri ile bağdaşmayan projeleri ülkemizde hayata geçirebilmektedir (Candan, 2007:70).

b) Proje İş Tanımlarının Banka Tarafından Yapılması:

Finansmanı Dünya Bankasınca yapılacak projelere ilişkin ikraz anlaşmalarında proje amaçları ve projenin tanımı genel olarak Banka tarafından

belirlenmektedir. İkras anlaşmalarında “Projenin Tanımı” başlığı altında yer alan hükümlerle projenin amaçları belirlenmekte, proje tanımlanmakta ve hangi kısımlardan oluştuğu belirtilmekte ve proje yönetimi, projenin uygulanması gibi hususlarda Banka tarafından belirlenen kurallara göre hareket edilmesi istenmektedir. Proje amaçlarının ve bu konuda yapılacak işlerin Bankanın gelişmekte olan ülkelere yönelik uyguladığı genel politikalar temelinde belirlenmesi ve projenin uygulanacağı ülkenin kendine özgü koşullarının ve çıkarlarının dikkate alınmaması da projelerin uygulanmasında problemlere sebep olmaktadır (Candan, 2007:70).

c)Kredilerin Kullanım Koşullarının Karmaşıklığı:

Dünya Bankası’ndan sağlanan proje kredileri bir defada kullandırılmamakta, ikraz anlaşmasında öngörülen takvim çerçevesinde proje uygulamasının gerektirdiği ölçüde parça parça kullandırılmaktadır. Kullanım için özel hesap açılmakta ve kredi çekişleri bu hesap kanalıyla yapılmaktadır. Kredi kullanımları Banka tarafından her aşamada incelenmekte ve uygun görülmeyen harcamalara kullanım izni verilmemektedir. Prosedürlerin karmaşıklığı ve bu tür onaylar, kurumların proje yönetim birimlerinin ve yöneticilerinin bu konudaki yetersizlikleri ve dil sorunları ile birleşince, bazı usul eksiklikleri nedeniyle kullanımlar zamanında yapılamamakta, Banka tarafından uygun görülmemesi nedeniyle bazı harcamalara ilişkin krediler kullanılamamaktadır.

d)Faiz Ve Taahhüt Komisyonları İle Faiz Dışı Maliyetlerden Kaynaklanan Sorunlar:

Dünya Bankası tarafından finanse edilecek projenin büyük ölçüde danışmanlar tarafından hazırlanması, uygulama aşamasını da etkilemekte, uygulayıcı kuruluşun, proje hedeflerini benimsemesini ve ülke koşullarına uyarlamasını zorlaştırmaktadır. Nitekim, Dünya Bankası kaynaklı krediler ile yürütülmekte olan projeler incelendiğinde, ilk yıllarda yapılan harcamaların kredi anlaşması ile belirlenen miktarların altında seyrettiği görülmektedir. Bu durumun yarattığı bir başka sorun ise, kredi harcamalarının anlaşmada öngörüldüğü gibi değil, gecikme ile

yapılması nedeniyle Banka'ya taahhüt komisyonu ödemek zorunda kalınmasıdır.

Türkiye, Dünya Bankası kaynaklarını kullanmaya başladığı 1950 yılından 1996 yılına kadar Banka'ya toplam 120 milyon dolar tutarında taahhüt komisyonu ödemiştir. 1995 yılında ödenen taahhüt komisyonu tutarının 4 milyon dolar olmasının, sorunun boyutu konusunda önemli bir gösterge olduğu düşünülmektedir (Cenk, 1996:35).

e) Projelerde Sık Yaşanan Değişimler Ve Projelerin Zamanında Tamamlanamaması

f)Proje Yönetiminde Görev Alacak Personelin Niteliklerindeki Yetersizlikler

g)Projelerde Görev Alan Personelin Sık Değiştirilmesi

h)Kuruluşların Örgüt Yapısındaki Eksiklikler

i)Kredilerin Bütçe Ve Muhasebe Sistemi İçerisinde Kaydı Sırasında Yaşanan Sorunlar

j)İç Kaynak Yetersizliği Ve Bütçe Kısıtlamalarından Dolayı Yaşanan Sorunlar

k)Kurumlar Arasında Yaşanan Koordinasyon Eksiklikleri

Dünya Bankası kaynaklı kredilerle yürütülmekte olan projeler, kamu kurumları arasında işbirliği ve koordinasyonu gerektirmektedir. Ancak, çeşitli kuruluşlar arasında işbirliği gerektiren proje uygulamalarında ilgili kuruluşlar arasında yeterli iletişimin sağlanamaması projenin uygulamasını etkileyebilmektedir. Örneğin, Sağlık I Projesi için başlama yılının 1991 yılı olarak belirlenmesine rağmen, DPT ve Sağlık Bakanlığı arasındaki koordinasyon eksikliği nedeniyle, 1991 mali yılında söz konusu proje için ödenek konulmasının unutulması, projenin fiili olarak 1992 yılında başlamasına neden olmuştur (Cenk, 1996:51).

l)Proje Konularının Belirlenmesinde Politik Tercihlerin Etkili Olması

m)Sürekli Yaşanan Hükümet Değişiklikleri

n)Vergilendirmede Yaşanan Sorunlar

Dünya Bankası kaynaklı krediler ile yürütülmekte olan projelerde, zaman zaman mevzuattan kaynaklanan sorunlar ortaya çıkmaktadır. Örnek vermek gerekirse, “Devlet ve İl Yolları Projesi” için 1991 yılında Dünya Bankası’ndan 300 milyon dolar tutarında kredi sağlanmıştır. Bütçe Kanunu’nda hemen her yıl “dış proje kredileri çerçevesinde yapılacak bütün ödeme ve işlemlerin her türlü vergi, resim ve harçtan muaf” olduğuna dair hüküm bulunmasına rağmen, bu hükümlerin uygulanmasında zorluklar yaşanmaktadır. Örneğin, 1996 Mali Yılı Bütçe Kanunu’nun 35/d maddesinde “konsolide dış devlet borçlarıyla ilgili kredi anlaşmalarında öngörülen bütün ödeme ve işlemler (dış proje kredileri çerçevesinde yapılacak ödemeler dahil) her türlü vergi, resim ve harçtan müstesnadır” denilmektedir. Ancak, Devlet ve il Yolları Projesi yöneticileri, 1996 Mali Yılı Bütçe Kanunu’nda yer alan bu hükmü işletebilmek için Maliye Bakanlığı’na başvurmalarına rağmen, yanıt alamamışlar ve söz konusu projenin uygulanması için gerekli malzemelerin alınması ve temininde uluslararası ihale yolunun kullanılması Devlet İhale Kanunu hükümlerinin uygulanmaması için Bakanlar Kurulu’ndan karar çıkartılmıştır (Cenk, 1996:52).

4.12.Dünya Bankasının Türkiye Projelerinde Diğer Uluslararası Örgütlerle İşbirliği

4.12.1.IMF İle İşbirliği

IMF ve Dünya Bankası arasındaki görev paylaşımına göre, Dünya Bankası ekonomik reformları, IMF ise yapısal reformları destekler. "Gerekli" ekonomik reformlar Dünya Bankası tarafından yapısal uyum kredileri ve sektörel uyum kredileri ile desteklenir. Bu kapsamda her iki kuruluşun da birbiri ile etkileşim içinde olan alanlarda faaliyet gösterirler bu açıdan aralarında bir bağlantı bulunmaktadır (Tiftikçi, 2007:43).

Dünya Bankası Ülke İşbirliği Stratejisinde IMF ile olan ilişkilerine şu şekilde değinmektedir. “ *Makroekonomik izleme ile birlikte, kamu sektörü ve finans sektörü*

reformlarına odaklanan alanlarda IMF ile işbirliği devam edecektir. Kamu sektörü yönetimi ve yönetişimi konusundaki çalışma mali disiplini korurken kamu harcaması yönetim sisteminin güçlendirilmesini amaçlamıştır. Gelirler politikası, acil gelir ve harcama önlemleri ve bütçe izlemesi gibi, mali uyumlaştırma için gereken kısa vadeli önlemler konusunda önderliği IMF yapmıştır. Banka ise, orta vadeli kamu harcama yönetimi stratejisi, kamu yatırım programının rasyonelleştirilmesi, kamu ihale reformu, muhasebe reformu ve kamu borç yönetimi gibi konularda Hükümet'e sağlanacak yardıma önderlik etmiştir. Bu işbirliği, sağlık harcamalarının kontrol altına alınması da dahil olmak üzere özellikle sosyal güvenlik reformu alanında güçlü olmuştur. Finans sektörü ile ilgili olarak, gerek IMF gerekse Banka bankacılık denetiminin güçlendirilmesini ve kamu bankalarının özelleştirilmesini desteklemiş olup; ortak bir Mali Sektör Değerlendirmesi (FSAP) kısa bir süre önce tamamlanmıştır. Kamu sektörü ve finans sektörü reformları alanlarında IMF ile işbirliğinin devam etmesi beklenirken, 10 milyar ABD doları tutarındaki üç yıllık stand-by düzenlemesi süresi 2008 ilkbaharında sona erecektir. Türkiye'nin gelecekte IMF ile ilişkisinin şekli yetkililer tarafından henüz kararlaştırılmamıştır”(Ülke İşbirliği Stratejisi, 2008:47).

4.12.2. Avrupa Birliği İle İlişkiler

Dünya Bankasına göre AB gerek katılım süreci ile ilgili hibeler gerekse Avrupa Yatırım Bankası (AYB) aracılığıyla sağlanan önemli miktardaki AB mali yardımı nedeniyle, Türkiye'nin önemli bir kalkınma ortağı konumundadır. AB'nin Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA) miktarının 2007-2010 döneminde 2,25 milyar Euro'ya (3,31 milyar ABD doları) ulaşması beklenmektedir. Dünya Bankası'nın Türkiye Ülke İşbirliği Stratejisi Raporunda AB'nin bu yardım kapsamında aşağıda belirtilen alanlarda Türkiye'ye destek sağlayacağı belirtilmektedir. (1) Kurum oluşturma ve sınır ötesi işbirliği, (2) bölgesel kalkınma, (3) insan kaynaklarının geliştirilmesi ve (4) kırsal kalkınma. Banka ve AB yardımlarının programlanması düzenli olarak koordine edilmekte; eğitim ile yönetim de dahil olmak üzere kamu ve finans sektörü reformları ortak bir stratejik gündem kapsamında ele alınmaktadır.

Yine bu raporda “İki kurumun karşılaştırmalı üstünlüklerini ve belirli ortak finansman olanakları da dahil olmak üzere birbirlerini tamamlayabilecekleri alanları tespit etmek bakımından, Hükümet ve AYB ile diyalogun devam ettirilmesi önemli olacaktır” denilmek suretiyle işbirliğinin önemine vurgu yapılmaktadır.(Ülke İşbirliği Stratejisi, 2008:48).

4.12.3.Birleşmiş Milletler Sisteminin Diğer Üyeleri İle İşbirliği

Banka, Birleşmiş Milletler (BM) sisteminin üyeleri ile daha yakın çalışmaya başlamıştır. Özellikle sosyal sektörlerde (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu –UNICEF, Dünya Sağlık Örgütü –WHO) ve yoksulluğun azaltılması ile yerel kalkınma/katılım alanlarında (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı –UNDP), BM sistemi ile güçlü ortaklık kurulmuştur. Banka, BM gençlik tematik grubuna başkanlık etmiştir ve bu alanda öncü bir rol oynamaya devam edecektir; Banka ve BM cinsiyet ile ilgili konularda da birlikte çalışmaktadır. Başta UNDP olmak üzere, BM kuruluşları ile olası başka alanlarda operasyonel işbirliği fırsatları da araştırılmaktadır.

Avrupa Birliği, BM kuruluşları, IMF ve Dünya Bankası Grubu’na ek olarak, İslam Kalkınma Bankası ve Montreal Protokolü Türkiye’ye önemli kalkınma desteği sağlamaktadır. Ayrıca Fransa, Almanya, Japonya, Kore, Hollanda, İspanya, İsviçre, Birleşik Arap Emirlikleri, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri gibi bazı ülkeler de ikili ilişkiler düzeyinde destek sağlamaktadır. Bu desteklerin çoğunluğu altyapı ile sürdürülebilir sosyal ve çevresel kalkınma üzerine odaklanmaktadır. Tablo 26’da Dünya Bankası’nın kalkınma ortaklıkları özet halinde sunulmuştur.

TABLO 25A: ÖNEMLİ KALKINMA ORTAKLARI			
Donör Ülke	Strateji ve Operasyonlar	Finansman / Resmi Kalkınma Yardımı (ODA)	Banka ile Ortak Çalışma Alanları
Çok Taraflı İşbirliği			
Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası	Odak alanları; sosyal entegrasyonun güçlendirilmesi, çevre yönetimi ve beşeri sermayenin geliştirilmesi	2008-2011 dönemi için yaklaşık 1,5 milyar Avro	Eğitim, sosyal krediler, kentsel gelişim, yargı sisteminin geliştirilmesi, ekolojik ve doğal afetler
Avrupa Yatırım Bankası	İşletme ve altyapı geliştirme ve enerji sektörü için destek sağlamak; finansmana erişimi ve çeşitliliğini arttırmak ve yatırım ortamını iyileştirmek için yerel bankalar ve finans kuruluşları ile birlikte çalışmak	2008 ve 210 arasında yıllık en az 2 milyar Avro	Enerji, deprem riskinin azaltılması, KOBİ desteği, ulaştırma ve çevre ve altyapı
Avrupa Birliği	MEDA ve Türkiye için Katılım Öncesi Yardım yoluyla devam etmekte olan destek. Katılım Öncesi talimatları yoluyla yeni destek. Odak alanları; kurumsal kapasite oluşturma, bölgesel ve sınır ötesi işbirliği, bölgesel kalkınma (ulaştırma, çevre, bölgesel rekabetçilik), insan kaynaklarının geliştirilmesi (istihdam, eğitim, sosyal içerme) ve kırsal kalkınma	2008 ile 2010 arasında 1,759 milyar Avro bekleniyor	Eğitim, tarım ve kırsal kalkınma, ulaştırma, finans ve kamu sektörü reformları, sulama, çevre, Kuş Gribi
IMF	Gelirler politikası, acil gelir ve harcama önlemleri ve bütçe izleme de dahil olmak üzere mali uyumlaştırma	2005-2008 için üç yıllık stand-by düzenlemesi: 10 milyar ABD\$	Sosyal güvenlik reformu, bankacılık denetlemesinin güçlendirilmesi ve kamu bankalarının özelleştirilmesi dahil olmak üzere finans sektörü
İslam Kalkınma Bankası	Üye ülkelerin ve üye olmayan Ülkelerdeki Müslüman toplulukların ekonomik kalkınması ve sosyal ilerlemesi üzerinde odaklanmaktadır	Yıllık 150-200 milyon ABD\$ düzeyinde bir kredi vermeyi hedefliyor	Ticaret ve Proje Finansmanı
Montreal Protokolü	Ozon tabakasına zarar veren kimyasalların üretiminin ve tüketiminin önlenmesi. Uygulayıcı kuruluş olarak Dünya Bankası'nın amacı; stratejik planlama, politika formülasyonu, proje tanımlama, hazırlama ve uygulamada teknik yardım yoluyla müşteri ülkelerin ozon koruma hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olmak.	Ozon Tabakasına Zarar Veren Maddeler hibesi kapsamında 2004 ile 2007 arasında 4,4 milyon ABD\$ harcandı	Ozon tabakasına zarar veren maddelerin kademeli olarak kaldırılmasına yönelik Dünya Bankası tarafından uygulanan hibe

Kaynak: Türkiye Ülke Destek Stratejisi, Ek 2, 2008

TABLO 25B: ÖNEMLİ KALKINMA ORTAKLARI			
Donör Ülke	Strateji ve Operasyonlar	Finansman / Resmi Kalkınma Yardımı (ODA)	Banka ile Ortak Çalışma Alanları
BM Grubu	Odak alanları; yönetim,yoksulluğun azaltılması, çevre ve sürdürülebilir kalkınma,demokratik yönetim için kapasite geliştirme,toplumsal cinsiyet ve gençlik, özel sektör ortaklığı ve bilgi teknolojileri	UNDP: 2006 ve 2007 arasında 33 milyon ABD\$ sağlandı; 2008-2010 döneminde programlı olarak75-90 milyon ABD\$ temin edileceği tahmin ediliyor. UNHCR: Brüt ODA (2004-05) ortalama 6 milyon ABD\$	Yoksulluğun azaltılması, gençliğin katılımı ve yerel yönetim seviyesinde teknik yardım üzerinde odaklanan sosyal sektörler
OPEC Fonu	Altyapı / ulaşırma	2006 yılında Antalya Hafif Raylı Sistem ve Samsun Hafif Raylı Sistem projeleri (60milyon ABD\$). 2009-2010 için projeksiyon mevcut değil (hükümetin talebine bağlı)	Afet yönetimi, ulaşırma ve altyapı

Kaynak: Türkiye Ülke Destek Stratejisi, Ek 2, 2008

Tablodan anlaşıldığı üzere Dünya Bankası ile birlikte kalkınma konularında faaliyet gösteren ve Türkiye'ye çeşitli yardımlar yapan uluslararası kuruluşlar mevcuttur. Sosyal alanlardan ekonomik alanlara enerjiden çevreye kadar her alanda yardım projeksiyonu sunan bu örgütlerin hibe ve yardımlarının iyi bir şekilde koordine edilmesi ve gerekli kurumsal yapıların kurulması gerekmektedir.

SONUÇ

Dünya Bankası Grubu birbiriyle yakın ilişki içerisinde bulunan ve beş kurumdan oluşan bir yapıdır. Bu kuruluşlar Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD), Uluslararası Kalkınma Kurumu (IDA), Çok Taraflı Yatırım Anlaşmazlıkları Çözüm Merkezi (MIGA), Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıkları Çözüm Merkezi (ICSID) ve Uluslararası Finans Kurumu (IFC) dur. Dünya Bankası terimi aslında bu kurumlardan IBRD ve IDA'yı kapsayan bir terimdir.

Dünya Bankası kuruluşundan günümüze kadar amaçları yönüyle bir takım değişiklikler göstermiştir. Kuruluşunda yıkılan Avrupa ekonomilerini yeniden imar etme amacı ve misyonu olan Banka günümüzde misyonunu “Yoksulluktan arındırılmış bir dünya için mücadele etmek” olarak belirlemiştir. Küreselleşen dünyada Küreselleşmenin beraberinde getirdiği bir takım sıkıntıların ortaya çıkması Dünya Bankasını da IMF ile birlikte sorgulanır hale getirmiştir. Bankanın uyguladığı projelerin ve verdiği kredilerin çoğu zaman yoksulluk olgusunun ana nedenlerini ortadan kaldırma yerine geçici önlemler olarak sunulması çok büyük eleştirilere neden olmaktadır. Özellikle uyum kredileri ile makro ekonomik istikrar, iyi yönetim ve benzeri amaçlara ulaşılması noktasında destek sağlayan Dünya Bankası Kalkınma Sorunsalı çevresinde örgütlenmesi gereken amaçlarından da uzaklaşmış görünmektedir.

Dünya Bankası yönetiminde ve karar alma mekanizmalarında sanayileşmiş ülkelerin daha fazla söz sahibi olması ve Dünya Bankası Başkanının hep ABD vatandaşları arasından seçilmesi, Dünya Bankası'nın ABD Hazine Bakanlığı'nın kontrolünde olduğu eleştirilerini de beraberinde getirmektedir. Eleştirilerin farkında olan Dünya Bankası İstanbul 2009 toplantısında az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin yönetim ve karar alma mekanizmalarındaki ağırlıklarının artırılması için çalışmalar yapıldığını duyurmuştur. Sermaye gücüne dayalı bir oy gücü anlayışı

yerine daha adil bir uygulama getirilmesi yönünde çabalar artarak devam ettirilmelidir.

Dünya Bankası Program Kredileri ve Uyum Kredileri ile bu ikisinin karması olan Karma Krediler ile gelişme yolundaki ülkelere yardım etmektedir. Ancak son yıllarda Banka IMF ile işbirliği içerisinde makro ekonomik istikrarı sağlamaya yönelik uyum kredilerine ağırlık vermiştir. Bankanın kendi misyonuna pek uymayan bu duruma yönelik eleştirilerin dikkate alınması ve kalkınmaya yönelik projelere önem verilmesi gerekmektedir.

Yapılan bütün bu eleştirilere rağmen Banka dünyadaki kalkınma odaklı oluşumların en önemlisi olmayı sürdürmektedir. Son beş yılda Dünya Bankasınca desteklenen projelerin sayısında ve verilen kredilerin miktarında artış yaşanmıştır. Bankanın verdiği proje kredileri projenin belirlenmesinden tamamlanmasına kadar bir proje döngüsü içerisinde belirli aşamalardan geçen bir süreçtir. Bu süreç içerisinde faydalanıcı ülke ile Dünya Bankasının yakın işbirliği içinde çalışması ve Dünya Bankasının uzmanlığından yeteri miktarda yararlanılması gerekmektedir.

Türkiye Dünya Bankası'na 1947 yılında üye olmuş ve ilk kredisini 1950 yılında kullanmıştır. Tarihsel süreç içerisinde inişli çıkışlı bir seyir izlese de Banka ile Türkiye arasındaki ilişkiler gelişerek devam etmiştir. Bankanın Türkiye'ye sağladığı krediler daha çok makro ekonomik istikrarın sağlanması, verimlilik ve rekabet koşullarının iyileştirilmesi ve büyüme gibi alanlarda yoğunlaşmıştır. 1999 Marmara depremi ve ardından gelen iki ekonomik kriz nedeniyle Banka ile yakın işbirliği içerisinde çalışmıştır.

Dünya Bankası 2000 yılından buyana Türkiye ile kredi ilişkilerini Ülke Destek Stratejisi (CAS) denilen bir yöntemle düzenlemektedir. Bu yöntemle Türkiye'ye uzun vadeli büyüme ve kalkınma ile yeni bir kriz ortamına girilmemesi amaçlarına yönelik yardımda bulunulması hedeflenmiştir. Dünya Bankası ile Türkiye

arasında son olarak Ülke İşbirliği Stratejisi (CPS) kapsamında 2008-2011 mali yıllarını kapsayan 6,2 milyar ABD Doları tutarında finansman sağlanmıştır.

Bu yeni stratejiyle, Türkiye'nin AB üyeliğini desteklemeye yönelik reformların yapılması ve sürdürülebilir büyüme konusunda Türkiye'nin desteklenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda CAS dönemlerinde kullanılan kredilerin etkinliğine yönelik Dünya Bankası Bağımsız Değerlendirme Grubunca yapılan değerlendirmelerde Türkiye'nin stratejik hedeflerine ulaşmada başarılı bulunduğu ve alınan sonuçların tatmin edici olduğu belirtilmektedir. Ancak Dünya Bankası'nın kendi bünyesinde yer alan bu grubun değerlendirmeleri subjektif olabilir bu nedenle ülke içinde oluşturulacak bir değerlendirme ekibiyle gerekli performans değerlendirilmesi yapılmalı ve Hazine, Maliye ve Sayıştay gibi kurumların ortak çalışmalar yapması noktasında düzenlemeler yapılmalıdır.

Dünya Bankası'nın Türkiye'de diğer uluslararası örgütlerle birlikte çalışma alanları bulunmaktadır. Özellikle ekonomik istikrarın sağlanması ve sağlam bir finansal yapının kurulması noktasında IMF ile yapılan stand by anlaşmaları ve bu anlaşmaların uygulanması, Avrupa Birliği'nin katılım öncesi yaptığı hibe ve yardımlar ile Dünya Bankasının finansal ve sosyal reform alanlarında sağladığı program ve uyum kredileri arasında benzer yönler bulunmaktadır. Bu finansal destekler sadece bu örgütlerle sınırlı olmayıp, Birleşmiş Milletlerin diğer uzmanlık kuruluşları, İslam Kalkınma Bankası, OPEC gibi kuruluşlarla işbirliği alanları mevcuttur. Türkiye'ye destek sağlayan bu ülkelerin finansal yardımlarının verimli ve etkin olarak kullanılabilmesi için gerekli planlama ve koordinasyonun sağlanması önem taşımaktadır.

Dünya Bankası'nın Türkiye'ye sağladığı kredilerin kullanımında ve belirlenmesinde bir takım sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunların bir kısmı Dünya Bankasından kaynaklanırken bir kısmı da Türkiye'den kaynaklanmaktadır. Özellikle Ülkemizden kaynaklanan sorunların çözülebilmesi için tüm ilgili kurumların bu

konuda ortak çalışma yapması ve iyi şekilde koordine edilmesi gerekmektedir. Dünya Bankası ile ilgili problemlerin çözümlenmesi için de Banka ile ilişkili olan kurumların daha aktif bir şekilde Banka ile diyalog kurmaları sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Kitaplar, Süreli Yayınlar, Makaleler ve Tezler

A Guide To The World Bank, World Bank, Washington D.C, 2007

Akgün Birol, Şaban Çalış, Önder Kutlu, *Uluslararası Örgütler ve Türkiye*, Konya, Şubat 2006.

Ala Melahat, “Yoksulluk ve Küresel Çözumsuzlük” *Paradoks Dergisi*, Yıl:5, Sayı:2, Temmuz 2009.

Alpar Cem, Tuba Ongun , *Dünya Ekonomisi ve Uluslararası Kuruluşlar*, Türkiye Ekonomi Kurumu Yayınları, Ankara, 1985.

Bağımsız Değerlendirme Grubu, *Türkiye’de Dünya Bankası 1993-2004: Ülke Yardım Değerlendirmesi*, Dünya Bankası, Washington D.C, 20 Aralık 2005.

Başaran Alpaslan, Serdar Ekmen, Aziz Konukman, “Uluslararası Kuruluşların Kalkınma İdeolojisi”, *Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F İktisat Bölümü Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, İktisat İdeolojisi Kongreler Dizisi IV Bildiriler Kitabı, Ankara, Ekim 2005.

Başkaya Fikret, Aydın Ördök, *Ekonomik Kurumlar ve Kavramlar Sözlüğü Eleştirel Bir Giriş*, İstanbul, Ekim 2008.

Baum Warren C, *The Project Cycle*, Washington DC, IBRD, 1996.

Candan Ekrem, “Dünya Bankası Kredi Kullanımlarında ve Projelerin Tatbikinde Yaşanan Sorunlar”, *Sayıştay Dergisi*, Sayı:64, Ankara, 2007.

Candan Ekrem, “Türkiye’de Dünya Bankası Proje Kredilerinin Tatbikinde Yaşanan Sorunlar Değerlendirme ve Öneriler”, *Mali Yönetim ve Denetim*, Ankara, 2006 .

Candan Ekrem, “Türkiye’nin Dünya Bankasından Sağladığı Krediler (1950-2003) Kredi Kullanımının Yıllar İtibariyle Gelişimi ve Toplam Dış Borç Stoku İçindeki Yeri” *Maliye Dergisi*, Sayı:148, Ankara, 2005.

Cenk Ömer Faruk, *Türkiye’de Dünya Bankası Kredilerinin Kullanımı ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar*”,(Hazine Müsteşarlığı, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi), Ankara, 1996.

Cura Serkan, Ramazan Gökbunar, “Dünya Bankası’nın Yoksulluğa Karşı Politikaları: Kırgızistan Örneği”, *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi* Sayı: 519, İstanbul, Mayıs 2008.

Danaher Kevin, Çev: Doğan Bülent, *IMF ve Dünya Bankası’na Karşı 10 Neden*, Metis Yayınları, Ocak 2005.

Duman Mehmet “Hegemonya ve Güçler Dengesi Bağlamında Uluslararası Siyaset ve İktisat İlişkileri”, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 2, Kocaeli, 2002.

Eğilmez Mahfi, *Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası Grubu ve Türkiye*, Finans Dünyası yayınları, İstanbul, 1996.

Eğilmez Mahfi, *Hazine*, Creative Yayıncılık, Ankara, 1997.

Eğilmez Mahfi, Ercan Kumcu, *Ekonomi Politikası*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2004.

Ercan Fuat, “Gelir Dağılımı Yoksulluk Popülizm Söyleşişi”, *İktisat Dergisi*, Ekim-Kasım 2001, Sayı:417-418.

Gönenç Esin, “ Dünya Bankası ve Avrupa Birliği İle Diğer Kuruluşlar Tarafından Sağlanan Hibeler ve Krediler”, Bilgi Notları, Türkiye-Hollanda Ticaret ve Yatırım Merkezi, Eylül 2006.

Güç Figen, *Dünya Bankası Kredilerinin Kamu Yatırımları Üzerindeki Rolü*, (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2006.

Gürsel Seyfettin, “ Dış Borçlar”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Fasikül 15, İstanbul, 1984.

Haditalab Jafar, *Dünya Bankası ve Uluslararası Sistem*, (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi), İstanbul, 1994.

Hakimoğlu Mahmut, “Dış Proje Kredilerine Genel Bir Bakış ile Dış Proje Kredilerinin Bütçeleştirme Raporlama ve Muhasebeleştirme İşlemleri” Maliye Bakanlığı Devlet Muhasebe Uzmanlığı, Araştırma Raporu, Ankara, Kasım 2003.

Halışçelik Ergül, *Dünya Bankası'nın Yapısı Faaliyetleri ve Türkiye'de Finansmanı Dünya Bankasınca Sağlanan Kredilerin ve Etkilerinin Değerlendirilmesi*, (Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), Adana, 2008.

Hasgüler Mehmet, Mehmet Uludağ, *Devletlerarası ve Hükümetler Dışı Uluslararası Örgütler*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, Ekim 2004.

Hazine Müsteşarlığı, “4059 Sayılı Hazine Müsteşarlığı İle Dış Ticaret Müsteşarlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun”, Resmi Gazete İlanı 20 Aralık 1994, Sayı: 22147

Indermit S.Gill, Todd Pugatch, “*At The Frontlines Of Development Reflections From The World Bank*”. World Bank, Washington D.C, 2005.

Işıklı Alpaslan, *Dünya Bankasının Laik İmparatorluğunda Kumarhane Kapitalizmi*, İstanbul, Şubat 2002.

İnce Macit, *Devlet Borçları Ve Türkiye*, 6. Baskı, Ankara, Mart 2001.

Kagia Ruth, *Balancing the Development Agenda The Transformation of The World Bank Under James D. Wolfensohn 1995-2005*, World Bank, Washington D.C, 2005.

Kapitan Kerime, *Dünya Bankası Kredilerinin Dağılımı ve Türkiye Açısından İncelenmesi* (Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), Muğla, 2001.

Karluk Rıdvan, *Uluslararası Ekonomik Mali ve Siyasal Kuruluşlar*, Turhan Kitabevi, 4.Baskı, Ankara, Şubat 1998.

Kaya Safiye “Dünya Bankası ve Dünya Bankası Kredilerinin Denetimi” Araştırma – İnceleme Dizisi 30, *Sayıştay Yayınları*, Ankara, Eylül 2003.

Kayıkçı Sabrina “ Dünya Bankası’nın Yeni Kredi Verme Yöntemi: Ülke Destek Stratejisi ve Türkiye Uygulaması” *Kamu Yönetimi Dünyası Dergisi*, Ankara, Ocak-Haziran 2004.

Kazgan Gülten, *Küreselleşme ve Ulus Devlet Yeni Ekonomik Düzen*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005.

Kızılgöl Özlem, “Yoksulluğun Belirleyicileri: Türkiye Örneği” *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, Sayı: 526, İstanbul, Aralık 2008.

Korkmaz Tülay, *Türkiyenin Kullandığı Uluslararası Krediler ve Çevre*, (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi), Ankara, 2003.

Loan Services Group, “*World Bank Debt Servicing Handbook*” World Bank, Washington D.C, March 2005.

Marshall Katherine, *The World Bank: From Reconstruction To Development To Equity*, London, 2008

Multilateral Investment Guaranty Agency Annual Report 2008, Washington D.C, Tarih Yok

Multilateral Investment Guaranty Agency Annual Report 2008, Washington D.C, Tarih Yok

Mülkiye Dergisi, Cilt 31, Sayı: 256, Ankara, 2006.

Öner Oğuz, *Türkiye’yi Uluslararası Kuruluşlara Üye Yapan Antlaşmalar*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1974.

Özgöker Uğur, *Uluslararası Siyasi, Askeri ve Ekonomik Örgütler*, Der Yayınları, İstanbul, 2006.

Öztürk İlhan, “Dünya Bankası Politikaları” *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:3, Haziran 2006.

Parasız İlker, *Uluslararası Ekonomik Mali Kuruluşlar ve Oluşumlar*, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2009.

Parasız İlker, Kemal Yıldırım, *Uluslararası Finansman Teori ve Uygulama*, Bursa, 1994.

Perkins John, *Bir Ekonomik Tetikçinin İtirafları 2*, April Yayıncılık, Ankara, 2007.

Seyidoğlu Halil, *Uluslar arası İktisat Teori Politika ve Uygulama*, 13. Baskı, İstanbul, 2009.

Soyak Alkan, *Ulusaldan Uluslarüstüne İktisadi Planlama ve Türkiye Deneyimi*, 2006, 2.Baskı, Der Yayınları, İstanbul.

Sönmez Sinan, *Dünya Ekonomisinde Dönüşüm Sömürgecilikten Küreselleşmeye*, Ankara, Mart 1998.

Stiglitz Joseph, *Küreselleşme Büyük Hayal Kırıklığı*, Çev: Arzu Taşçıoğlu, Plan B Yayıncılık, İstanbul, 2002.

Şahin Mehmet, *Uluslararası Ekonomik Kuruluşların Küreselleşme Sürecindeki Rolü*, (Anadolu Üniversitesi SBE, Doktora Tezi), Eskişehir, 1998.

Şen Erdal, *Başbakan Adnan Menderes'in Hayatı*, Yitik Hazine Yayınları, İstanbul, 2010.

Şen Yener, *Dünya Bankası-Türkiye İlişkileri Üzerine Bir İnceleme*, (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1985.

The World Bank Annual Report 2009, World Bank, Washington D.C., Tarih Yok

The World Bank Annual Report 2008, World Bank, Washington D.C., Tarih Yok

Tiftikçi Hatice Derya, *Bütçede Mali Disiplinin Sağlanması: Uluslararası Kuruluşlarla Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2007.

Tünsoy Okan, *Dünya Bankası'nın Yapısı ve Kredi Verme Türleri*, Hazine Müsteşarlığı, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara, 2005.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Bülten , Sayı:16, Ankara, Aralık 2009.

Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası, Uluslararası Finans Kurumu, Çok taraflı Yatırım Garanti Kurumu'nun Türkiye Cumhuriyeti İle 2008-2011 Mali Yıl Dönemi için Ülke İşbirliği stratejisi, Dünya Bankası Dökümanı, Doküman No:42026-TR, 2008 .

Uzun Ayşe Meral, "Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası", *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* Cilt:4, Sayı:2, 2003.

Yalçın Ebru, "*İktisadi Büyüme ve Dış Krediler: Ampirik Bir Çalışma*", Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara, Eylül 2005.

İnternet Alınan Kaynaklar

http://icsid.worldbank.org/ICSID/FrontServlet?requestType=CasesRH&actionVal=ShowHome&pageName=MemberStates_Home (Erişim Tarihi: 02.01.2011).

<http://icsid.worldbank.org/ICSID/FrontServlet?requestType=GenCaseDtlsRH&actionVal=ListConcluded>, (Erişim Tarihi: 10.12.2009).

<http://siteresources.worldbank.org/BODINT/Resources/278027-1215524804501/IDACountryVotingTable.pdf> (Erişim Tarihi: 02.01.2010).

http://tr.wikipedia.org/wiki/24_Ocak_Kararlar%C4%B1 (Erişim Tarihi: 02.01.2011).

<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/TURKEYINTURKISHEXTN/0,,contentMDK:21706623~menuPK:4824519~pagePK:141137~piPK:141127~theSitePK:455688,00.html> (Erişim Tarihi: 02.01.2011).

<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/ORGANIZATION/BODEXT/0,,contentMDK:22427666~menuPK:64020025~pagePK:64020054~piPK:64020408~theSitePK:278036,00.html> (Erişim Tarihi: 02.01.2011).

<http://www.ekodialog.com/Konular/konvertib.html> (Erişim Tarihi: 02.01.2011).

http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=134315&KTG_KOD=166 (Erişim Tarihi:02.01.2011).

<http://www.worldbank.org.tr/external/default/main?menuPK=361747&pagePK=141143&piPK=399272&theSitePK=361712>. (Erişim Tarihi: 13.11.2010).

<http://www.worldbank.org.tr/external/default/main?menuPK=361747&pagePK=141143&piPK=399272&theSitePK=361712>. (Erişim Tarihi: 10.02.2010).

<http://www.worldbank.org.tr/external/default/main?menuPK=361747&pagePK=141143&piPK=399272&theSitePK=361712>. (Erişim Tarihi: 22.02.2010).

<http://www.worldbank.org.tr/external/default/main?menuPK=361747&pagePK=141143&piPK=399272&theSitePK=361712>. (Erişim Tarihi: 21.02.2010).

<http://www.worldbank.org.tr/external/default/main?menuPK=361747&pagePK=141143&piPK=399272&theSitePK=361712>. (Erişim Tarihi: 28.02.2010).

<http://www.worldbank.org.tr/external/default/main?menuPK=361747&pagePK=141143&piPK=399272&theSitePK=361712>. (Erişim Tarihi: 12.03.2010).

IBRD, Financial Statement Report 2009, World Bank Web Site, http://siteresources.worldbank.org/EXTAR2009/Resources/6223977/1253132981998/6440371-1253209164289/IBRD_Financial_Statement.pdf, (Erişim Tar:10.02.2010).

IBRD, Manegement And Discussion Analises 2009, World Bank Web Site, http://treasury.worldbank.org/documents/IBRD_MDA_and_Financial_Statements_June_2009.pdf, (Erişim Tarihi:25.10.2010),

ICSID, Türkiye'nin ICSID deki Başvuru Sayısı, ICSID Web Sitesi, <http://icsid.worldbank.org/ICSID/FrontServlet?requestType=CasesRH&actionVal=ListCases>, (Erişim Tarihi:18.01.2010).

ICSID, Türkiye'ye Karşı Açılan Davalar, ICSID Resmi Web Sitesi, <http://icsid.worldbank.org/ICSID/FrontServlet?requestType=SearchRH&actionVal=SearchSite&SearchItem=TURKEY>, (Erişim Tarihi:30.01.2010).

IFC, Annual Report 2009, World Bank, Washington D.C, 2009.

IFC, Highlights, IFCResmi Web Sitesi, [http://www.ifc.org/ifcext/annualreport.nsf/AttachmentsByTitle/AR2009_Highlights/\\$FILE/AR2009_Highlights.pdf](http://www.ifc.org/ifcext/annualreport.nsf/AttachmentsByTitle/AR2009_Highlights/$FILE/AR2009_Highlights.pdf), (Erişim Tarihi:20.12.2009).

The World Bank Turkey, “All Projects”, <http://www.worldbank.org.Tr/external/default/main?pagePK=141143&piPK=399272>, (Erişim Tarihi:10.09.2010).

Tiryakioğlu Bilgin, “Yatırımlar ve Uluslararası Tahkim Arasındaki İlişki”, www.uedtp.org.tr/dtmadmin/upload/EAD/.../Bilgin_Tiryakioğlu.pdf. (Erişim Tarihi: 20.01.2010).

World Bank, “ Misyonumuz”, Dünya Bankası Resmi Web Sitesi <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/TURKEYINTURKISHEXTN/0,,contentMDK:21706672~menuPK:4824606~pagePK:141137~piPK:141127~theSitePK:455688,00.html>, (Erişim Tarihi: 21.12.2009).

World Bank, “Faaliyetlerimiz”, Dünya Bankası Resmi Web Sitesi, <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/TURKEYINTURKISHEXTN/0,,print:Y~isCURL:Y~contentMDK:21706717~menuPK:4833294~pagePK:141137~piPK:141127~theSitePK:455688,00.html>. (Erişim Tarihi: 24.11.2009).

World Bank, “Voting Power”, Dünya Bankası Resmi Web Sitesi, <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/ORGANIZATION/BODEX>

T/0,,contentMDK:21429866~menuPK:64020035~pagePK:64020054~piPK:64020408~theSitePK:278036,00.html (Erişim Tarihi:10.02.2010).

World Bank, About Us, Board of Governors, Dünya Bankası Resmi Web Sitesi, <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/0,,contentMDK:20040582~menuPK:1696997~pagePK:51123644~piPK:329829~theSitePK:29708,00.html> (Erişim Tarihi:02.02.2010).

World Bank, About Us, Boards of Directors, Dünya Bankası Resmi Web Sitesi,<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/ORGANIZATION/BODEXT/0,,contentMDK:22420682~pagePK:64020054~piPK:64020408~theSitePK:278036,00.html> (Erişim Tarihi:30.10.2010).

World Bank, Counry Asistance Strategy, Dünya Bankası Resmi Web Sitesi, <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/TURKEYINTURKISHEXTN/0,,contentMDK:20577875~pagePK:1497618~piPK:217854~theSitePK:455688,00.html> (Erişim Tarihi:10.09.2010).

World Bank, Country Brief, Dünya Bankası Web Sitesi, <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/TURKEYINTURKISHEXTN/0,,contentMDK:21698636~pagePK:1497618~piPK:217854~theSitePK:455688,00.html>, (Erişim Tarihi:20.09.2010).

World Bank, Departments, Dünya Bankası Resmi Web Sitesi, <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/0,,contentMDK:20101240~menuPK:1697052~pagePK:51123644~piPK:329829~theSitePK:29708,00.html>, (Erişim Tarihi: 07.02.2010).

World Bank, Kriz Sonrası Dünya Bankası, Dünya Bankası Resmi Web Sitesi, <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/TURKEYINTURKISHEXTN/0,,contentMDK:22341045~menuPK:455791~pagePK:2865066~piPK:2865079~theSitePK:455688,00.html>, (Erişim Tarihi:10.12.2009).

World Bank, Projects&Operations, Dünya Bankası Resmi Web Sitesi <http://web.worldbank.org/external/projects/main?query=turkey&menuPK=51526592&pagePK=218616&piPK=217470&status=ALL&theSitePK=40941>,(ErişimTar: 20.02.2010).

World Bank, Ülke İşbirliği Stratejisi 2008-2011, Dünya Bankası Resmi Web Sitesi, <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/TURKEYINTURKISHEXTN/0,,contentMDK:20577875~pagePK:1497618~piPK:217854~theSitePK:455688,00.html>. (Erişim:02.09.2010)

EKLER

Ek-1: 1950'den Günümüze Dünya Bankası Kredileri Tablosu

TABLO 21: 1950'DEN GÜNÜMÜZE DÜNYA BANKASI KREDİLERİ		
PROJE ADI	TUTARI (MİLYON USD)	ONAY YILI
TMO Siloları	3,9	1950
Liman Yapımı	12,5	1950
Türk Sınai Kalkınma Bankası (01)	9	1950
Seyhan Barajı	25,2	1952
Türk Sınai Kalkınma Bankası (02)	9	1953
Liman Yapımı	3,8	1954
Türk Sınai Kalkınma Bankası (03)	5	1962
Çukurova Enerji Projesi (01)	1,7	1963
Seyhan Sulama (01)	20	1963
Mersin ve Kadıncık H.E.P	24	1964
Türk Sınai Kalkınma Bankası (04)	5	1964
Türk Sınai Kalkınma Bankası (05)	10	1965
Türk Sınai Kalkınma Bankası (06)	25	1966
Keban Enerji Nakil Hattı	25	1968
Seyhan Sulama (02)	24	1969
Türk Sınai Kalkınma Bankası (05)	25	1969
Çukurova Enerji Projesi (03)	11,5	1969
Türk Sınai Kalkınma Bankası (09)	40	1970
Toplu Süt Ürünleri Projesi	4,5	1971
Teknik Eğitim (01)	13,5	1971
Enerji Nakil Hattı	24	1971
Yaş Meyve ve Sebze İhr. Projesi	25	1971

PROJE ADI	TUTARI (MİLYON USD)	ONAY YILI
Çukurova Enerji Projesi (04)	7	1971
Sulama Reh. Projesi	18	1972
Ereğli Demir Çelik Fabrikası Projesi.	76	1972
Hayvancılık Projesi	16	1972
İGSAŞ Amonyak Projesi	24	1972
İstanbul Su Temini	37	1972
İstanbul Kentsel Gelişme Projesi	2,3	1972
Türk Sınai Kalkınma Bankası (10)	40	1972
Ceyhan Aslantaş Çok Amaçlı Projesi	74	1973
Türk Sınai Kalkınma Bankası (13)	60	1979
Ankara Hava Kirliliği Kontrolü	6	1979
Sümerbank	88	1980
Program Kredisi	200	1980
Hayvancılık (05)	51	1980
Batı Raman Petrol Üretimi	62	1980
Petrol Arama Projesi	25	1980
I. Yapısal Uyum Kredisi	75	1980
Karakaya Barajı ve H.E.S.	120	1980
Emek Yoğun Sanayiler	40	1981
Meyve ve Sebze İhracatını Geliştirme (02)	40	1981
II. Yapısal Uyum Kredisi	300	1981
Gübre Rasyonalizasyon ve Enerji Tasarruf Projesi	110	1981
Devlet Yatırım Bankası (03)	70	1981
İhracata Yönelik Sanayi	100	1982
Erzurum Kırsal Kalkınma	10	1982
Gübre Rehabilitasyon	44.1	1982
Karayolu Rehabilitasyon	71.1	1982

PROJE ADI	TUTARI (MİLYON USD)	ONAY YILI
III. Yapısal Uyum Kredisi	304.5	1982
İstanbul Kanalizasyon	88.1	1982
Altyapı Kredi Projesi	150.4	1983
IV. Yapısal Uyum Kredisi	300.8	1983
TEK Enerji Nakil Projesi (03)	163	1983
Trakya Tabii Gaz Arama	55.2	1983
KİT Teknik Yardım Projesi	7.6	1984
Sınai Eğitim Projesi	36.8	1984
Tarımsal Yayın ve Araştırma Projesi	72.2	1984
Karayolları Projesi (02)	186.4	1984
IAEE Sulama	115.3	1984
V. Yapısal Uyum Projesi	376	1984
Limanlar Rehabilitasyon Projesi	134.5	1985
SEKA	55.1	1985
Çukurova Bölgesi Gelişme Kredisi	9.2	1985
Mesleki ve Teknik Okul Projesi	57.7	1985
TEK Enerji Nakil Projesi (04)	142	1985
TEK İşletme Kredisi	140	1985
Tarım Sektörü Kredisi	300	1985
Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Projesi	100	1985
Elbistan İşletme ve Bakım Destek Projesi	10	1986
Kayraktepe Hidroelektrik Projesi	200	1986
Tarım Alanlarını Sulama Projesi	255	1986
Mali Sektör Uyum Kredisi Projesi (1)	300	1986
Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demir Yolları (2)	197	1986
Sir Barajı ve Hes. Projesi	132	1986
MEGSB-Yaygın Mesleki Eğitim Projesi	58.5	1987

PROJE ADI	TUTARI (MİLYON USD)	ONAY YILI
İstanbul Su Temini ve Kanalizasyon Projesi	218	1987
İzmir Su Temini ve Kanalizasyon Projesi	184	1987
Çukurova Kentsel Gelişme Projesi	120	1987
Enerji Sektörü Yatırımları	325	1987
Endüstriyel İhracatı Geliştirme Projesi	300	1987
Endüstriyel Eğitim Projesi	115.8	1988
Mali Sektör Uyum Kredisi Projesi (02)	400	1988
Sağlık Projesi (01)	75	1989
Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Projesi (02)	204.5	1989
Tarıma Dayalı Gelişme Projesi	150	1989
Tarım Kredi Projesi	250	1989
Ankara Kanalizasyon Projesi	173	1989
Tarımsal Yayım ve Uyg. Araştırma Projesi	63	1990
Teknoloji Geliştirme Projesi	100	1991
Devlet ve İl Yolları Projesi	300	1991
Özel Yatırım Kredi Projesi	200	1991
TEK Yeniden Yapılanma Projesi	300	1991
Tarımsal Araştırma Projesi	55	1992
Berke Hidroelektrik Projesi	270	1992
Hazine Veri Sistemleri Projesi	9.2	1992
Depr. Rehabilitasyonu ve Yeniden Yap. Projesi	285	1992
İstihdam ve Eğitim Projesi	67	1992
Batı Anadolu Havza Projesi	77	1993
Batı Anadolu Havza Projesi	129.5	1993
Özelleştirme Yürt. Yard. Ve Sos. Güv. Ağı Projesi	100	1994
Sağlık Projesi (2)	150	1994

PROJE ADI	TUTARI (MİLYON USD)	ONAY YILI
Antalya Su Temini ve Sağlık Koruma Projesi	100	1995
Kamu Finans Yönetimi Projesi	62	1995
Yol Geliştirme ve Trafik Güvenlik Projesi	250	1996
Bakü-Ceyhan Pet. İhr. Boru Hat. Tek. Yar. Projesi	5	1996
Temel Sağlık Bakım Hizmetleri Projesi	14.5	1997
Sulama Yönetiminin Özel. ve Yat. Projesi	20	1997
Çeşme Su Temini ve Kanalizasyon Projesi	13.1	1998
Ulusal Yayınlama Ağı Projesi	270	1998
Temel Eğitim Projesi	300	1998
Mal Pazarını Geliştirme Projesi	4	1998
Sel ve Deprem İyileştirme Projesi	369	1998
Endüstriyel Teknoloji Kredi Projesi	155	1999
İhracat Finans Kredisi Projesi	252.53	1999
Marmara Depr. Acil Yeniden Yap. Projesi	505	1999
Acil Deprem İyileştirme Kredisi	252.53	1999
Ekonomik Ref. Kredi Projesi	759.6	2000
Mali Sektör Uyum Kredi Projesi	777.78	2000
Özelleştirme Sosyal Destek Projesi	250	2000
Programlı Finans ve Kamu Sektörü Uyum Kredisi – 1	1100	2001
Tarım Reformu Uygulama Projesi	600	2001
Sosyal Riskin Azaltılması Projesi	500	2001
Program Amaçlı Mali ve Kamu Sektör Yapısal Uyum Kredisi (PFPSAL) – 2	1350	2002
Türkiye Temel Eğitim Projesi – 2. Safha	300	2002
İkinci İhracat Finansman Ara Kredisi	303.1	2004

PROJE ADI	TUTARI (MİLYON USD)	ONAY YILI
Yenilenebilir Enerji Projesi	202.03	2004
Sağlıkta Dönüşüm Projesi	60.61	2004
Anadolu Su Rehabilitasyon Projesi	20	2004
Program Amaçlı Mali ve Kamu Sektör Yapısal Uyum Kredisi (PFPSAL) – 3	1000	2004
Ortaöğretim Projesi	104	2005
Güneydoğu Avrupa Enerji Topluluğu Uyarlanabilir Program Kredisi 2	66	2005
Üçüncü İhracat Finansman Ara Kredisi	305	2005
Sismik Risk Azaltma ve Acil Durum Hazırlık Projesi	400	2005
Demiryollarının Yeniden Yapılandırılması Projesi	184.7	2005
Özelleştirme. Sos. Dest. Proj	465.4	2005
Belediye Hizmetleri Projesi	275	2005
Doğalgaz Sektörünü Geliştirme Projesi	325	2005
Güneydoğu Avrupa Enerji Topluluğu Uyarlanabilir Program Kredisi 3	150	2006
Kuş Gribi Hazırlık ve Mücadele Programı Kredisi	34.4	2006
Elektrik Üretimini İyileştirme ve yeniden Yapılandırma Projesi	336	2006
Programlı Kamu Sektörü Kalkınma Kredisi	500	2006
Elektrik Dağıtım Rehabilitasyon Kredisi	269.4	2007
Kobi Finansmanı	66.7	2007
Rekabetçilik ve İş Gücünü Geliştirme Destek Projesi	500	2007
İstanbul Belediye Alt Yapı Projesi	322.15	2007
Tapu ve Kadastro Modernizasyon Projesi	203	2008
İhracat Destek Kredisi (EFIL IV)	600	2008

PROJE ADI	TUTARI (MİLYON USD)	ONAY YILI
Programlı Kamu Sektörü Kalkınma Kredisi II	400	2008
Kobi Destekleme Ek Finansman Kredisi	200	2008
Rekabetçilik ve İş Gücünü Geliştirme Destek Projesi II	500	2008
Özel Sektör Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği Projesi	500	2009
Elektrik Sektörü Programlı Kalkınma Projesi	800	2009
Sağlıkta Dönüşüm ve Sosyal Güv.Reformu Projesi	75.13	2009
Kobi Destekleme Ek Finansman Kredisi II	250	2009
İstikrarlı Büyüme ve İş Gücünü Sağlama Projesi	1300	2010
Belediye Hizmetleri-Ek Destek	240	2010
Çevrenin Güçlendirilmesi ve Enerji Sektörü Kredisi (DPL II)	700	2010
İkinci Kobi Destek Kredisi	500	2010
Güney Doğu Avrupa Enerji Topluluğu Projesi II (APL)	220	2010

Kaynak:<http://www.worldbank.org.tr>, Erişim:10.09.2010; Güç, 2006:75-82